

Ömer Seyfettin

Hikayeler

HİKAYELER

ÖMER SEYFETTİN

ÖMER SEYFETTİN

28 Şubat 1884 tarihinde Gönen'de doğdu. Öğrenimine Gönen'de başlayan Ömer Seyfettin, Ayancık'ta ve annesiyle birlikte geldiği İstanbul'da Aksaray'daki Mekteb-i Osmaniye'ye devam etti. Eyüp'teki Baytar Rüşdiyesi'ni bitirip asker çocuğu olduğu için Kuleli Askeri İdadi'sine yazıldı (1893). Bir müddet sonra da Edirne Askeri İdadisi'ne naklolarak öğrenimini burada tamamladı. Daha sonra İstanbul'da Mekteb-i Harbiye'ye gelen Ömer Seyfettin, piyade mülâzımı sânisi rütbesiyle buradan mezun oldu.

İzmir'de Teğmen (1903-1910), daha sonra da üsteğmen olarak Rumeli'de görev yaptı (1908-1910). Askerlik'ten ayrılıp Selanik'e gelerek, Genç Kalemler Dergisi'nde yazmaya başladı. Balkan Savaşı'nda tekrar subay olarak orduya döndü. Yunanlılar'ın elinde bir yıl kadar esir kaldı. Esareti sırasında da öykü yazamaya devam ederek bunları Halka Doğru, Türk Yurdu ve Zakâ dergilerinde yayımladı. İstanbul'a dönünce ordudan ikinci kez ayrılıp, ölümüne kadar Kabataş Lisesi edebiyat öğretmenliği yapan Ömer Seyfettin, 6 Mart 1920 tarihinde İstanbul'da öldü.

İÇİNDEKİLER

PİRELER

AŞK filan değil... Hani şu "rastlantı" dediğimiz, tarihi yapan, mutlulukları yaratan, yuvaları kuran belirsiz el yok mu? İşte o, beni Rose Mayer'le birleştirmişti. Yirmi yaşında ya vardım, ya yoktum. Küçücük köpeğim Koton'la İzmir'in ikinci sınıf otellerinden birinde oturuyordum. Bir gün karşımdaki odaya, iri mavi gözlü, sarı saçlı bir Fransız kızı geldi. Kederli olduğu yüzünden belli idi. Otelciye kim olduğunu sordum.

- Paris'ten bir Ermeni doktorunun peşine takılmış, doktorun ailesi kabul etmemiş, kovmuşlar. Zavallı şimdi memleketine dönmek için vapur bekliyor, dedi.

İnsanın yirmi yaşındayken kalbi ne faaldir! Ben, bu basit serüveni hayalimde büyüttüm. Ağlamaktan kızarmış iri mavi gözlü kızcağızın acılarını, üzüntülerini yaşamaya başladım. Galiba vapurdan daha çok, para bekliyordu. Çünkü gizlice takip ettiğim için görüyordum ki, her gün Fransız postanesine gidiyor, mektup soruyor. Merdivenlerde,

koridorlarda karşı karşıya geldikçe birbirimize dikkatli bakmaya... Sonra "bonjur, bonsuvar" demeye başladık. Nihayet bir hafta içinde dost olduk. Bana başına gelenleri ağlayarak anlattı. Teselli verdim. Hayatın felsefesini yaptım. Hiç de toy bir kız değildi. Her şeyi biliyordu. Realistti. Fakat namusuna pek büyük kıymet veriyor, sakin bir ev kadını olmasını her hayali mutluluğa tercih ediyordu. Güya ben de onun gibi sessizliği seviyordum. Bir ay geçmeden anlaştık. Paris'teki ailesinden para geldiği halde gitmedi. Benimle birleşti. İkinci Kordon'un arkasında küçük bir apartman kiraladık. Ah bu serbest evlilikler! O kadar mutlu olmuştum ki... İçimde kapalı kalmış çılgın bir sevinç kumrusunun dem çekerek çırpındığını duyuyordum. Rose, gerçekten hiç sokağı, gezmeyi sevmiyordu. Sabahtan akşama kadar evin işleriyle uğraşıyor, durmak, dinlenmek bilmez bir hırsla her tarafı, her şeyi yıkıyordu. Temizlik merakını adeta delilik derecesine getirmişti. O, ben, köpeğim, üçümüz de günde üç defa banyo ediyorduk. Geceleri Paris Kahvesi'ne veya sinemaya giderdik. Dönüşte, Rose, yorgun argın ayakkabılarımızın altını çamaşır sulu suyla siler, Koton'un ayaklarını yıkamakla kalmaz, bazı geceler zavallı hayvancağızı tepeden tırnağa kadar gıcır gıcır sabunlardı.

Fakat mutluluklar rüyadan başka bir şey midir? Bizim mutluluğumuz da çok sürmedi. Acı bir kederle uyandık. Koton fena halde hastalandı. Yemiyor, içmiyor, oynamıyor, daima yatıyor, zayıflıyor, eriyordu. Rose da benim kadar ümitsizdi.

- Zavallı verem oldu! diyordu.

Ne kadar veteriner varsa hepsine gösterdik. Kınakına verdiler. İçiremedik. Müshiller, şunlar bunlar hiçbir fayda vermedi. O vakitler Rahmi isminde bir arkadaşım vardı. Rose'u yalnız onunla tanıştırmıştım. Pazar günleri evimize gelirdi. Felaketimizi, Koton için ne kadar üzüldüğünü gördü.

- Hiç veterinere gösterdiniz mi? dedi.

- Gösterdik.

- Hangi veterinere?

İzmir'in bütün veterinerlerini saydım. Hele bir tanesinin iktidarını, ilmini de övmeye kalktım. Bu veteriner İslam olduğu halde santur mu,

keman mı, mandolin mi ne idi, şimdi unuttuğumuz bir çalgı ismi taşıyordu. Rahmi.

- Azizim, köpeğini kaybetmek istemezsen, Avrupalı bir veteriner bul, göster, dedi.

- Veterinerin Avrupalısı ile Asyalısı arasında ne fark olur? dedim.

- Çok... diye güldü.

- Ne gibi?

- Köpeğini gösterince görürsün.

Bu öneriyi bir paradoks olarak düşündüm. Ama denize düşen köpüğe sarılır! Felaket zamanında, ümitsizlikte en boş, en çürük temeller üzerine ümit bina etmek ne hoş bir tesellidir. Rose da:

- Boykotaj yapmıyoruz ya... Bir Avrupalı veterinere gösterelim, belki Rahmi Bey'in hakkı var, demeye başladı.

Sordum, soruşturdum. Punto'da ihtiyar bir İtalyan veteriner varmış. Sığır vebası uzmanıymış. Halsizlikten gözlerini açamayan zavallı Koton'un cesedini kucağıma aldım. Evine gittim. Kapıyı kendisi açtı. Beyaz, çatal sakallı bir adamcağızdı. Galiba sokağa çıkıyordu. Şapkası başında, bastonu elindeydi.

- Ne istiyor? dedi.

- Köpek hasta, dedim.

Kalın bastonunu kapının kenarına dayadı. Titrek zayıf elleriyle Koton'u kucağımdan aldı. Gözlerine, ağzına baktı. Sonra tüyleri kokladı. Elleriyle bu beyaz tüyleri araladı. Dikkatli dikkatli baktı.

- Bunun üzerine bir avuç pire koy, iyi olacak! dedi.

- Ne demek?

- Pire oğlum, bir avuç pire!..

Koton'u uzattı. Aldım. Birdenbire fena halde canım sıkıldı. Terbiyesiz, bunak, işte benimle eğleniyordu.

- Bir ilaç vermeyecek misiniz? dedim.

İhtiyar gülerek yine münasebetsiz tavsiyesini tekrarladı:

- Bir avuç pire! Yıkamayacaksın. Üzerinde kalsın. Bu ilaçtır! Hiddetlendim.

- Benimle eğleniyor musunuz?

- Ne eğlenmek? Doğru söylerim. Başka ilaç istemez bu...

- Bunak herif!

- Ben, ben bunak ha...

- Sen ya...

Canımın sıkıntısından az daha ihtiyarı dövecektim.

- Ben bunak ha?

- Hem bunak, hem terbiyesiz! Ben sana insan gibi hasta hayvanı getiriyorum, sen gevezelik ediyorsun.

Hani Avrupalıların dehşetli cehaletler karşısında acır gibi donuk bir gülüşleri vardır. İhtiyar İtalyan veteriner bu özel gülüşle beni baştan aşağı bir süzdü. Sonra:

- Haydi bre, kafasız adam, sen anlamaz bir şeyden. Git, benim dediğimi yap. İyi olursa viziteyi getireceksin. İyi olmazsa yine geleceksin. Benim yüzüme "tuh" yapacaksın.

Cevabı beklemedi, kapıyı hızla çekti, önümden uzaklaştı. Acaba bu ilacı yapmalı mıydım?

Bir taraftan ihtiyarın "Türk" diye bana önem vermeyip alay edişine kızıyor, bir taraftan hâlâ bu alayı sahi zanneder gibi oluşuma hiddetleniyordum. Eve geldim. Rose'a, ihtiyarın terbiyesizliğini söyledim.

- Belki sahidir, bir kere deneyelim, dedi.

- Budala mısın? diye güldüm.

- Ümit bu.

- Pekalâ.

Fakat pireyi nerede bulmalı? Her gün iki defa yıkanan evde pirenin kendi değil, ruhu bile yoktu. Ertesi gün yine Koton'un hareketsiz cesedini kucağıma aldım. İncir tüccarlarından bir arkadaşımın mağazasına gittim. Pireye ihtiyacım olduğunu anlattım.

- Bizim çuval deposunda bir avuç değil, ordularla bulunur,dedi.

Koton'u bir ekmekle bu depoya bıraktık! Üzerinden kapıyı kapadık. Bir gün sonra mağazaya Koton'u görmeye gittim. Deponun kapısını açtık. Koton canlanmış, ayağa kalkmıştı. Beni görünce eski, mesut zamanlarında olduğu gibi sıçramaya başladı. O kadar sevindim ki... Kucakladığım gibi doğru eve koştum. Rose, sevgili köpeğimizin tekrar hayata geldiğini görünce benden ziyade sevindi.

- Aman pireleri üzerinden uçmasın, dedim.

- Nasıl uçurmayalım?

- Yıkama.

- Yıkamam.

Rose bir hafta sabretti. Hakikaten yıkamadı. Koton o kadar canlandı, o kadar iştahı açıldı ki... Hacimine eşit yemekle artık doymuyordu. doktorun, bu nasıl etki ettiğini hâlâ anlayamadığımız tavsiyesini alay zannettiğime pişman oluyordum. Zavallıya hakaret de etmiştim. Fakat itiraf edilen kusurlar hep affedilirler. Mutluluğumuzu tekrar bize veren bu ihtiyara hem af dilemek, hem bakma ücretini vermek ihtiyacı beni rahatsız etmeye başladı. Bir sabah kalktım, evine gittim. Bu sefer kapıyı genç bir hizmetçi kız açtı. Beni ihtiyarın tül perdeli küçük odasına soktu. Maroken bir koltuğa uzanmış, beyaz porselenden bir pipoyu içiyordu. Yerinden kalkmadı.

- Nasıl köpek, iyi oldu?

- Oldu, dedim.

- Gördün, nasıl sende kafa boş! Ben söyler, sen şaka sanır!

Yanındaki masanın üzerine bir lira bıraktım. Çıkarken kendimi tutamadım, döndüm.

- Fakat mösyö -dedim- bizim veterinerler o kadar ilaçlar verdiler, etki etmedi. Pireler nasıl etki etti de köpek canlandı?

- Buna senin aklın ermez.

- Niçin mösyö, ben insan değil miyim?

- İnsan ama, başka insan! Cahil adam!

- Fakat ben okudum.

- Sizin veterinerler kadar okudun? Verirler köpeğe içmek için ilaç! Sacristi!

Fransızca söylemeye başladım. Pirenin nasıl etki ettiğini anlamaya iyice kararlıydım. İhtiyar Avrupalı gülmeye başladı. Beni karşısına oturttu. Medli İtalyan Fransızcasıyla:

- Aç o boş kafanın kocaman kulaklarını! dedi.

Bu emir, beni öyle sarstı ki, adeta kulaklarımın uzayarak sallandıklarını hisseder gibi oldum. Sağ eliyle çatal sakalının birini bırakıp birini tutuyordu. Ders verir gibi söylenmeye başladı:

- Siz isterseniz muska... Siz istersiniz üfürük... Siz istersiniz ilaç! Halbuki hastalıkların evvela nedenlerini bulmak lazım. Bu neden bulununca şifa bulundu demektir. Senin köpek hasta. Niçin? Bunu sizin veterinerler düşündü mü? Hayır... Ama yalnız hasta! İlaç lazım... Hayır, nedeni bulmak lazım. Allah dünyada hiçbir hayvanı, hiçbir organı görevsiz yaratmadı. En fena hayvanların, en muzır mikropların bile görevleri vardır. Dört ayaklı hayvanlar çok tembeldirler, Allah bunların üzerine pireleri koydu. Niçin? Uyandıkları zaman rahatsız olup tekrar uyumamaları için... Bu pirelerin ısırmalarından kaşınarak hareket, yani jimnastik yapmak için... Siz ne yaptınız? Bu köpeği yıkadınız. Üzerine kolonya sürdünüz. Vücudunda hiç pire kalmadı. Rahat uyumaya başladı. Uyandı, tekrar uyudu. Uyandıktan sonra onu uyutturmayacak hayvanlar üzerinde yoktu. Uyuya uyuya iştahı kapandı. Midesi bozuldu. Yemedi, içmedi, hareket etmedi. Vücudu toksin doldu. Hastalandı. Bir ay daha üzerine pire koymayaydınız açlıktan, halsizlikten ölecekti!.. İhtiyar veteriner, pirelerin hayattaki bütün görevini sırasıyla anlattı. Sonra sineklere, farelere, vızvızlara, kedilere geçti. Küçük buzağıları koşturmak için tabiat, burunlarının dokunamayacağı bir yere, mesela kuyruklarının dibine birtakım yapışkan sokucu sinekler musallat ediyordu. Darwin'in gerçeklerini dinliyordum. Veteriner, sonra organların görevine geçti. Saçın, bıyığın, kirpiklerin, kaşların görevini söyledi. Sakalın ikinci derecede bir hazım aleti olduğunu anlatırken şaşaladım.

- Ah siz Türkler, vücut için, hayat için ne kadar lüzumlu olan organlarını keser, görevlerini bozarsınız! dedi.

- Ne gibi?

- Mesela koltuğunuzun altındaki kılları kesersiniz.

- Onların görevi ne?

- Burnunun içindeki, kulağın içindeki kıllar gibi onun da görevi var. Koltuğun altında adale yoktur. Yalnız ince bir deri. Halbuki ciğerlerin uçları burada. Soğuktan, sıcaktan ciğerleri korumak için tabiat, oraya doğal bir kürk koydu...

Yarım saat içinde bütün vücudumuzun kopardığımız doğal küreklerini, düşünmeden kestiğimiz diğer organlarımızın da hayret verici önemli görevlerini ayrıntısı ile öğrendim. Gerçekten hayatın pozitif esrarı bir Asyalının iman dolu olumsuz kafasına sığacak iş değildi. Rahmi'ye hak verdim! Rose, artık Koton'u yıkamaktan vazgeçti. Sevgili köpeğimizin pireleri az zamanda bütün apartmana yayıldı. O kadar ki... Bizi bile eskisi gibi öğleye kadar yatağımızda uyutmuyor, daha güneş doğmadan erkence kalkıp kahvaltımızı yemeye mecbur ediyordu.

AŞK DALGASI

VAPUR dopdoluydu. Son düdük öttü. İki yandaki çarklar, dar kafeslerinde birden uyanan alışkın ve müthiş deniz aygırları gibi, hiddetli bir gürültü çıkararak, kımıldandı. Bütün vapur hafifçe sarsıldı. Hava gayet güzeldi. Kadıköy'e gidiyorduk. Sonu leylak renkli sisler içinde eriyen Marmara'nın kubbeli, ince minareli, uzun ve uyumuş ufuklarında, büyük ve beyaz kenarlı bulutlar, parçalanmış köpük dağları halinde yavaş yavaş büyüyor, dağılıyor, toplanıyor, derin çukurlarında, yüksek tepelerinde morluklar, koyu mavilikler birikiyordu. Haziranın yakıcı güneşi, vapurun, dumanlardan ve yağmurdan esmerlenmiş tentelerine düşüyor, bazı duran ve yine birden esmeye başlayan kararsız rüzgârı sanki ılıklaştırıyor, sanki ona sarhoşluk verici, hareket ettiren şuh ve fettan bir şey katıyordu.

Uzak ve bilinmez masal adalarından gelmişe benzeyen süt gibi beyaz martılar etrafımızda uçuşuyorlar, çıkardıkları tatlı ve derin sesleriyle şehirde kalmış, kalabalıktan, uğraşmalardan, hırslardan, kederlerden bunalmış zavallı insanları kendi vatanlarına, gerçekten pek uzak, tenha, sakin yerlere biraz aşk ve şiir tatmak için çağırıyorlardı. Lacivert dalgalar içinde bir masal, bir efsane köşkünü andıran Kızkulesi hayalime dokunuyor, ruhumu, hissimi beyaz ve aydınlık dualarıyla uyutarak aklımdan bütün çevremin, semtimin yankılarını siliyordu. Artık vapurda olduğumu unutuyordum. Ömrümde her gün birkaç şiir okuyan ve düşünen bir adamın, o tuhaf ve hastalıklı hali etrafımı bozuyor, Üsküdar ve Selimiye yakalarındaki evleri, kubbeleri, minareleri, selvileri, hatta koca Tıp Fakültesini ve koca kışlaları silerek hiç görmüyor; onların yerine, alanlarından gümüş ve elmas şelaleler akan, serin gölgelerinde çıplak ve pembe çiftler öpüşen, balta girmemiş çam ve kayın ormanları yapıyordum.

Gerçekte olmayan, yalnız kendi hayalimde yarattığım bu manzaraya, bu yüce ve büyük manzaraya bakarak, "ah, aşk yeri... ah, işte aşk yeri..." diyordum. Martıların, "Geliniz, uzaklara, şu leylak

renkli sislerin öbür tarafına... Orada sizi beyaz çiçekler, ezeli ve yeşil baharlar içinde bekleyen kızlar var, geliniz haydi oraya..." diyen ve pek derinlerden acele acele inleyerek gelen seslerini işittikçe, hayalim bütün bütüne dumanlanıyor, adeta başım dönüyor. Artık pek aşağılarda kalan Kızkulesi'nin üstünde şeffaf kanatlı binlerce perinin uçuştuklarını ve gidilse elle tutulabileceklerini açıkça görüyordum. Ansızın omzuma bir el dokundu. Döndüm.

"Yahu, nedir bu hal, bu dalgınlık ne?"

"Hiç... "

"Beni tanıyamadın mı?"

"Şey...'

"Uyan yahu. Ver elini bakayım."

Sıcak ve kuvvetli bir elin, benim haberim olmadan kendi kendine uzanmış olan soğuk elimi sıktığını duydum ve uyanmaya başladım. Fakat hâlâ mahmurluktan kurtulamıyordum.

"Sen ha..."

"Ben ya!.."

Bu, en sevdiğim okul arkadaşlarımdan biriydi. On iki senedir görüşmemiştik. On iki sene... Aman Yarabbim! Dün gibi... Hayat gerçekten en uzun olaylarıyla çabuk biten bir sinema şeridinden başka bir şey değil! Okulda herkesi güldüren, herkesle alay eden, herkese isim takan, şen ve sevimli arkadaşım çok değişmişti. Kırmızı dudaklarının üstünde sert ve kumral bıyıklar çıkmış, şakaklarındaki saçları tek tük ağarmış ve biraz şişmanlamıştı. Fakat gözleri... Ne olduğunu bilmediğimiz gerçeği bilinen "birinci sebep"in insan zekâsına sonsuz bir şekilde kapalı kalacak karanlıkları içinde sönen ruhumuzun sanki en çok bulunduğu bu küçük ve parlak organlar... Onlar hiç de değişmemişti. On iki sene evvel içlerinde gülen mavi neşe hâlâ yaşıyordu. Bilmem niçin, uzaklaştıkça muhabbetimiz artan, geçmişten bir yüze rastlamak beni mutlu etti. Seviniyordum. Ve bütün kuvvetimle ellerimdeki sıcak eli sıkıyordum. Vapurun üst katında idi. Kanapelerde boş yer yoktu. Vapur, önünden geçen mavnalara sık sık düdük çalıyordu. Herkes şüphesiz bir sıkıntı içinde

gibiydi. Ortada hiç kadın görünmüyordu. İhtiyarlar uyuklayarak gazetelerini okuyorlar ve yanındakilere kısaca bir şey söylüyorlar. Şişmanlar sigaralarını içerek çarkların gürültüsünü dikkatle dinliyorlar, son moda giyimli şık gençler, tek gözlüklerini düşürmemek için dimdik duruyorlar ve dizlerinin buruşmaması için yukarı çektikleri ütülü pantolonlarından renkli acurlu çoraplarını gösteriyorlardı. Ama hepsi ihtiyarlamış, yorulmuş, bunamış sanılıyordu. Tüysüz ve tıraşlı yüzlerini, karınları ağrıyor gibi, ekşitiyorlar; rüzgârdan, kaşlarını ve dudaklarını buruşturuyorlardı.

Biz, beyaz boyalı parmaklıklara dayanıyorduk. Arkadaşım. "Bir derdin mi var?" dedi. "Buraya çıkınca seni gördüm. O kadâr dalgındın ki, yanına sokulduğumu duymadın. Ne var kuzum?"

"Hiç, hiç... Dalga geçiyordum." "Ne dalgası?"

Gülerek cevap verdim: "Aşk dalgası."

"Daha bekâr mısın?"

"Bekârım." Arkadaşımın mavi gözlerindeki eski neşe birden soldu. Üçüncü derecede veremden yatağa düşmüş bir zavallıya teselli ve cesaret vermek zahmetine girilmeden nasıl mahzun ve çaresiz bakılırsa bir an bana öyle, acır gibi baktı. Sonra parmaklığa dayadığı elini çekti. Ve cebine soktu. Biraz döndü. Ve ciddileşen gözlerini, gözlerime dikti:

"Hâlâ bekârsın ve aşk dalgası geçiyorsun ha" dedi; "Öyle ise azizim, sakın darılma, sen bir serserisin... Okuldan çıktık çıkalı görüşmedik. Sormadan, istersen başımdan geçenleri sana söyleyeyim. Hâlâ aşk dalgası geçmene bakılırsa hayatı anlamamış, açık ve bariz gerçeğin farkına varmamışsın. Ve madem ki, gerçeğe bu kadar yabancı kalmışsın, mutlu değilsin ve ölünceye kadar mutlu olamayacaksın."

"Hangi gerçek?" diye gülümsedim.

"Hangi gerçek mi, dedin? Sosyal gerçek... Eğer sen bu gerçeği sezebilseydin asla aşkla uğraşmayacaktın."

Anlamıyor ve hep gülümseyerek:

"Ama niçin?.." gibi yüzüne bakıyordum. O devam etti:

"Her yerde başlı başına bir çevre, bir sosyal vicdan vardır ki, bütün fenlerin, mantıkların, ilimlerin, felsefelerin karşıtı olarak, en mutlak ve zalim bir tarzda, hükmünü sürer. İşte bizim semtimizde, Türklerin semtinde de aşk şiddetle yasaktır. Bir cehennem makinesi, bir bomba, bir kutu dinamit kadar yasak... Bir Türk on dört yaşına girdi mi annesinden, ablasından, kız kardeşinden ve nihayet teyzesinden ve halasından başka bir kadının yüzünü göremez... O halde kimi sevecek? Hiç. Bu çevrenin, bu sosyal vicdanın kuvvetini, dehşetini sana nasıl anlatayım? Adını unuttum, bilmem hangi filozof; Allah'ın insanlar üzerindeki etkisinden, insanlarla ilişkisinden, ahlakından bahsederken. "O, sosyal çevreden başka bir şey değildir..." diyor. Ben bu sözü biraz doğru buluyorum. Eski kutsal kitaplar ile bugünkü yeni dünyayı çeviren Allah her yerde, her devirde dinsizleri, kendisine karşı gelenleri başka sebepler ve başka tarzlarla eziyor. Eskiden Galile'yi yakan kuvvet, bugün Galile'nin o büyük korkunç suçunu ders diye okuyan milyonlarca okul çocuklarına aldırmıyor. İspanya'da, Ferer'in kafasını delen kurşunlar, Fransa'da patlayabilse ihtimal orada ihtiyar ve bunak kadınlardan ve papazlardan başka kimse kalmaz... İşte bu filozof da Allah'ımızın, ezeli kanunu işletmek için, hep semti, hep semtin sosyal vicdanını kullandığını görerek o hükmü veriyor. Bu eski karşı konulmaz kanun, her yere, her kıtaya, her memlekete değil, hatta her şehre, her köye göre değişiyor. Buradaki iyilik, orada cinayet; oradaki yararlık, burada fenalık sayılıyor; kutsal kitapların bütün doğa, organ değişim kanunlarına inat olarak hiç değişmemesi gereken emirlerine bile her yerde başka türlü boyun eğiliyor; esasları bir olan Hıristiyanlık, Avrupa'da başka, Amerika'da başka, Afrika'da başka... İslamlık da böyle! Hindistan'da başka, Liverpool'da başka. Buhara`da başka, Türkiye'de başka... Arabistan'a ve Acemistan`a git, oralarda bütün bütüne başka... İşte Allah'ımızın Türkiye'deki eski ve karşı gelinmez kanunu, yani sosyal vicdan, aşkı bütün kuvvetiyle bize yasak ediyor. Türkiye'de kimse sevişemiyor. Ve kimse şimdiden sonra sevişemeyecek... Çünkü sevmek için önce görmek lazım. Oysa genç bir kızla yuva yapmak ölünceye kadar mutlu yaşamak için konuşmak, anlaşmak, sevişmek değil; hatta bir kerecik olsun yüzünü görmek olanaksız... Bu şiddetli yasağa karşı duranlar, iş devresine girmiş anarşistlerin, nihilistlerin,

yahut eski zamandaki dinsizlerin sonuna uğrarlar. Sosyal ve acıklı bir ölümle sönüp giderler. Lakin kurnazları, yasak olan aşkın usta kaçakçıları, hırsızlıklarından tıpkı, ihtiyar ve cesur bir tütün kaçakçısı, Yunanlı bir yankesicisi gibi, bıkmazlar. Hep yürek çarpıntısı içinde yaşarlar. Gece tenha yollarda, karanlık bahçelerin şüpheli köşelerinde rüzgâr, soğuk ve rutubet altında saatlerce beklerler ve nihayet korku ile karışık iki anlamsız kelime, tadı asla duyulmayan, acele ve çabuk bir öpme... Hepsi bu! Eski edebiyata Acemistan'dan, yeni edebiyata Fransa'dan gelen aşk masalları, şiirler ve hikâyeler şifa bulmaz bir frengi gibi bu kaçakçıların bütün varlığına geçmiştir. Onlar daima, bir macera ararlar. Kadınların görülmesi pek açık ve belli bir tarzda, dehşetle yasak olan bir semte, zıt ve yabancı çevrelerin âdetlerini, mesela sevişmek hülyasını sokmak isterler. Kendilerini yabancı ve uzak memleketlerde geçen hayali romanların kahramanları yerine koyarlar. Tabii edebiyat dergilerindeki birçok şiirleri okuyorsun. Konu: Gece ve kadın... Oysa Türkiye'de ikisi de yoktur. Türk semtinde gece alaturka saat birden sonra bütün perdeler iner, sokaklar tenhalaşır. Evli evine, köylü köyüne, evi olmayan sıçan deliğine girer. Gazinolar, balolar, tiyatrolar ve ilah... yani Beyoğlu tarafı asla Türk değildir. Orada yabancılar kendi semtlerini, kendi âdetlerini yaşarlar. Kadınlarıyla kol kola genel bahçelerde, lokantalarda gezerler, konuşurlar, eğlenirler, gülüşürler. Aralarına, bilinen anlamıyla bir sıçan deliği bulamayan Türkler de karışırlar. Masaların başında pineklerler. Yabancıların kadınlarına, yabancı güzelliklere, yabancı göğüslere hasretle bakarlar. Uzatmayalım, Türklerin gecesi yoktur. Sonra yine bu yeni şiirlerde boyuna göller anlatılır; hangi göller!.. İstanbul'da Terkos'tan başka göl hatırlamıyorum. Oraya da, eminim, şairlerin hiçbirisi gitmemiştir. Özellikle Terkos'un civarında gece barınacak yer yoktur. Yüzlerce mısralarla, uzun manzumelerle anlatılan sevişmeler, sevgililer de yalan... Şairin bir sevgilisi var. Fakat nerede! Şair sevgilisiyle konuşuyor, öpüşüyor. Fakat nerede! Ah, ancak hayalinde. Gerçekte sevişmek ve genç bir kızla üç dört dakika konuşabilmek ve bugünkü Türk semtinde, balıklârın sudan çıkarak havada uçuşmaları ve bostanlardaki ince kavakların dallarında tünemeleri kadar imkânsızdır. İstanbul ve civarında, değil bir genç Türk kızıyla,

geceleyin kol kola gezmek, bülbülleri dinleyerek aşk kelimeleri söyleşmek... hatta gündüz biraz taze görünen annemizle bir arabaya binmek ne kadar tehlikelidir, düşün... Piknik yerlerinde, ah bu zavallı, feci ve gülünç yerlerde de aşk mümkün değildir. Kadınlarla erkekler asla birbirlerine yaklaşamazlar. Aralarında mutlaka birkaç yüz adım bulunur, birkaç yüz adımdan başka da birkaç düzine polis, semtin sosyal vicdanına ve bilinen yedi başlı tutucu ve cehalet devinin arzusunu yerine getirmek için sanki bu polislerin, milletvekilsiz ve meclissiz ulu bir kral kadar yetkileri vardır. Kızkardeşinize sokakta bir laf söylediğinizi görmesinler, rezalet hazırdır. Hemen karakola... Kim olduğunuzu ve konuştuğunuzun kardeşiniz, yahut anneniz olduğunu ispat edinceye kadar birkaç kilometre dayak yemezseniz, yine şansınız varmış demek: Semtimizin dininden, geleneklerinden, âdetlerinden, büyüklerinden, ihtiyarlarından, hükümetin zabıtasından fazla bu aşk yasağını isteyen kimlerdir, biliyor musun? Kadınlar, Türk kadınları... Bunlar aşkın ve güzelliğin en korkunç düşmanlarıdır! Dışarıda kendi milletinden hiçbir kadın yüzü görmeyen erkeklerine, evlerinde de bir bakacak yüz göstermezler. Dışarıdaki bekçilerin en dehşetlisi evdedir. Mesela hizmetçi alacaklar, değil mi? En çirkinini bulurlar. Çiçek bozuğu, büyük ağızlı, kalın dudaklı, çarpık dişli, eğri burunlu berbat bir şey... Her gün karşınızda gezen, yemeklerinizi getiren bu kızı daha fazla çirkinleştirmek için özel bir yetenekleri, bir dehaları vardır. Kuvvetli ve fırlak kalçaları görünmesin diye gayet bol elbise giydirirler. 'Etrafa dökülüyor' bahanesiyle saçlarını sımsıkı bir yemeni ile bağlatırlar. Zavallıyı halis bir orangutana çevirirler. 'Beyin hiç yüzüne bakmayacaksın, yanında laf etmeyeceksin, bir şey sorarsa cevap vermeyeceksin... ' tembihlerini vermekte gecikmezler. Bir hizmetçinin aleyhinde bulunurken, 'Çalışkan, temiz, atik kız, ama ağzı burnu yerinde' derler. Ağzı burnu yerinde olmak onlar için en affedilemez bir cinayettir. Genç kızlarla görüşmek ve sevişmek asla mümkün olmadığından "evlenmek" meselesi de onların elinde bir madendir. İstedikleri gibi işletirler. En birinci emelleri oğullarına, yahut kardeşlerine çirkin bir kız almaktır. Tanımadıkları evlere görücü giderler. Ve erkeklerin birçoğu daha hâlâ bilmezler ki, bu görücü hanımlar güzelden ziyade bir çirkin ararlar. Ve mutlaka da bulurlar. Güzel bir kız alırlarsa kardeşlerinin yahut oğullarının onu seveceğini,

onun lafını dinleyeceğini ve sonra kendi pabuçlarının dama atılacağını düşünmek onları çıldırtır. Güzellikten dehşetle ürkerler. Bunun için İstanbul'da koca bulamayan, evde kalan kızların yüzde doksanı en güzeller, en cazibeliler, en sevimlileridir.

Bu zavallı güzel Türk kızlarını görücü hanımlar beğenmez. 'A, kardeş, çok güzel ama şeytan gibi çok bilmiş... Biz oğlumuza ecinni değil, kız almak isteriz' derler. Kimine alafranga, kimine sıska, kimine şirret gibi kusurlar bulurlar. İstedikleri tombul beyazca, sessiz, mıymıntı, budala, cahil, ıslanmış tavuğa benzeyen kızlardır. Böyle bir kıza rasgeldiler mi, 'Ah, işte bir melek!' diye haykırırlar ve başlarlar oğullarına, kardeşlerine abartarak anlatmaya... Zavallı erkek talihin kendine bir peri gönderdiğine inanır ve zifaf gecesi kalın duvağı kaldırınca karşısında 'Adınız ne efendim?' sorusuna cevap veremeyen şaşkın, temiz, beyaz ve biçimsiz bir et yığınından başka bir şey göremez. Erkeklerini, hiçbir fırsat kaçırmayarak, güzel görmekten, aşktan, sevişmekten mahrum bırakan bu kadınlar, aynı zulmü kendi cinslerine de yaparlar. Tanıdıkları bir kadının başından kazara bir macera geçer, mesela bir 'mektubu' yakalanır, yahut da kocasından boşanıp diğer birine varırsa hepsi birden ona darılırlar ve dehşetle afaroz ederler. Aradan uzun seneler geçer, o kadını sokakta gördüler mi; yollarını değiştirirler, bazıları yüzüne tükürmeye kalkar, en insaflıları biraz acır, 'Ah, zavallı kötü oldu, alnının yazısı imiş' der. Semtimizde, 'Bir kadının en birinci görevi güzel olmaktır' sözünün nasıl tehlikeli bir yalan olduğunu pek iyi bilen anneler, kızlarını, ellerinden geldiği kadar güzellikten, şuhluktan, süsten, serbestlikten alıkoyarlar. Bu annelerin sokağa çıkarken kızlarının kulaklarına fısıldadıkları öğüdün değişmez modeli budur: 'Kızım! Peçeni indir. Ellerini çarşafın içine sok. Başını öyle yukarı kaldırma, aşifte diyecekler. Önüne bak. Fransız karıları gibi zıp zıp yürüme. Yavaş, yavaş. Göğsünü ileri çıkarma, arkamıza takılacaklar. Sana azgın diyecekler. Adın çıkacak. Evde kalacaksın, vs. vs...' Sonra, tanışan, görüşen her aile, sanki birbirlerinin doğal müfettişleridir. Sakın bir aile içinde küçük bir aşk macerası geçmesin. Rezalet, dedikodu birden göklere çıkar, kahramanlarını tefe korlar. Oğullarının ve kızlarının gizlice görüşmelerine, mektuplaşmalarına aldırmayan; göz yuman

annelere bütün tanıdıkları, yine birden darılır; 'Ah, ayol kadın bu yaştan sonra boynuz dikiyor...' diye ondan iğrenirler.

Bazı yeni romanlarda gösterilen, Türkiye'deki bilinen kibar dünyasına gelince... Bu dünya, bütün bütün bir hayal ürünüdür. Türklerin arasında eskiden de, şimdi de ayrıcalıklı bir sınıf yoktur. Olay büyücek memurların, eski devirden kalma paşaların ve bir parça zengin olanların aileleri, yapay bir kibar dünyası yapmaya çalışırlar ve esaslarını feda ederek sözde Batılılaşırlar, Frenkleşirler. Fakat netice? Bütün semt onlara düşman olur. Bir mahallede böyle, kadınları, nikah düşen akrabalarına görünen bir aile oldu mu, evvela, 'Kötüler!..' lakabı takılır, sonra boykotaj başlar. Böyle kozmopolit ailelerin etraflarında yükselen nefret ve tecavüz sesleriyle bütün mutlulukları söner. Yerlerini, yurtlarını terk etmeye, kırlara, uzak ve tenha köşklere, ücra yalılara çekilmeye mecbur kalırlar. Evet, yeni şiirlerdeki göller, geceler, aşklar gibi, yeni romanlardaki o nikâh düşen akrabalarına, erkeklerinin arkadaşlarına çıkan kadınların vücudu yalandır. Uydurmadır. Bu romanlar Batı romanlarının gölgelerinden, tekrarlarından, tercümelerinden taklitlerinden başka bir şey değildir. İstanbul'da kadınları, yabancı ve nikâh düşen erkeklere gözükür bir Türk ailesi bana gösterilsin, beş senelik kazancımı vermeye şimdi hazırım. Bu romanlarda anlatılan Avrupalılaşmış aileler, meşhur sanatkârlarımızdan Kel Hasan'ın ve Abdi'nin özel ve yazarı bilinmez piyesleri kadar hakiki Türklüğe aykırıdır. O tiyatrolarda uşağın, hanımların yanına zırt zırt çıkması, 'Oh kaymak' diye süt ninelerin göğüslerini sıkması gerçekte Türk aileleri arasında nasıl imkânsızsa ve bu rezaletler nasıl son derece uydurma şeylerse, yeni romanlardaki yabancı erkeklerin ellerini sıkan, kocalarının yanında açık saçık, örtüsüz ve çarşafsız, hatta bazen dekolte, yabancı erkeklerle konuşan kadınlar da öyle kaba, münasebetsiz, gerçeğe taban tabana zıt, soğuk ve sahte hayallerdir.

Uzatmayalım, şimdi bana cevap ver. Böyle diniyle, gelenekleriyle, âdetleriyle, kanunlarıyla, hükümetleriyle, zabıtasıyla, aile kurumuyla, hatta kadınlarıyla aşkı yasak eden, nikâh düşen erkek ve kadını asla birbirine göstermeyen bir semtte aşk aramak, sevişmek inadı serserilik değil de nedir? Böyle bir çevrenin sosyal vicdanına karşı

gelmek, en kuvvetli ve muazzam hükümetlere karşı anarşistlik etmekten daha delilik, daha çılgınlık değil midir? Çok akıllı sandığım senin de hâlâ bu imkânsız hayal ile uğraştığını gördüğüm için çok canım sıkıldı. Ah zavallı dostum, sen şimdiye kadar piyangoyu çekmeli, kısmetine düşen et yığıntısına, et tarlasına razı olmalı, orduya askercikler yetiştirmeliydin... Ve ancak böyle mutlu olabilirdin. Halbuki sen hâlâ aşk dalgası geçiyor, sonu bulunmaz bir ümitsizlik çölüne, içi lav dolu bir cehennem uçurumuna, arkasında ateş fışkıran yanardağlar saklı uzak, aldatıcı, suni bir seraba koşuyorsun. Bilsen sana ne kadar acıdım..."

Vapur Kadıköy'e gelmişti. Arkadaşımı dinlerken, ökçelerimin üzerinde kalmış, hafifçe parmaklığa oturmuştum. Doğruldum. Sağ ayağım fena halde uyuşmuştu. Yere basamıyordum.

"Biraz dur kuzum" dedim, "ayağım uyuşmuş. En sonra çıkarız."

Gülüyor, "Ayağın değil, galiba beynin uyuştu" diyordu.

Vapur iskele tarafına eğilmişti. Üstten ve alttan adamlar çıkıyordu. Güneş kalın bulutlar altında kaybolmuş, hava esmer bir demir rengi bağlamış, ağlamaya hazırlanan, içi yaş dolu dargın ve soluk bir göz gibi suskunlaşmıştı. Çıkanlara bakıyordum. Yarım saat evvelki tatlı dalgamı korkunç bir fırtınaya çeviren arkadaşımın söylediklerini, fertlerini ikiye ayıran, aşktan ve sevişmekten mahrum bırakan, annelerini, karılarını, kızlarını hapsederek asırlarca daldığı rüyasız ve granit uykusundan asla uyanmayan bir kavmin, bir toplumun sonu ne olabileceğini düşünüyor; dar tahtalar üzerinde korkak bir dikkatle hızlı hızlı geçenlerin sessiz sedasız çıkışlarını, ürkek bir hayvan sürüsünün acele kaçışına benzetiyordum. Bunların içinde hiç dişi yoktu. Çoluk çocuk, ihtiyar, genç, zengin, fakir, hepsi erkekti. Elimle dizimi oğuşturarak,

"Vapurda hiç kadın yokmuş" dedim. Arkadaşım yine güldü ve cevap verdi:

"Sabırlı ol... Onların erkeklerle karışmaları yasaktır. En sonra çıkarlar..."

Vapur tamamıyla boşalmıştı. Biz hâlâ davlumbazın üstünde, beyaz parmaklıkta idik. Bacağımın uyuşması geçmemişti. Arkadaşımın

yanında topallayarak iskeleye doğru yürümeye başladım.

Artık şimdi kadınlar da, her tarafları örtülü koyu siyah çarşaflarının altında sanki şangırtıları işitilmemek için pamuklara sarılmış gayet ağır ve gizli esirlik ve zulüm zincirleri taşıyan lanetlenmiş, hayattan kovulmuş, hasta ve dilsiz hayaletler gibi sendeleyerek, titreyerek yavaş yavaş çıkıyorlar ve başlarını önlerine eğerek düşmemek, bir şeye dokunmamak, birbirlerine çarpmamak, yanlış bir adım atmamak için kalın ve kara peçelerinin altında bastıkları yeri görmeye çalışıyorlardı...

KÜLAH

MISTIK, katmerli bir göçmendi. Bulgaristan'da doğmuş, büyüyüp biraz aklı başına gelince hemen, sınırın on dakika ötesine kapağı atmıştı. "Türkiye değil mi? Sınırı geçer geçmez Bağdat'a kadar hepsi aynı!" diyordu. Az zamanda Babyak'taki Türkçe bilmez Pomakların akıl hocası oldu. Bulgaristan'da kalan akrabalarıyla mektuplaşmaya gerek yoktu. Onlarla, Bulgar sınır karakolundaki nöbetçinin süngüsü altında, küçük bir hediye karşılığında, saatlerce oturup konuşabilirdi. Kurnazlığı sayesinde, memleketinden çıkmadan göçmen olmuştu. Hatta içtiği "Karasu" bile doğduğu kasabadan geçiyordu. Fakat bir gün Babyak bölgesinde "sınır düzenlemesi" yapıldı. Yerleştiği köy yine Bulgarlara kalınca, yuvasını bozmaya mecbur oldu. Bu sefer sınır kenarının içerilere eşit olmadığını anladı. Nevrekop'a kadar indi. Dört beş sene geçmeden Balkan Harbi patladı. Hemen annesiyle İstanbul'a kaçtı. Dimetoka'nın övgüsüyle kulakları dolmuştu. Kalktı, oraya gitti. Bir köye yerleşti.

İçinden, "Artık biz ölünceye kadar savaş olmaz!" diyordu. Köyünün kahvesinde 1. Dünya Savaşı'nın haberlerine inanamadı. Fakat...

"Vay anasını! Yalan be!" diye haykırdı.

"Sınır düzeltilecek!" deniyordu. Gerçekten bu sınır düzeltildi. Mıstık'ın göçmen gibi yerleştiği köy yine Bulgarlara geçti. Bereket versin ihtiyar annesi ölmüştü. Gamsız bir serseri tasasızlığı ile, tek başına Ergene Köprüsü'nü aşarken "İlki de Şam, sonuncusu da Şam" dedi. Bu kadar kısa bir zaman içinde, "birbiri üstüne dört defa göçmen olmak" onun yerleşmek heveslerini söndürmüştü. Gözünü yumdu. Anadolu'ya atıldı. Aldatılabilecek milyonlarca saf adamlar arasında kalınca, Şam'ı falan unuttu. Şehir şehir, kasaba kasaba dolaşmaya, ticaret etmeye başladı. Önüne gelene külah giydiriyordu. En kârlı bulduğu ticaret, hayvan alım satımı idi. Bir kasabadan alınan atın, yahut eşeğin pahası, en yakın kasabaya götürülünce değişiveriyordu. Bu pahayı, Mıstık, kurnazlığı sayesinde

değiştiriyordu. Kırmızı kuşağında, Rumeli'ndeki tabancasının yerine sokulu kara kılıflı makas, her hayvanın değerine yüzde altmış ilave ederdi. En miskin bir beygiri alınca tırnaklarını temizler, yağlar; yelesini, kuyruğunu Batı tarzında keser, düzeltirdi. Sonra, torbasındaki o kimseye göstermediği, kimseye ismini söylemediği siyah ottan bir tutam yedirince zavallı hayvanı yirmi dört saat şaha kaldırır, gözlerini parlatır, azgın bir ejderha haline sokardı. Lakin at pazarlarında sürekli karşısına çıkan bir rakibi vardı. Onun alacağı hayvanı artırır, en kâr bırakacak fırsatları elinden kapardı. Herkesin "Molla" diye çağırdığı bu herifin ismini bilmiyordu. Yerden yapılı, çember sakallı, kalın çatık kaşlı, kırk beşlik bir softaydı. Küçük siyah gözleri hep önüne bakar, ince beyaz sarıklı kalıpsız fesinin altında tıraşlı kafası, geniş ensesi terden pırıl pırıl parlardı. Mıstığın beğenmeyip bıraktığı en miskin, en hasta, en ihtiyar hayvanları bile alıyor, bir gün içinde gençleştiriyor, kuyruğunu, yelesini kesmeden, şeklini değiştiriyor, gözlerini parlatıyor, şahlandırıyordu.

Mıstık, henüz geldiği kasabanın hanından girerken yine bu herifi gördü. Yeni bir zarara uğramış gibi birdenbire canı sıkıldı. Ama bozuntuya vermedi.

"Merhaba Molla!" dedi.

"Merhaba..." Şimdiye kadar hiç konuşmamışlardı.

"Hayvan almaya mı geldin?"

"Sana ne?"

...

"Neye geldimse geldim."

Mıstık, kirli zayıf elini seyrek sarı bıyıklarına kaldırdı. Çakır gözleri bakacak yer bulamadı. Renksiz dudaklarını kısarak gülümsedi:

"Ortak olalım be" dedi.

"Olalım."

Molla da gülümsedi. Döndüler. Hanın avlusuna doğru yan yana yürüdüler. Kahvenin önündeki eski sıraya oturdular. Ayaklarının dibinde iri, alacalı bir tavuk "gut, gut, gut" diye civcivlerini gezdiriyordu. Pazar yarındı.

Mıstık koynundan tütün kesesini çıkardı. Mollaya uzatırken, sıranın yanındaki pencereden içeriye bağırdı:

"Bize iki kahve getir."

Molla:

"Ben oruçluyum!" dedi.

Mıstık anlamadı:

"Ramazanda mıyız yahu?"

"Hayır."

"Üç aylarda mıyız?"

"Hayır."

"Ee, bu ne orucu?"

"Ben bütün yıl bir gün yer, bir gün tutarım!"

"Sahi mi?"

"Vallahi."

Mıstık tütün kesesini tekrar koynuna soktu. Eğildi, camsız pencereden kahveciye:

"İstemez, kahveleri yapma" diye seslendi.

İçinden, "Bu gebeşin kafasına ben bir külah geçiririm!" dedi. Kendisinin dindarlığından, küçükken hafızlığa çalıştığından, ama hastalandığı için vazgeçtiğinden, babasının yirmi yedi defa Hacca gittiğinden bahsetti. Molla yere bakarak dinliyor, başını sallıyor, inanıyor, Rumelilerin sağlam Müslüman olduklarını söylüyordu. Mıstık sordu:

"Sen nerelisin?"

"Kayserili."

"Kayseri nerede?"

"Bu tarafta."

Molla, kısa parmaklı tombul eliyle hanın kapısını gösteriyordu. Mıstık, geldiği ciheti hatırlayarak:

"Konya tarafında mı?" diye sordu.

"Hayır canım, daha yukarılarda..."

Mıstık, Kayseri'nin nerede, hem de ne olduğunu pek iyi biliyordu. Rumeli'nde bıraktığı çiftlikleri de anlattıktan sonra yaptığı kapıyı yeterli gördü. İşlere geçti. Konuştular, anlaştılar. O günden itibaren ortaklığa karar verdiler. Kâra, zarara, sermayeye ortak oluyorlardı. Mıstık yine içinden, "Ben sana bir külah giydireyim de, gör!" dedi:

Ertesi gün pazarda hayvanları beraber sattılar. Mollanınkiler daha genç, daha dinç duruyordu. Birkaç gün daha burada kalıp çürük hayvanları toplamak için sözleştiler.

İkisi de aynı handa, karşılıklı birer küçük odada yatıyorlardı. Bir gece Mıstık'ın oda kapısı vuruldu. Kalktı, sürmeyi çekti, açtı. Baktı ki ortağı...

"Hayırdır inşallah, Molla?"

"Sabahleyin ben bir köye kadar gideceğim. Sana şimdiden unutmadan söyleyeyim. İyi bir iş var."

Mıstık gözlerini daha ziyade açtı:

"Ne?"

"Valinin çocuğu için benden bir beyaz eşek istemişlerdi. Seksen liraya kadar satabileceğiz."

"Ne?"

"Ben yarın burada yokum: Sen ara, bulursan otuz, kırk, hatta elli lira bile ver. Mutlaka al."

"Beyaz eşek olur mu?"

"Olur ya..."

Mıstık şaşaladı. "Şaka mı ediyor?" diye sofu ortağının yüzüne dikkatle baktı. Hayır, ciddi idi. Sordu:

"Peki, burada bulunur mu?"

"Ne bilirsin, belki bulunur."

"Pekâlâ, yarın ararım."

Molla, saf bir ortak samimiyetiyle ona akıl öğretti:

"Buranın en birinci cambazı Hacı Hüseyin'dir. Sen tanımazsın. Şimdi çok ihtiyar olduğu için evinden çıkmaz: Şadırvanın karşısına gelen sokaktan git, git, git. Orada birine sor, gösterirler. Çiftlik gibi bir ev. Pazara gelmez... Oturduğu yerde cambazlık eder. Ondan iste. De ki: 'Akşama kadar bana mutlaka bir beyaz eşek bul...' Elli liraya kadar vaat et"

"Pekâlâ"

Mollanın ağzından sert bir rakı kokusu çıkıyordu. Küçük lambanın hafif aydınlığı ile gölgelenen yüzünde yorgun bir neşe vardı. Gözleri dumanlıydı. Mıstık, ortağının gündüz oruçlu olduğunu hatırladı. Biraz iltifat etmek istedi:

"Keşke beni de iftara davet edeydin! Beraber içerdik..."

Molla reddetti:

"Hâşâ!.. Ben ömrümde bir damla ağzıma koymamışım, elhamdülillah..."

"Peki, bu koku ne be?"

"Dişim ağrıyor, rakı ile ağzımı çalkaladım."

"Ya!"

"Evet."

"Öyleyse Allah rahatlık versin!"

"Sana da..."

Mıstık, odasının kapısını kapayınca yine "Gidi gebeş seni!.. Ben sana bir külah giydireyim de, gör!" dedi. Ayakta duramayacak kadar sarhoş olduğu halde, yine sofuluk taslayıp ömründe ağzına bir damla koymadığını söylemesi, Mıstık'ın sanki gururuna dokunmuştu. "Beni aptal yerine koyuyor ha!" diye ellerini kalçalarına dayadı, durdu. Gözlerini küçülterek yere baktı: "Şuna bir külah... ilk fırsatta bir külah..."

Döndü. Kapıyı sürmeledi. Soyunmaya başladı. Kendisi de "sıtma tutmasın" diye torbasında daima birkaç şişe konyak gezdirirdi. Onun için kafası gündüzden tutkundu. Hemen uyuyuverdi.

Sabah olunca kahvesini içmeden dışarı atıldı. Sokakların inek, öküz, kaz, koyun kalabalığı içinde yürüdü. İhtiyar Cambaz Hüseyin'in evini buldu. Bu ak sakallı, kısacık boylu, şeytana benzer bir adamdı. On altı yaşında bir çocuk kadar çevikti. Yürürken zıp zıp sıçrıyordu.

Mıstık selamdan sabahtan sonra beyaz bir eşek istediğini söyledi. İhtiyar, böyle bir hayvanın bulunacağını ümit etmiyordu. Elli senedir cambazlık ettiği halde, ancak ömründe bir defa beyaz eşek görmüştü.

"Ama, ara sıra bir uğra" dedi, "Kısmetin varsa bulunur."

"Akşamları uğrarım."

"Ne zaman istersen..."

Mıstık o gününü akşama kadar hayvan aramakla geçirdi. Kelepire benzer bir şey bulamadı. Ortağı Molla, gittiği yerden gelmemişti. Akşama yakın canı sıkılmaya başladı. Beyaz eşeği bulup bulmadığını anlamak için değil, sırf kendisiyle konuşup bilgi kapmak için ihtiyar cambazın evine gitti. Kapıyı vurdu, karşısına çıkan Hacı Hüseyin:

"Oğul, senin talihin varmış!" diye bağırdı. "Bir beyaz eşek buldum."

"Ne çabuk?" '

"Sen gider gitmez, şişmanca, simsiyah bir Arap geldi. Ama, tuhaf bir Arap. Başında yeşil bir hacı sarığı... Ben Hicaz'da askerlik ettiğim için Arapça bilirim. Arapça konuşmaya kalktım. 'Gurbette unuttum' dedi. Allah kimseyi gurbete düşürmesin! İnsan anadilini bile kaybediyormuş! Bu zavallı hacı parasız kalmış. Yedeğindeki süt gibi beyaz eşeği bana sattı. Kırk liraya aldım."

"Çok be!.."

"Ne yapalım? Sen elliye kadar ver demedin mi?"

"Çok iyi canım! Nerede bakalım, bir görelim."

"Gel... Ahırda."

Mıstık, sık adımlarla hızlı hızlı yürüyen ihtiyarın arkasına takıldı. Dış avluyu geçti. Geniş bir âhıra girdi. Köşede hakikaten süt gibi bembeyaz bir eşek duruyordu.

"Çok güzel yarın gelir, alırım" dedi.

"Şimdi niye almıyorsun?"

"Yarın sabah, dedim ya... Akşamın hayırı, sabahın kötülüğünden beterdir."

"Olur, sabahleyin gel."

"Güneş doğarken..." dedi.

Çıkarken avlunun çitlerine, kapının kenarlarına, ahırın saçaklarına çaktırmadan dikkatli dikkatli baktı: Gözleri sokağın karmakarışık izlerinde, hana dönerken, "Bu fırsatı kaçırmamalıyım!" diyordu. İşte beyaz eşek bulunmuştu. Bunu Mollanın haberi olmadan alıp valiye götürmeli, bütün kârı cebe atmalıydı. Ama Molla, eşeğin bulunduğunu haber alırsa, gider, artırır, yine işi bozardı. "Ona duyurmam" dedi. Düşünmeye başladı. Hana gelinceye kadar planını kurmuştu. Odabaşı ile hemen hesabını kesti. "Bu gece ay ışığı var. Ben aşağı köye gidiyorum, iki üç gün gelmeyeceğim" diye heybelerini omuzladı. Gizlice başka bir hana gitti. Sabahı dar etti. Erkenden, ortağına giydireceği külahı düşünerek uyandı. Bir ucunu pencere parmaklığına bağladığı uzun kırmızı kuşağını döne döne sararken, yanında başka biri varmış gibi kendi kendine konuşmaya başladı:

- Hacı Hüseyin'e neden kırk lira vereceğim?

- Ya ne yapmalıyım?

- Çitler alçak, kapı da harap. Köpek de yok. Gidip gece çalarım.

- Sonra?

- Bugün çarşıdan boya alırım. Derenin kenarına götürür, saklarım. Eşeği gece götürür orada boyarım. Sabah karanlığında hanla hesabımı keser, boyalı eşeğe biner, vilayetin yolunu tutarım.

- Vilayete gidince?..

- Eşeği sıcak su ile yıkar, valiye satarım.

- Molla?

- Külahı giydiğinin farkında olmaz bile...

Poturunun açık kalmış düğmelerini iliklerken gözünün önüne Mollayı getiriyor, başındaki beyaz sarığının yerine küçük bir Rumeli külahı geçiriyor, bu külahı hayalinde bir sağa bir sola, bir arkaya, bir öne eğerek eğleniyordu. Çarşıdaki dükkânların hepsini dolaştı. Kınadan başka boya bulamadı. İki okka kına aldı. Kasabadan dışarı çıktı. Derenin kenarında kuytu bir yer buldu. Mollaya rast gelmemek için kasabaya dönmedi. Gece oluncaya kadar orada oturdu. Kesesindeki tütünlerin hepsini içti, bitirdi. Hava bozuktu. Siyah bulutlar bazen ayı örtüyor, her tarafı zaman zaman koyu bir karanlık kaplıyordu. Mıstık, gece yarısından sonra bu karanlığın içinde yürüdü. Düşe kalka Hacı Hüseyin'in evine geldi. Durdu. Dinledi. Ses seda yoktu. Çite tırmandı. Akar gibi avluya indi. Tekrar etrafı dinledi. Bir şey duymadı. Yürüdü. Ahıra doğru gitti. Kapı aralıktı. İtti, içeri girdi. Yine karanlığı dinledi. Cebinden çıkardığı kibriti çaktı. Köşede eşek, tıpkı bir mermer parçası gibi bembeyaz duruyordu. Ayaklarının ucuna basarak yürüdü. Yuların bağı kördüğüm olmuştu. Elleriyle, dişleriyle uğraşarak çözdü. Yavaş yavaş soğukkanlılıkla kapıdan çıkarken boğazına boğucu bir şey sarıldı. Beyninde bir yaygaradır koptu:

"Hırsız var, hırsız var! Koşun çocuklar, hırsız var!"

Mıstık çabaladı, çırpındı, kurtulamadı. Avlunun sağındaki yer odalarından elleri ışıklı kadınlar koşuşuyorlardı. Korkudan patlamış gözleri, boğazına sarılanı tanıdı. Bu Hacı Hüseyin'di. Dün sabah bir yabancının gelip kendisinden yüksek fiyatla damdan düşer gibi bir beyaz eşek istemesi... Sonra o gider gitmez yine damdan düşer gibi tuhaf kıyafetli, Arapça bilmez bir Arabın kendisine bir beyaz eşek getirip satması... Daha sonra, ertesi gün gelip eşeği alacağını söyleyen müşterinin görünmemesi onu şüpheye düşürmüştü. İşte, "Bunda bir kurt yeniği var" diye bu gece uyumamış, kuyu başındaki bostan gölgeliğinde beklemişti. Yakaladığının, gelmeyen müşteri olduğunu görünce öfkesinden deli olacaktı.

"İp getirin" diye haykırdı.

Çoluk çocuk, damat, gelin, bütün ev halkı uyanmıştı. Kalın iplerle Mıstık'ı sımsıkı bağladılar. Canını çıkarıncaya kadar dövdüler.

Sabahleyin yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Hacı Hüseyin, damatlarıyla, kalın incir ağacından, gece yakaladığı hırsızı çözdü. Ayaklarının bağlarını gevşetti, arkasına kattı. Beyaz eşekle beraber hükümet konağına doğru yürüdü. Ahırdan bembeyaz çıkan eşeğin rengi atıyor, boynunda, sırtında, sağrısında, yol yol siyah çizgiler peydâ oluyordu. Eşeğin rengi şakır şakır yağan yağmurla böyle alacalandıkça, Hacı Hüseyin daha beter hiddetleniyor, dönüp Mıstık'ın ensesine tokatları indiriyor:

"Sizi gidi dolandırıcılar! İlk önce sen gelirsin, sonra arkadaşın o yalancı Arap!.. Çıkarın altınlarımı!.." diye küfürleri basıyordu. Gören alaya katıldı. Olay hemen duyuldu. Bütün kasaba hükümetin avlusuna toplandı. Bir eşeğe bakıyorlar, bir Mıstık'a... Gülmekten katılıyorlardı. Dün boya aradığı dükkâncılar, kına aldığı aktar, hancılar onu tanıdılar. Daha jandarma komutanı gelmemişti.

Uzun boylu çavuş, yanındaki askerlerine gülerek emrini verdi: "Tıkın şu uğursuzu bodruma! Yağmur altında, eşeğinki gibi onun da rengi değişmesin!" Askerler, Mıstık'ı tuttular. Halkın arasından çektiler, kollarının bağlarını çözmeden dar bir kapıdan kapkaranlık bir yere fırlattılar. Mıstık bu karanlıkta yapayalnız kalınca, Molla'nın kendine ettiği oyunu sezer gibi oldu. Gözünün önünde, siyaha boyanmış, çember sakallı bir çehre kırmızı dilini çıkartarak sırıttı. Bu hayalin tıraşlı başında, giydiremediği külah yerinde yeşil bir hacı sarığı vardı. Şimdi ne yapacaktı? Ne cevap verecekti? Düştüğü bu tuzaktan nasıl kurtulacaktı? Öyle bir tuzak ki... Düşünüyor, düşünüyor, aşık kemiklerine kadar kafasına geçirilmiş üç katlı kurşun bir külahın altında ezilmiş gibi kıvranıyor, karanlıkta ayaklarını yere vurarak, "Tuh bre anasını! Tuh bre anasını!" diye suratını bir sağa, bir sola çeviriyordu.

KÜTÜK

ALACAKARANLIK içinde sivri, siyah bir kayanın belli belirsiz hayali gibi yükselen Şalgo Burcu uyanıktı. Vakit vakit inlettiği trampete, boru seslerini akşamın hafif rüzgârı derin bir uğultu halinde her tarafa yayıyor... Kederli bağırışmalarıyla ölümü hatırlatan küfürbaz karga sürüleri, bulutlu havanın donuk hüznünü daha beter artırıyordu. Mor dağlar gittikçe koyulaşıyor, gittikçe kararıyordu. Yamaçlardaki dağınık gölgeler, kuşsuz ormanlar, hıçkıran dereler, kaçan yollar, ıssız korular, sanki korkunç bir fırtınanın gürlemesini bekliyorlardı.

Burcun tepesinde beyazlı siyahlı bir bayrak, can çekişen bir kartal ıstırabıyla, kıvranıyordu. İki bin kişilik muhasara ordusunun çadırları, kaleye giden geniş yolun sağındaki büyük dişbudak ağaçlarının etrafına kurulmuştu. Yerlere kazıklanmış kır atlar, yabancı kokular duyuyor gibi, sık sık başlarını kaldırarak kişniyorlar, tırnaklarıyla kazmaya çalıştıkları toprakların nemli çimenlerini otluyorlardı. Dallarda kırmızı çullar, sırmalı eğerler asılı duruyordu. Cemaatle kılınmış akşam namazından dağılan askerler, çadırların arasından gürültü ile geçiyorlardı. Kısa emirler, çağırılan isimler, bir kahkaha, bir söz... başlayacak suskunluğu bozuyor, atların yanında itişen birkaç gencin şen naraları duyuluyordu. Çifte direkli yeşil çadırın kapısı önüne serilmiş büyük bir kaplan postu üzerinde kehribar çubuğunu fosur fosur çeken koca bıyıklı, iri vücutlu, ateş nazarlı şair kumandan, gözlerini, alacağı kalenin sallanan bayrağına dikmişti. Karşısında diz çökmüş kâhyasının anlattıklarını dinliyordu. Ordugâha yarım saat evvel dörtnala gelen bu adam, yaşlı, şişman bir askerdi. İşte kaç hafta oluyor, kumandanının "Göndersdref Baronu Erasm Tofl'u beraber vurmak" teklifini içeren mektubunu tek başına, Hadım Ali Paşa'ya götürmüştü. Ama, paşa çok meşguldü. Zaman bulup cevap verememişti. Dregley Kalesini sarıyordu. Kuşatmanın başlangıcından sonuna kadar hazır bulunan kahya, şimdi orada

gördüklerini söylüyordu; bu kale sarp, gayet dik bir kayanın üzerine yapılmıştı.

Arslan Bey sordu:

"Bizim kaleden daha yüksek mi?"

"Daha yüksek beyim."

Kumandanın, "Bizim kale" dediği, henüz çırpınan bayrağına hasretle baktığı Şalgo Burcu idi. Fakat o, burasını birkaç gün içinde zaptedeceğini iyice biliyordu. Daha birkaç hafta önce Boza Kulesi'nde hücumlarına karşı durmak isteyen Adrenaki, Mihal Terşi, Etiyen Soşay, nasıl kendisine kuleyi teslim etmişler; nasıl kahramanlığını, cesaretini alkışlayarak iyi davranışına teşekkürler ederek çekilip gitmişlerdi...

"Ben, bir kalenin karşısında çok duramam" dedi, "Hiç sabrım yoktur. Ama Ali Paşa çok sabırlı maşallah!"

Kâhya başını kaldırdı:

"O da sabırsız... Ama ne yapsın? Dregley, pek yalçın, pek sarp... Borsem Dağları içinde baş kale bu imiş diyorlar."

"Paşa, muhafızlara önce teslim teklif etmedi mi?"

"Etti. "

"Kabul etmediler mi?"

"Hayır, etmediler."

"Kalenin kumandanı kimdi?"

"Zondi isminde bir kahraman..."

"Ben onların kahramanlıklarını bilirim. Verdikleri sözü tutmazlar... Vire'yi bozarlar. Elçiye hakaret ederler."

"Hayır, Arslan Bey, Zondi bildiklerinizden değil. Çok mert bir adam. "

"Paşa, teslim teklifini kiminle gönderdi?"

"Papaz Marten Uruçgalo ile...'

"Ne ise... Türk elçi gönderseydi, mutlaka kafasını keserler, kale bedenlerinden aşağı fırlatırlardı."

"Paşa Türk elçisi gönderseydi, Zondi bunu yapmazdı."

"Ne biliyorsun?"

"Papaz Marten'e söylediği sözlerden anladım?

"Ne demiş?" .

"Demiş ki; git, paşaya söyle. Bana teslim teklif etmesin. Bir askere bundan büyük hakaret olamaz. O nasıl savaş adamı ise, ben de savaş adamıyım. Ya ölürüm, ya galip gelirim. Ama görüyorum ki, benim işim bitti. O durmasın, bütün kuvvetiyle hücum etsin. Ben mutlaka, yıkılacak kalenin taşları altında kalmak isterim."

"Sahi, namuslu bir askermiş..." Kâhya;

"Yalnız namuslu bir asker değil, Arslan Bey" dedi, "Hem de gayet yüce ruhlu bir mert."

"Nasıl?..."

"Bakın anlatayım. Papaz Marten, ordugâha ret haberini getirmek için dönerken, Zondi onu tutmuş. Eskiden esir aldığı iki Türk delikanlısını yanına getirmiş. Bunlara gayet kıymetli erguvani elbiseler giydirmiş. Ceplerini altınla doldurmuş. 'Al bunları paşaya götür. Benimle beraber ölmelerini istemiyorum. Çok yiğit gençlerdir. Terbiyelerine dikkat etsin. Devletine iki büyük asker yetiştirmiş olur' demiş."

"Sahi yüce bir adammış..."

"Sonra, elimize diri geçen esirlerden işittik: Kalenin avlusuna silahlarını, gümüş takımlarını, en kıymetli eşyalarını yığarak, yakmış. Ahırındaki savaş atlarını, ağlayarak, kendi eliyle öldürmüş. Son hücumda bizim asker, kalenin kapısını zorladı. Kırdı. Yeniçeriler, bir kurşunla yaralanan Zondi'yi diri diri yakalamaya çok çalıştılar. Ama mümkün olmadı. O, diz üstü sürünerek, her tarafı kılıçla, mızrakla delik deşik olup, ölünceye kadâr vuruştu."

"Demek paşa, bu mert düşmanla konuşamadı."

"Evet, konuşamadı. Vücudu ile kesik başını kalenin karşısına gömdürdü. Mezârının üstüne bir mızrak, bir bayrak dikilmesini emretti." '

"Aşkolsun! Ben olsam bir türbe yaptırırım vallahi..."

Arslan Bey, düşmanın cesurunu, kahramanını, yılmazını severdi. Onca, savaş bir mertlik sanatıydı. Düşman ordusundan kaçıp, kendisine iltica edenlere hiç aman vermez, 'Hain, her yerde haindir' diye hemen boynunu vurdururdu.

Ortalık bütün bütün kararıyor, gece oluyordu.

Kâhya, uzun uzadıya anlattığı Dregley Kalesi'nin hikâyesini hâlâ bitiremiyordu. Yatsı namazı için aptes suyu taşıyan angaryacılar, meşalelerle geçmeye başladılar. Arslan Bey, Şalgo'nun, ıslanmış, hasta, ateşböcekleri gibi sönük sönük parlayan ışıklarına bakıyor, kâhyanın sözlerini işitmeyerek, kendi planını düşünüyordu. O biliyordu; düşmanların hepsi Zondi gibi, Plas Batanyus gibi, Lozonci gibi kahraman değildi. İçlerinde tavşan kadar korkakları da vardı. Mesela Seçeni Kalesi'nin muhafızları, daha Ali Paşa yaklaşırken, toplarını, tüfeklerini, cephanelerini, erzaklarını, mallarını, hattâ ihtiyarlarını, çocuklarını bırakıp, bir kurşun atmadan kaçmışlardı. Birkaç güne kadar burası da alınınca Holloko, Boyak, Sağ, Keparmat kaleleri kalıyordu. Ama Allah kerimdi.

"Hepsinin alınması belki bir ay sürmez..." diye mırıldandı. Kâhya, kumandanın ne düşündüğünden haberi yoktu. Anlamadı. Sordu:

"Bu kalenin alınması mı beyim?"

"Hayır, canım... Bu, birkaç günlük iş! Hele hava biraz kapansın... Fulek'e kadar dört beş kale var... Onların hepsini diyorum."

"Bir ayda dört beş kale... Bu güç beyim."

"Niçin?"

"Daha bu kaleye bir tüfek atılmamış... Ben attan inerken yoldaşlar söylediler."

"Ben burasını, bir kurşun atmadan alacağım."

"Nasıl beyim?"

"Senin aklın ermez. Hava biraz kapansın, görürsün..."

"Hiç topa tutmadan hücum mu edeceğiz?"

"Hayır."

"Ya ne yapacağız?"

"Havanın kapanmasını bekle, dedim ya... Göreceksin..."

Arslan Bey, planlarını en yakın adamlarından bile saklardı. "Yerin kulağı var" derdi. Ağzından çıkan bir sır mutlaka işitilecekti. Kâhya gibi bu sessiz, bu manasız beklemeden bütün askerler sıkılıyorlar, bir şey anlatmıyorlardı. Kumandanın yardım, cephane, top beklediği söyleniyordu. İhtiyar sipahiler, "Biz burasını yardım gelmeden alamaz mıyız? İki top yetmez mi? Ne duruyoruz?" diye çadırlarında dedikodu yapıyorlardı. Buraya gelindiği günden beri askeri istirahat ettiren Arslan Bey, her sabah erkenden atına biniyor, tek başına gerilerdeki ormanların içine dalıyor, saatlerce kalıyor, gülerek dönüyor.

"Hava bozmayacak mı? Ah, biraz sis olsa..." diye gözlerini gökten, kalenin sallanan bayrağından ayıramıyordu.

İşte kâhyanın getirdiği mektupta Ali Paşa da teklifini kabul ediyordu. Onunla birleşince ordusu yedi bin kişi kadar olacaktı. O vakit şüphesiz Tofeli, Pallaviçini'yi diri diri esir tutabilecekti.

Koyu karanlık içinden uzaktan uzağa Şalgo Burcu'ndaki nöbetçilerin attıkları acı naralar, acı köpek ulumaları işitiliyordu. Gökte hiç yıldız yoktu. Arslan Bey, hademesinin tuttuğu billur bardaktaki yakut suyu içti. Yeniden doldurulan çubuğunu çekiyor, kâhyasıyla öteden beriden konuşuyordu. Konuşurken düşündüğü hep kendi planıydı. Yine göğe dalmıştı. Birdenbire sordu:

"Hava kapanıyor gibi, değil mi?"

"Evet.. "

"Bakalım yarın..."

"Hücum mu edeceğiz beyim?"

"Hayır canım, hava bozsun, görürsün."

Kâhya, yine bir şey anlamadı...

Bir sabah...

Binlerce bacadan henüz tütmüş soğuk, nemli bir duman kadar koyu bir sis her tarafı kaplamıştı. Ordugâh, sancaklar, tuğlar, çadırlar,

dişbudak ağaçları, atlar, hiç, hiçbir şey görünmüyordu. Evvela birbirlerini çağıranların sözleri duyuluyor, sonra iki hayal, ses yordamıyla bu beyaz karanlığın içinde buluşuyordu. Arslan Bey atını hazırlatmıştı. Yine yapayalnız, her günkü gittiği yere doğru kaybolacaktı.

O kadar neşeli idi ki...

Bütün subayları, çavuşları çağırttı. Hepsi hücum var sanıyordu. At divanı yapar gibi, bir ayağı yerde, bir ayağı üzengide.

"Ağalar" dedi. "Bugün kaleyi alacağız. Ben iki saate kadar geleceğim. Şimdi hepiniz hazır olun."

Nihayetleri görünmeyen beyaz, büyük sakalının çerçevelediği yüzü sis içinde asılı duruyor sanılan ihtiyar topçubaşı sordu:

"Siz gelmeden ben dövmeye başlayım mı, beyim?"

Arslan Bey güldü:

"Hayır... Senin iki topunun güllelerine ihtiyacımız yok. Yalnız bize çok gürültü yap."

"Nasıl gürültü beyim?"

"Toplarını boşuna yerinden kımıldatma. Topçularını kalenin bedenlerine doğru yaklaştır. Avazları çıktığı kadar, 'Heya, mola, yisa!..' diye bağırt!"

...

"Anlamıyor musun? Yalnız gürültü istiyorum."

"Pekâlâ beyim."

Sonra diğer subaylara döndü:

"Siz de bütün askerlerinizi savaş düzeniyle bunlara yaklaştırın. Mümkün olduğu kadar çok gürültü yaptırın 'Heya, mola...' çektirin. Angarya naraları attırın. İş türküleri söylettirin."

İhtiyar topçubaşı gibi subaylar da, çavuşlar da, bu emirden bir şey anlamadılar. Fakat onlar anlamadan yapmasını pek iyi bilirlerdi.

"Baş üstüne, baş üstüne..."

"Haydi, ama çabuk..."

Hepsi iki adım ayrılınca sisin içinde görünmez oldular. Arslan Bey tepinen atına binince yuları tutan kâhyasına;

"Sen de koş, yanına bir adam al, gerideki Değirmenli Çiftliği'nde biriktirdiğim elli mandayı hemen buraya sür. Burca giden yolun yanında hazır tut... Orada beni bekle. Haydi!"

"Başüstüne..."

"Ama çabuk..."

Hızla mahmuzlanan azgın at, şaha kalkarak sisin içine atıldı. Üzerindeki sırmalı kaftanın etekleri altın kanatlara benzeyen Arslan Bey'le bir masal kuşu gibi uçtu.

Biraz sonra...

Nereden geldiği belli olmayan derin bir gürültü sis içinde kaynıyor; ileri geri, yaklaşıyor, uzaklaşıyor, dalgalanıyordu. Kös, kalkan, boru sesleri at kişnemelerine karışıyor; alınan emirler, verilen kumandalar yüzlerce ağız tarafından ayrı ayrı tekrarlanıyordu. Bastıkları yerleri görmeyen askerler, savaş düzeninde bağrışarak, duyduklarını tekrarlayarak, dirsekleriyle, kalkanlarıyla birbirlerine dokunarak duman içinde ilerliyorlardı.

Sağ taraftan topçuların "heya, mola"ları işitiliyordu. Etrafını saran gürültüden hücumun başladığını kale de anladı. Boru, trampet, hurra sesleri aksetmeye, tek tük tabanca tüfek atılmaya başladı. Gözcüler kale bedenlerinin dibine kadar gidip geliyorlardı. Safların arasında topçubaşının büyük bir lağım açtığı söyleniyordu.

Askerler, subayların emriyle oldukları yerlerde bağdaş kurmuş bekliyorlar, gürültü ediyorlardı.

Nihayet, Arslan Bey, terden sırılsıklam olmuş atı ile duman içinde savaş sıralarının arasında, adım adım göründü. Her adımda;

"Yiğitlerim!... Sis açılmaya başladı mı hemen susun. Hep birden ayağa kalkın, hücum edecek gibi durun. Ama ileri gitmeyin. Ateş de açmayın. Ben düşmana teslim teklif edeceğim..." diyordu.

Topçuların, topçulara karışan angaryacıların "heya, mola" naraları gittikçe artıyor, büyüyor, tüyleri ürpertecek heyecanlı yankılarla görünmeyen dağları, taşları inletiyordu.

Öğleye doğru sis açılmaya başladı. Askerler, sallanan siyahlı beyazlı bayrağı ile Şalgo'yu bir hayal gibi gördüler. Sesler kesildi. Kuzeyden esen bir rüzgâr dumanları dağıtıyor; gerilere, ormanlara doğru sürüyordu.

Artık herkes birbirini görüyordu.

Kaleye pek yaklaşmıştı. Askerler, gözleriyle kumandanlarını aradılar. O burç kapısına giden yolun gediğinde atıyla dolaşıyordu. Gediğin önünde büyük bir manda sürüsü vardı. Burcun tepesinde, siperlerin arasında, kalkanlı, tüfekli adamlar geziniyordu.

Cesur Arslan Bey, kır atını ileriye sürdü. Kaleye yüz adım kadar yaklaştı. Arkasındaki kâhyasıyla, genç tercüman koştular... Gür sesiyle haykırdı:

"Hey bre Şalgo muhafızları!... Ben, padişahımın dedesine sizin kralınızın memleketlerinden büyük yerler zaptetmiş Bosna Valisi Yahya Paşa'nın torunlarındanım. Atam Hamza Bali Bey, daha on dört yaşında iken sizin ordularınızı perişan etmiş, Viyana kuşatmasında, Viyenberg önünde şan almıştır. Ben, hangi kaleye gittimse geri dönmemişim, daha geçen gün iki küçük topla Boza Kalesi'ni yerle bir ettim. Mihal Terşi, Etiyen Soşay, Andrenaki gibi kahramanlarınıza canlarını bağışladım. Vadiye çekildim. Gerip gitmeleri için yol vardım. Haydi gelin. Siz de teslim olun. Boş yere kanınızı döktürmeyin..."

Kale ile beraber bütün ordunun işittiği bu teklifi, tercüman, avazı çıktığı kadar bağırarak tekrarladı.

Derin bir sessizlik...

Arslan Bey'in atı duramıyor, şaha kalkıyor, sağa, sola tepiniyordu, kâhya, dizgininden tutmaya çalışıyordu.

Burcun tepesinden bir cevap verdiler. Tercüman tekrarladı:

"Ne gibi şartlarla, diyorlar beyim."

Arslan Bey, deminkinden daha sert bir sesle haykırdı:

"Şartım filan yok. Biz teslim olanın canına kıymayız. Teslim olmazsanız, beş dakika sonra kalenin içinde bir canlı adam kalmaz. Karşınızdaki yolun gediği üzerinde gördüğünüz nedir? Anlamıyor

musunuz? Babalarınızdan işitmediniz mi? Elli manda ile buraya getirdiğim bu topun iki güllesiyle binlerce Şalgo kuvvetinde olan İstanbul kaleleri tuzla buz oldu. İşte İstanbul'u alan bu top... Bir kere ateş edeceğim. İkinci atıma gerek yok. Ne kaleniz kalacak, ne de kendiniz. Acıyorum size..."

Genç tercüman, bu sözleri, yine avazı çıktığı kadar tekrarlarken, bütün askerler, gözlerini yolun gediğine çevirdiler. Mandaların yanında, uzun, büyük, gayet büyük, gayet kalın, gayet siyah müthiş bir topun korkunç bir ejderha gibi uzandığını gördüler. Safların arasında sevinç sadaları yükseldi. Herkes Arslan Bey'in bir haftadır ne beklediğini şimdi anlıyordu. Demek bu top geliyormuş...

Biraz sonra...

Şalgo'nun tepesinde, şan, namus kefeni olan uğursuz beyaz bayrak dalgalanıyordu. Demir kapılar açılmıştı. Korkudan sapsarı kesilen tuğla kumandan, altın kılıçlı asilzadeler, zırhlı şövalyeler, Arslan Bey'in önünde dize gelmişlerdi. Silahları alınan düşman ikişer ikişer bağlanıyor, takım takım ordugâhın arkasına götürülüyordu. Kalenin içindeki kıymetli şeylerden bir dağ ortada kabarıyor; al yeşil bayraklarla kalenin tepesine dolan askerler bağırışıyorlar, aralarındaki dervişler, bedenlerden sarkarak ezan okuyorlar, tekbir çekiyorlardı.

Teslim olan kumandanla erkânına Arslan Bey;

"Korkmayınız. Hayatınız bağışlanmıştır. Biz Vire'yi bozmayız. Gelin, size elli manda ile buraya getirdiğim topu seyrettireyim..." dedi.

Tercüman bunu tekrarlayınca hepsi birbirlerine bakıştılar. Bu müthiş, bu korkunç aleti yakından görmeyi hem merak ediyorlar, hem çekiniyorlardı. Arslan Bey'in arkasına takıldılar. Büyük topa doğru yürüdüler. Yaklaşınca Arslan Bey;

"İşte" dedi, "Sizin böyle topunuz var mı?"

Düşman kumandanı tercümanla cevap verdi:

"Hayır."

"Niçin yapmıyorsunuz?"

"Bilmiyoruz."

Genç irisi bir şövalye tercümana bir şeyler sordu. Arslan Bey;

"Ne diyor?" dedi.

"Bey bu topu kaç günde İstanbul'dan buraya getirmiştir, diyor."

"Sen de ki: İstanbul'dan getirmemiş. Burada bir hafta içinde kendisi yapmış."

Tercüman bu sözleri söyleyince esirler afallaştılar. Arslan Bey, daha ziyade yaklaşıp elleriyle yoklamalarına, daha yakından görmelerine müsaade ettiğini söyledi. Mağrur kumandan, kahraman asilzadeler, cesur şövalyeler, büyük topun etrafında toplandılar. Bir elini hançerinin elmas sapına dayayan Arslan Bey, öteki eliyle, gülümseyerek pala bıyıklarını büküyor, arkasındaki kâhya, başını kaşıyarak gülmekten katılıyor, tercüman aptallaşıyordu. Yirmi adım uzakta duran mızraklı nöbetçiler de gülüşüyorlardı. Esirler topa elini sürdüler. Deliğini aradılar. Bulamayınca sarardılar. Sonra kızardılar. Birbirlerine bakıştılar. Öyle kaldılar. Kolların, çaprazlayarak yere bakan kale kumandanı titreyerek mırıldandı. Arslan Bey, tercümana baktı;

"Ne diyor?"

"Bu mertlik değil... diyor."

"Ona sor ki: Henüz bir kere patlamayan bir toptan korkarak, hemen teslim oluvermek mi mertliktir?"

Tercüman sordu.

Kale kumandanı, gözlerini yerden kaldırıp cevap veremedi. Asilzadeler, şövalyeler, birbirlerinin yüzlerine bakmaya cesaret edemediler, ani bir ölüm darbesiyle vurulmuş gibi oldukları yerde donup kaldılar.

Bir güllesiyle kaleyi yıkacak olan bu korkunç top, siyaha boyanmış kocaman bir kütükten başka bir şey değildi!...

KAŞAĞI

AHIRIN avlusunda oynarken aşağıda, gümüş söğütler altında görünmeyen derenin hüzünlü şırıltısını işitirdik. Evimiz iç çitin büyük kestane ağaçları arkasında kaybolmuş gibiydi. Annem, İstanbul'a gittiği için benden bir yaş küçük olan kardeşim Hasan'la artık Dadaruh'un yanından hiç ayrılmıyorduk. Bu, babamın seyisi, yaşlı bir adamdı. Sabahleyin erkenden ahıra koşuyorduk. En sevdiğimiz şey atlardı. Dadaruh'la birlikte onları suya götürmek, çıplak sırtlarına binmek, ne doyulmaz bir zevkti. Hasan korkar, yalnız binemezdi. Dadaruh onu kendi önüne alırdı. Torbalara arpa koymak, yemliklere ot doldurmak, gübreleri kaldırmak eğlenceli bir oyundan daha çok hoşumuza gidiyordu. Hele tımar. Bu en zevkli şeydi. Dadaruh eline kaşağıyı alıp işe başladı mı, tıkı... tık... tıkı... tık... tıpkı bir saat gibi... yerimde duramaz,

- Ben de yapacağım! diye tuttururdum.

O vakit Dadaruh, beni Tosun'un sırtına koyar, elime kaşağıyı verir,

- Hadi yap! derdi.

Bu demir gereci hayvanın üstüne sürter, ama o uyumlu tıkırtıyı çıkaramazdım.

- Kuyruğunu sallıyor mu?

- Sallıyor.

- Hani bakayım?..

Eğilirdim, uzanırdım. Ama atın sağrısından kuyruğu görünmezdi.

Her sabah ahıra gelir gelmez,

- Dadaruh, tımarı ben yapacağım, derdim.

- Yapamazsın.

- Niçin?

- Daha küçüksün de ondan...

- Yapacağım.

- Büyü de öyle.

- Ne zaman?

- Boyun at kadar olduğunda....

At, ahır işlerinde yalnız tımarı beceremiyordum. Boyum atın karnına bile varmıyordu. Oysa en keyifli, en eğlenceli şey buydu. Sanki kaşağının düzenli tıkırtısı Tosun'un hoşuna gidiyor, kulaklarını kısıyor, kuyruğunu kocaman bir püskül gibi sallıyordu. Tam tımar biteceğine yakın huysuzlanır, o zaman Dadaruh, "Höyt.." diye sağrısına bir tokat indirir, sonra öteki atları tımara başlardı. Ben bir gün yalnız başıma kaldım. Hasan'la Dadaruh dere kenarına inmişlerdi. İçimde bir tımar etmek hırsı uyandı. Kaşağıyı aradım, bulamadım. Ahırın köşesinde Dadaruh'un penceresiz küçük bir odası vardı. Buraya girdim. Rafları aradım. Eyerlerin arasına falan baktım. Yok, yok! Yatağın altında, yeşil tahtadan bir sandık duruyordu. Onu açtım. Az daha sevincimden haykıracaktım. Annemin bir hafta önce İstanbul'dan gönderdiği armağanlar içinden çıkan fakfon kaşağı, pırıl pırıl parlıyordu. Hemen kaptım. Tosun'un yanına koştum. Karnına sürtmek istedim. Rahat durmuyordu.

- Sanırım acıtıyor? dedim.

Gümüş gibi parlayan bu güzel kaşağının dişlerine baktım. Çok keskin, çok sivriydi. Biraz köreltmek için duvarın taşlarına sürtmeye başladım. Dişleri bozulunca yeniden denedim. Gene atların hiçbiri durmuyordu. Kızdım. Öfkemi sanki kaşağıdan çıkarmak istedim. On adım ilerdeki çeşmeye koştum. Kaşağıyı yalağın taşına koydum. Yerden kaldırabildiğim en ağır bir taş bularak üstüne hızlı hızlı indirmeye başladım. İstanbul'dan gelen, üstelik Dadaruh'un kullanmaya kıyamadığı bu güzel kaşağıyı ezdim, parçaladım. Sonra yalağın içine attım.

Babam, her sabah dışarıya giderken bir kere ahıra uğrar, öteye beriye bakardı. Ben o gün gene ahırda yalnızdım. Hasan evde hizmetçimiz Pervin'le kalmıştı. Babam çeşmeye bakarken, yalağın içinde kırılmış kaşağıyı gördü; Dadaruh'a haykırdı:

- Gel buraya!

Soluğum kesilecekti, bilmem neden, çok korkmuştum. Dadaruh şaşırdı, kırılmış kaşağı ortaya çıkınca, babam bunu kimin yaptığını sordu. Dadaruh,

- Bilmiyorum, dedi.

Babamın gözleri bana döndü, daha bir şey sormadan,

- Hasan dedim.

- Hasan mı?

- Evet, dün Dadaruh uyurken odaya girdi. Sandıktan aldı. Sonra yalağın taşında ezdi.

- Niye Dadaruh'a haber vermedin?

- Uyuyordu.

- Çağır şunu bakayım.

Çitin kapısından geçtim. Gölgeli yoldan eve doğru koştum. Hasan'ı çağırdım. Zavallının bir şeyden haberi yoktu. Koşarak arkamdan geldi. Babam pek sertti. Bir bakışından ödümüz kopardı. Hasan'a dedi ki:

- Eğer yalan söylersen seni döverim!

- Söylemem.

- Pekâlâ, bu kaşağıyı niye kırdın?

Hasan, Dadaruh'un elinde duran alete şaşkın şaşkın baktı! Sonra sarı saçlı başını sarsarak,

- Ben kırmadım, dedi.

- Yalan söyleme, diyorum.

- Ben kırmadım.

- Doğru söyle, darılmayacağım. Yalan çok kötüdür, dedi. Hasan inkârda direndi. Babam öfkelendi. Üzerine yürüdü "Utanmaz yalancı" diye yüzüne bir tokat indirdi.

- Götür bunu eve; sakın bunu bir daha buraya sokma. Hep Pervin'le otursun! diye haykırdı.

Dadaruh, ağlayan kardeşimi kucağına aldı. Çitin kapısına doğru yürüdü. Artık ahırda hep yalnız oynuyordum. Hasan evde

hapsedilmişti. Annem geldikten sonra da bağışlanmadı. Fırsat düştükçe, "O yalancı" derdi babam. Hasan yediği, tokat aklına geldikçe ağlamaya başlar, güç susardı. Zavallı anneciğim benim iftira atabileceğime hiç ihtimal vermiyordu. "Aptal Dadaruh, atlara ezdirmiş olmasın?" derdi.

Ertesi yıl annem, yazın gene İstanbul'a gitti. Biz yalnız kaldık. Hasan'a ahır hâlâ yasaktı. Geceleri yatakta atların ne yaptıklarını tayların büyüyüp büyümediğini bana sorardı. Bir gün birdenbire hastalandı. Kasabaya at gönderildi. Doktor geldi. "Kuşpalazı" dedi. Çiftlikteki köylü kadınlar eve üşüştüler. Birtakım tekir kuşlar getiriyorlar, kesip kardeşimin boynuna sarıyorlardı. Babam yatağın başucundan hiç ayrılmıyordu.

Dadaruh çok durgundu. Pervin hüngür hüngür ağlıyordu.

- Niye ağlıyorsun? diye sordum.

- Kardeşin hasta.

- İyi olacak.

- İyi olmayacak.

- Ya ne olacak?

- Kardeşin ölecek! dedi.

- Ölecek mi?

Ben de ağlamaya başladım. O hastalandığından beri Pervin'in yanında yatıyordum. O gece hiç uyuyamadım. Dalar dalmaz, Hasan'ın hayali gözümün önüne geliyor "İftiracı! İftiracı!" diye karşımda ağlıyordu.

Pervin'i uyandırdım.

- Ben Hasan'ın yanına gideceğim, dedim.

- Niçin?

- Babama bir şey söyleyeceğim.

- Ne söyleyeceksin?

- Kaşağıyı ben kırmıştım, onu söyleyeceğim.

- Hangi kaşağıyı?

- Geçen yılki. Hani babamın Hasan'a darıldığı...

Sözümü tamamlayamadım. Derin hıçkırıklar içinde boğuluyordum. Ağlaya ağlaya Pervin'e anlattım. Şimdi babama söylersem, Hasan da duyacak belki beni bağışlayacaktı.

- Yarın söylersin, dedi.

- Hayır,. şimdi gideceğim.

- Şimdi baban uyuyor, yarın sabah söylersin. Hasan da uyuyor. Onu öpersin, ağlarsın, seni bağışlar.

- Pekala!

- Haydi şimdi uyu!

Sabaha kadar gene gözlerimi kapayamadım. Hava henüz ağarırken Pervin'i uyandırdım. Kalktım. Ben içimdeki zehirden vicdan azabını boşaltmak için acele ediyordum. Yazık ki, zavallı suçsuz kardeşim, o gece ölmüştü. Sofada çiftlik imamıyla Dadaruh'u ağlarken gördük. Babamın dışarıya çıkmasını bekliyorlardı.

ANT

BEN Gönen'de doğdum. Yirmi yıldır görmediğim bu kasaba, düşümde artık bir serap gibiydi. Birçok yeri unutulan, eski, uzak bir rüya gibi oldu. O zaman genç bir yüzbaşı olan babamla her zaman önünden geçtiğimiz Çarşı Camii'ni, karşısındaki küçük, harap şadırvanı, içinde binlerce kereste tomruğu yüzen nehirciği, bazen yıkanmaya gittiğimiz sıcak sulu hamamın derin havuzunu şimdi hatırlamaya çalışıyorum. Ama beyaz bir unutuş dumanı önüme yığılır. Renkleri siler, şekilleri kaybeder... Pek uzun gurbetlerden sonra vatanına dönen bir adam, doğduğu yerin ufkunu koyu bir sis altında bulup da, sevdiği şeyleri uzaktan bir an önce göremediği için nasıl hüzünlenirse, ben de tıpkı böyle meraka, sabırsızlığa benzer bir acı duyarım. O, her akşam sürülerle mandaların, ineklerin geçtiği tozlu, taşsız yollar, yosunlu, siyah kiremitli çatılar, yıkılacakmış gibi duran büyük duvarlar, küçük, ahşap köprüler, uçsuz bucaksız tarlalar, alçak çitler hep bu duman içinde erir...

Yalnız evimizle okulu gözümün önüne getirebilirim.

Büyük bir bahçe... Ortasında köşk biçiminde yapılmış bembeyaz bir ev... Sağ köşesinde her zaman oturduğumuz beyaz perdeli oda... Sabahları annem beni bir bebek gibi pencerenin kenarına oturtur, dersimi tekrarlatır, sütümü içirirdi. Bu pencereden görünen avlunun öbür yanındaki büyük toprak rengi yapının camsız, kapaksız tek bir penceresi vardı. Bu siyah delik beni çok korkuturdu. Yemeklerimizi pişiren, çamaşırlarımızı yıkayan, tahtalarımızı silen, babamın atına yem veren, av köpeklerine bakan hizmetçimiz Abil Ana'nın her gece anlattığı korkunç, bitmez hikâyelerdeki ayıyı, bu karanlık pencerede görür gibi olurdum. Bu kuruntuyla, rüya dinlemek, yorumlamak merakında olan zavallı anneme her sabah ayılı rüyalar uydurur; iri, kuzgun bir ayının beni kapıp dağa götürdüğünü, ormandaki inine kapadığını, kollarımı bağladığını, burnumu, dudaklarımı yediğini, sonra Bayramiç yolundaki su değirmeninin çarkına attığını söyler,

ona birçok, "Hayırdır inşallah..." dedirtirdim. Yorumlarken benim büyük bir adam, büyük bir bey, büyük bir paşa olacağımı, bana kimsenin kötülük yapamayacağını, güvenceyle sundukça, yalan söylediğimi unutur, ne kadar sevinirdim...

Nasıl sokaklardan, kiminle giderdim? Bilmiyorum... Okul bir katlı, duvarları badanasızdı. Kapıdan girilince üstü kapalı bir avlu vardı. Daha ilerisinde küçük, ağaçsız bir bahçe... Bahçenin sonunda ayakyolu, çok kocaman aptes fıçısı... Erkek çocuklarla kızlar karmakarışık otururlar, birlikte okur, birlikte oynarlardı. "Büyük Hoca" dediğimiz, kınalı, az saçlı, kambur, uzun boylu, yaşlı, bunak bir kadındı. Mavi gözleri pek sert parlar, gaga gibi iğri, sarı burnuyla, tüyleri dökülmüş hain, hasta bir çaylağa benzerdi. "Küçük Hoca" erkekti. Büyük Hoca'nın oğluydu. Çocuklar ondan hiç korkmazlardı. Sanırım biraz aptalcaydı. Ben arkadaki rahlelerde, Büyük Hoca'nın en uzun sopasını uzatamadığı bir yerde otururdum. Kızlar, belki saçlarımın açık sarı olmasından, bana hep "Ak Bey" derlerdi. Erkek çocukların büyücekleri ya adımı söylerler ya da "Yüzbaşı oğlu" diye çağırırlardı. Sınıf kapısının açılmayan kanadında sallanan "geldi - gitti" levhası yassı, cansız bir yüz gibi bize bakar, kalın duvarların tavana yakın dar pencerelerinden giren donuk bir aydınlık, durmadan bağıran, haykırarak okuyan çocukların susmaz, keskin çığlıklarıyla sanki daha da ağırlaşır, bulanırdı...

Okulda yalnız bir tür ceza vardı: Dayak... Büyük suçlular, hatta kızlar bile falakaya yatarlardı. Falakadan korkmayan, titremeyen yoktu. Küçük Hoca'nın ağır tokadı... Büyük Hoca'nın uzun sopası... ki rasgeldiği kafayı mutlaka şişirirdi. Ben hiç dayak yememiştim. Belki kayırıyorlardı. Yalnız bir defa Büyük Hoca, kuru, kemikten elleriyle yalan söylediğim için sol kulağımı çekmişti. O kadar hızlı çekmişti ki, ertesi günü bile yanıyordu. Kıpkırmızıydı. Oysa suçum yoktu. Doğru söylemiştim. Bahçedeki aptes fıçısının musluğu koparılmıştı. Büyük Hoca suçu yapanı arıyordu. Bu, mavi cepkenli, kırmızı kuşaklı, hasta, zayıf bir çocuktu. Haber verdim. Falakaya konacaktı. İnkâr etti. Sonra diğer bir çocuk çıktı. Kendi kopardığını, onun suçu olmadığını söyledi. Yere yattı. Bağıra bağıra sopaları yedi. O zaman

Büyük Hoca, "Niçin yalan söylüyor, bu zavallıya iftira ediyorsun?" diye kulağıma yapıştı. Yüzünü buruşturarak darıldı.

Ağladım. Ağladım. Çünkü yalan söylemiyordum. Evet, musluğu koparırken gözümle görmüştüm. Akşam üstü, okut dağılırken dayağı yiyen çocuğu tuttum:

- Niçin beni yalancı çıkardın? dedim. Musluğu sen koparmamıştın...

- Ben koparmıştım.

- Hayır, sen koparmamıştım. Öbür çocuğun kopardığını ben gözümle gördüm.

Direnmedi. Yüzüme baktı. Bir an öyle durdu. Eğer hocaya. söylemeyeceğime yemin edersem, saklamayacaktı. Anlatacaktı. Ben hemen meraklanıyordum:

- Musluğu Ali koparmıştı, dedi, ben de biliyordum. Ama o çok zayıf, hem hastadır. Görüyorsun, falakaya dayanamaz. Belki ölür, daha yataktan yeni kalktı.

- Ama sen niçin onun yerine dayak yedin?

- Niçin olacak. Biz onunla ant içmişiz. O bugün hasta, ben iyi, kuvvetliyim. Onu kurtardım işte.

Pek güzel anlamadım. Tekrar sordum:

- Ant ne?

- Bilmiyor musun?

- Bilmiyorum!

O vakit güldü. Benden uzaklaşarak karşılık verdi:

- Biz birbirimizin kanlarını içeriz. Buna "ant içmek" derler. Ant içenler kan kardeşi olurlar. Birbirlerine ölünceye kadar yardım ederler, dertli günlerinde birbirlerine koşarlar.

Sonra dikkat ettim, okulda birçok çocuk, birbirleriyle ant içmişlerdi. Kan kardeşiydiler. Bazı kızlar bile kendi aralarında ant , içmişlerdi. Bir gün, bu yeni öğrendiğim göreneğin nasıl yapıldığını da gördüm. Yine arka rahlelerdeydim. Küçük Hoca aptes almak için dışarı çıkmıştı. Büyük Hoca, arkasını bize çevirmiş, yavaş yavaş, bir

sümüklüböcek kadar ağır, namazını kılıyordu. İki çocuk tahta saplı bir çakıyla kollarını çizdiler. Çıkan büyük, kırmızı damlayı kolları üzerinde bu çizgiye sürdüler. Kanlarını karıştırdılar. Sonra birbirlerinin kollarını emdiler. Ant içerek kan kardeşi olmak... Bu beni düşündürmeye başladı. Benim de kan kardeşim olsa, hocaya kulağımı çektirmeyecek, üstelik falakaya yatacağım zaman beni kurtaracaktı. Koca okulun içinde kendimi yapayalnız, arkadaşsız, koruyucusuz sanıyordum, anneme düşüncemi, her çocuk gibi birisiyle ant içmek istediğimi söyledim. Andı tanımladım. Razı olmadı:

- Öyle saçmalıklar istemem. Sakın yapma ha... diye uyardı beni. Ama ben dinlemedim. Aklıma ant içmeyi koymuştum. Fakat kiminle? Bir rastlantı, beklenmeyen bir kaza bana kan kardeşimi kazandırdı. Cuma günleri bizim evin bahçesine ,bütün komşu çocukları toplanırlardı. Akşama kadar birlikte oynardık. Arkamızdaki evlerin sahibi Hacı Budak'ların benim kadar bir çocukları vardı ki, en çok adı hoşuma giderdi: Mıstık... Bu sözcüğü söylerken tad duyar, boyuna tekrarlardım. Öylesine uyumluydu ki... Kızlar bu güzel ada uydurulmuş kafiyeleri, Mıstık'ı bahçede, sokakta görünce bir ağızdan söylerlerdi; hâlâ hatırımda.

Mustafa Mıstık,

Arabaya kıstık,

Üç mum yaktık,

Seyrine Baktık!

diye bağrışırlar, ellerini yumruk yaparak ona karşı dururlardı. Mıstık hiç kızmazdı. Gülerdi. Biz de, bazen bu dörtlüğü bağırarak tekrarlar, eğlenirdik.

Bu mini mini şiir, benim hayalimi bile etkilemişti. Rüyamda, birçok arsız kızın Mıstık'ı büyük bir göçmen arabasına sıkıştırarak, çevresinde üç mum yakarak seyrine baktıklarını görürdüm. Niçin Mıstık öyle uslu dururdu. Niçin birden fırlayıp bu kızlara birkaç tokat atmaz, sıkıştığı katran kokulu arabadan kurtulmazdı? Hepimizden güçlüydü. Adı gibi her yanı yuvarlaktı; başı, kolları, bacakları, bedeni... Hatta elleri... Bütün çocukları güreşte yenerdi... Yazın her

cuma sabahı büyük bir deste söğüt dalı getirirdi. Bu dallardan kendimize atlar yapar, cirit oynar, yarışa çıkardık. Yarışta da tümümüzü geçerdi. Onu hiçbirimiz tutamazdık. İşte yine böyle bir cuma günü, Mıstık söğüt dallarıyla geldi. Ben uzununu kendime ayırdım. Öbürlerini çocuklara dağıttım. Bir çakıyla bu dalların ucunu keser, kabuklarından iki kulak, bir burun çıkartır, tıpkı bir at başına benzetirdik. Bunu en güzel ben yapardım.

Kendi atımı yapıyordum. Mıstık'la diğer çocuklar sıralarını bekliyorlardı. Nasıl oldu, farkına varmadım, söğüdün kabuğu birden yarıldı. Arasından kayan çakı sol elimin işaret parmağını kesti. Sulu, kırmızı bir kan akmaya başladı. O anda aklıma bir şey geldi: Ant içmek... Parmağımın acısını unuttum, Mıstık'a,

- Haydi, dedim, bak elim kesildi. Kan kardeşi olalım. Sen de kes...

Siyah gözlerini yere dikerek, büyük, yuvarlak başını salladı:

- Olur mu ya... Ant için kol kesmek gerek...

- Canım ne zararı var? diye üsteledim, kan değil mi? Hepsi bir. Ha koldan, ha parmaktan... Haydi, haydi!... '

Razı oldu. Elimden aldığı çakıyla kolunu, üstelik biraz derince kesti. Kanı o kadar koyuydu ki, akmıyor, bir damla halinde kabarıyor, büyüyordu: Parmağımın kanıyla karıştırdık. Önce ben emdim. Tuzlu, sıcak bir şeydi. Sonra o da benim parmağımı emdi.

Bilmiyorum, aradan ne kadar zaman geçti? Belki altı ay... Belki bir yıl... Mıstık'la kan kardeşi olduğumuzu unutmuştum nedense. Yine birlikte oynuyor, okuldan eve birlikte dönüyorduk. Bir gün hava çok sıcaktı. Büyük Hoca, bize yarım günlük tatil verdi. Tıpkı perşembe günü gibi... Mıstık'la sokağın tozları içinde yavaş yavaş yürüyorduk. Ben fesimin altına mendilimi koymuştum... Terimi silemediğim için yüzüm sırılsıklamdı. Büyük, geniş bir yoldan geçiyorduk. Kenarda yığılmış bir duvarın temelleri vardı. Birdenbire karşıdan iri, kara bir köpek çıktı. Koşarak geliyordu. Arkasından birkaç adam kalın sopalarla kovalıyorlardı. Bize, "Kaçınız, kaçınız, ısıracak!.." diye bağırdılar. Korktuk, şaşırdık. Öyle kaldık. Önce ben biraz kendimi toplayarak, "Aman, kaçalım..." dedim. Gözleri ateş gibi parlayan

köpek bize yetişmişti. O zaman Mıstık, "Sen arkama saklan!..." diye haykırdı, önüme geçti. Köpek ona saldırdı.

İlkin hızla birbirlerine çarptılar. Sonra tıpkı güreşir gibi boğaz boğaza geldiler. Köpek de ayağa kalkmıştı.

Biraz böyle savaştıktan sonra ikisi de yere yuvarlandılar. Mıstık'ın küçük fesi, mavi yemenisi düştü. Bu savaş, bana pek uzun geldi. Titriyordum. Sopalı amcalar yetiştiler. Köpeğe odunlarının bütün gücüyle birkaç tane indirdiler. Mıstık kurtuldu. Zavallının kollarından, burnundan kan akıyordu. Köpek, kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırmış, ağzı yerde, dörtnala kaçtı. Mıstık, "Bir şey yok... Acımıyor... Biraz çizildi..." diyordu. Evine götürdüler. Ben de hemen evimize koştum. Anneme başımıza geleni anlattım. Abil Ana, beni yere yatırdı. Uzun uzadıya kasıklarıma, korku damarlarıma bastı. Öyle bir duâ okuyarak yüzüme üfledi ki, sarmısak kokusundan aksırdım.

Ertesi günü Mıstık okula gelmemişti. Daha ertesi günü yine gelmedi... Anneme, Hacı Budak'lara gidip Mıstık'ı görmemizi söyledim.

- Hastaymış yavrum, dedi, inşallah iyi olunca yine oynarsınız, şimdi rahatsız etmek ayıptır.

Ondan sonra ben her zaman Mıstık'ı iyileşmiş bulacağım umuduyla okula gittim.

Ne yazık ki, o hiç gelmedi... Köpek kuduzmuş. Baktırmak için Mıstık'ı Bandırma'ya götürdüler. Oradan İstanbul'a göndereceklerdi.

Sonunda bir gün işittik ki, Mıstık ölmüş...

Erken kalktığım açık, bulutsuz sabahlar, herkes gibi bana da çocukluğumu hatırlatır. Belleğimde sonsuz ve mor bir tanyeri ülkesi gibi kalan doğduğum yeri gözümün önüne getirmek isterim. Ve hep, farkında olmayarak sol elimin işaret parmağına bakarım. Birinci boğumun üstünde hâlâ beyaz çizgi şeklinde duran bir küçük yara izi, bence çok kutsaldır. Andı için ölen, hayatını mahveden kahraman kan kardeşimin, sıcak dudaklarını tekrar parmağımın ucunda duyar, beni kurtarmak için kendisinden büyük, kudurmuş, iri ve kara çoban köpeğiyle pençeleşen o aslan ve kahraman hayalini görürüm.

Ve ulusumuzdan, sezgilerle bezeli Türklükten uzaklaştıkça, daha kokuşmuş derinliklerine yuvarlandığımız karanlık uçurumun, bu ahlak ve bozuculuk, vefasızlık ve bencillik, bayağılık ve miskinlik cehenneminin dibinde, üzgün ve şartlanmış kıvranırken, saf ve nurdan, geçmiş, kaybolmuş bir cennetin gerçekten uzak bir serabı halinde karşımda açılır... Beni mutlu eder. Saatlerce Mıstık'ın anısıyla, bu aziz ve soylu üzüntünün eskiyip, unutuldukça daha çok değeri artan tatlı hüzünlü acısından tat duyarım...

DİYET

DAR kapısından başka aydınlık girecek hiçbir yeri olmayan dükkânında tek başına, gece gündüz kıvılcımlar saçarak çalışan Koca Ali, tıpkı kafese konmuş terbiyeli bir arslanı andırıyordu. Uzun boylu, iri pençeli, kalın pazılı, geniş omuzlu bir pehlivandı. On yıldır bu karanlık in içinde ham demirden dövdüğü kılıç ve namluları tüm Anadolu'da, tüm Rumeli'de sınır boylarında büyük bir ün kazanmıştı. Hatta İstanbul'da bile yeniçeriler, satın alacakları kamaların, saldırmaların, yatağanların üstünde "Ali Usta'nın işi" damgasını arıyorlardı. O, çeliğe çifte su vermesini biliyordu. Uzun kılıçlar değil, yaptığı kısacık bıçaklar bile iki kat olur, kırılmazdı, "Çifte su vermek" sanatının, yalnız ona özgü bir sırrı vardı. Yanına çırak almaz, kimseyle çok konuşmaz, dükkânından dışarı çıkmaz, durmadan uğraşırdı. Bekârdı. Hısımı, akrabası yoktu. Kentin yabancısıydı. Kılıçtan, demirden, çelikten, ateşten başka söz bilmez, pazarlığa girişmez, müşterileri ne verirse alırdı. Yalnız savaş zamanları ocağını söndürür, dükkânının kapısını kilitler, kaybolur, savaştan sonra ortaya çıkardı. Kentte onunla ilgili birçok hikâye söylenirdi. Kimi "cellat elinden kaçmış bir çelebi", kimi "sevgilisi öldüğü için dünyadan elini eteğini vakitsiz çekmiş garip" derdi. Siyah şahane gözlerinin mağrur bakışından, soylu davranışlarından, gururlu suskunluğundan, düzgün sözlerinden onun öyle sıradan bir adam olmadığı belliydi... Ama kimdi? Nereliydi? Nereden gelmişti? Bunları bilen yoktu. Halk onu seviyordu. Kentte böyle tanınmış bir ustanın bulunması herkes için ayrı bir övünç kaynağıydı.

- Bizim Ali...

- Bizim koca usta...

- Dünyada eşi yoktur...

- Zülfikâr'ın sırrı ondadır!.. derlerdi.

Koca Ali en kalın, en katı demirleri mısır yaprağı gibi incelten, kâğıt gibi yumuşatan sanatını kimseden öğrenmemiş, kendi kendine bulmuştu. Daha on iki yaşındayken, sert bir beylerbeyi olan babasının başı vurulmuş, öksüz kalmıştı. Amcası çok zengindi. Gösterişe düşkün bir vezirdi. Onu yanına aldı. Okutmak istedi. Belki devlet katında yetiştirecek, büyük görevlere çıkaracaktı. Ama Ali'nin yaratılışında "başkasına gönül borcu olmak" gibi bir sızlanmaya yer yoktu. "Ben kimseye eyvallah etmeyeceğim," dedi. Bir gece amcasının konağından kaçtı. Başıboş bir adsız gibi dağlar, tepeler, dereler aştı. Adını bilmediği ülkelerde dolaştı. Sonunda Erzurum'da yaşlı bir demircinin yanına girdi. Otuz yaşına kadar Anadolu'da uğramadığı kent kalmadı. Kimseye boyun eğmedi. Gönül borcu olmadı. Ekmeğini taştan çıkardı. Alnının teriyle kazandı, içinde "kutsal ateş"ten bir alev bulunan her yaratıcı gibi, para için değil, sanatı, sanatının zevki için çalışıyordu. "Çeliğe çifte su vermek" onun aşkıydı. Gönüllü olarak savaşlara gittiği zamanlar yeniçerilerin, sipahilerin, sekbanların arasında, Ali Usta, işinin övgüsünü duydukça tadı dille anlatılmaz bir mutluluk duyardı. Ölünceye kadar böyle hiç durmadan çalışırsa daha birkaç bin gaziye kırılmaz kılıçlar, kalkanlar parçalayan çelik yatağanlar, zırhlar, keskin ağır saldırmalar yapacaktı. Bunu düşündükçe gülümser, tatlı tatlı yüreği çarpar, ruhundan kopan bir atılımla örsünün üzerinde milyonlarca kıvılcım tutuştururdu.

- Tak!

- Tak, tak!...

- Tak, tak!

İşte bugün de sabah namazından beri durmadan on saat uğraşmıştı. Dövdüğü eğri namluyu örsünün yanındaki su fıçısına daldırdı. Ocağının sönmeye başlayan ateşine baktı. Çekici bırakan eliyle terini sildi. Kapıya döndü. Karşıki mescitte dokunaklı dokunaklı akşam ezanı okunuyor, bacasının tepesindeki yuvada leylekler sonu gelmez bir takırdı koparıyorlardı. İkindi abdesti daha duruyordu. Yalnız ellerini yıkadı. Kuruladı. Yenlerini indirdi. Saltasını omzuna attı. Dışarıya çıktı. Kapısını iyice çekti. Kilitlemeye gerek görmezdi. Uzun alandan mescite doğru yürüdü... Kentin kenarındaki bu

gösterişsiz tapınağa hep yoksular getirdi. Minaresi sokağa bakan küçük bir pencereydi. Müezzin buradan başını çıkarır, ezanını okurdu.

Koca Ali mescide girince her zamankinden fazla kalabalık gördü. Hep üç kandil yakılırken bu akşam ramazan gibi bütün kandiller yanmıştı. Daha namaz safları dizilmemişti. Kapının yanına çöktü. Yanında alçak sesle konuşanların sözlerine istemeye istemeye kulak kabarttı. Konya'dan iki garip dervişin geldiğini, yatsı namazına kadar Mesnevi okuyacaklarını duydu.

Akşam namazı kılınıp, bittikten sonra mescittekilerin bir bölümü çıktı.

Koca Ali yerinden kımıldamadı. Zaten biraz başı ağrıyordu. "Mesnevi dinler, açılırım!" dedi. Büyük bir gönül rahatlığı içinde, iki garip dervişin ruhu ürperten ezgileriyle kendinden geçti. Her âşık gibi onun yüreğinde de sonsuz bir kendinden geçiş, bir coşku, bir kaynaşma yeteneği vardı. En küçük bir nedenle coşardı. Anlamını çıkaramadığı bir dilin gizemli uyumu, durgun kanını sular altında saklı derin bir su çevrintisi gibi kaynattı. Her yanı nedensiz bir sarsıntıyla titriyor, sökülmez bir hıçkırık boğazına düğümlenir gibi oluyordu. Yatsı namazını kıldıktan sonra mescitten çıkınca, doğru dükkânına giremedi. Yürüdü. Uykusu yoktu. Ilık, yıldızlı bir yaz gecesiydi. Samanyolu, sarı altın tozundan göz alabildiğine bir bulut gibi göğün bir yanından öbür yanına uzanıyordu. Yürüdü, yürüdü. Kentten mandıralara giden yolun geçtiği tahta köprüde durdu. Kenara dayandı. Geniş derenin dibine yansıyan yıldızlar, ışıktan çakıltaşları gibi parlıyor, şırıldıyordu. Kenardaki karanlık top söğütlerde bülbüller ötüyordu. Daldı, gitti. Saatlerce kımıldamadı. Dinlediği ezgilerin ruhunda kalan uyumlarını işitiyor, tıpkı mescitteki gibi kendinden geçiyordu. Ansızın arkasından bir ses:

- Kimdir o?... diye bağırdı.

Daldığı tatlı düşten uyandı. Döndü. Köprünün öbür yanında iki üç karaltı ilerliyordu. Elinde olmadan karşılık verdi:

- Yabancı yok!

- Kimsin?

- Ali...

Gölgeler yaklaştı. Bir adım kalınca onu giyiminden tanıdılar:

- Koca Ali... Koca Ali, be!

- Sen misin, Ali Usta?

- Benim!

- Ne arıyorsun bu saatte buralarda?

- Hiç...

- Nasıl hiç? Suya çekicini mi düşürdün yoksa!...

Bunlar kent subaşısının adamları, bekçilerdi. Kol geziyorlardı. Ne diyeceğini şaşırdı. Geceleri afyon yutan bu serseriler, namuslular gözünde hırsızlardan, uğursuzlardan daha korkunçtu. Kendilerinden başka dışarıda bir gezeni yakaladılar mı, dayaktan canını çıkartırlardı. Ama, ona kötü davranmadılar. Bekçibaşı:

- Ali Usta, sen deli mi oldun? dedi.

- Yok.

- Böyle gece yarısına yakın değil, hatta yatsıdan sonra sokakta, hele böyle kentin kıyısında kimsenin dolaşmasına ağamızın izin vermediğini bilmiyor musun?

- Biliyorum.

- Ee, ne arıyorsun buralarda?

- Hiç...

- Nasıl hiç...

Koca Ali yine ses etmedi. Bekçiler onun namuslu bir adam olduğunu biliyorlardı. Hırpalamadılar. Yalnız:

- Haydi yerine git, dolaşma... dediler.

Geldiği yollardan hızlı hızlı dönen Koca Ali, ruhunda demin dinlediği uyumu tekrarlıyordu. Bülbüller keskin keskin ötüyor, uzaktan mandıraların köpekleri havlıyorlardı. Sokakta hiç kimseye rastgelmedi. Dükkânının önüne gelince durdu. Bacasının üstündeki leylek uyumamış, kefenli bir görüntü gibi ayakta duruyordu. Kapısı aralıktı. Çıkarken sıkı sıkıya kapadığını hatırladı:

- Tuhaf, rüzgâr açmış olacak!... dedi.

İşine yaramazdı ki, hırsız aşırmak sıkıntısına girsin...

İçeriden kapıyı sürmeledi. Bekçilerin karışması canını sıkmıştı. İşte kentte yaşamak da bir türlü tutsaklıktı. Öte yandan da dağ başında, köyde sanatı geçmezdi. Birden ağır bir yorgunluk duydu. Kandilini yakmaya üşendi. Ocağın soluna gelen alçak musandıraya el yordamıyla çıktı. Büyük bir ayı pöstekisinden oluşmuş yatakçığına uzandı.

Sıçrayarak uyandı. Kapısı vuruluyordu. Uyku sersemliğiyle:

- Kim o? diye haykırdı.

- Aç çabuk.

Sabah olmuştu. Kapının aralıklarında bembeyaz ışık çizgileri parlıyordu. O hiç böyle dalıp kalmaz, güneş doğmadan uyanırdı. Doğruldu. Musandıradan atladı. Ayakkabılarını bulmadan yürüdü. Hızla sürmeyi çekti. Birdenbire açılan kapının dükkânı dolduran aydınlığı içinde, palabıyıklı, yüksek kavuklu Bekçibaşı'yı gördü. Arkasında keçe külâhlı, çifte hançerli genç yamakları da duruyorlardı. "Ne var?" der gibi yüzlerine baktı. Bekçibaşı:

- Ali Usta, dükkânı arayacağız! dedi. Koca Ali şaşkınlıkla sordu:

- Niçin?...

- Bu gece Budak Bey'in mandırasında hırsızlık olmuş.

- Ee, bana ne?...

- Onun için işte dükkânı arayacağız.

- O hırsızlıktan bana ne?

- Hırsızlar çaldıkları bir kuzuyu köprünün altıda kesmişler. Meşin keselerin içindeki paraları alarak bir tanesini oraya bırakmışlar.

- Bana ne?...

- O keselerden bir tanesini de bu sabah senin dükkânın önünde bulduk... Sonra... Şu eşiğe bak. Kan lekeleri var!

Koca Ali, kamaşan gözleriyle kapısının temiz eşiğine bakh. Gerçekten el kadar bir kan lekesi sürülmüştü. O, bu kırmızı lekeye dalgın dalgın bakarken, palabıyıklı bekçi:

- Hem bu gece, geç saatte ben seni köprünün üstünde gördüm, orada ne arıyordun? dedi.

Koca Ali yine verecek bir karşılık bulamadı. Önüne baktı:

- Arayın... diyerek geri çekildi. Bekçiyle yamakları dükkâna girdiler. Örsün yanından geçen yamaklardan biri haykırdı:

- Ay! İşte, işte...

Koca Ali elinde olmadan, bekçinin baktığı yana gözlerini çevirdi. Yeni yüzülmüş bir deri gördü. Şaşırdı. Yamaklar hemen deriyi yerden kaldırdılar. Açtılar. Daha ıslaktı. Bir ağalarının, bir de suçlunun yüzüne bakıyorlardı. Bekçibaşı köpürerek sordu:

- Çaldığın paraları nereye sakladın?

- Ben para çalmadım.

- İnkâr etme, işte kuzunun derisi dükkânında çıktı.

- Ya kim koydu?

- Bilmiyorum.

Koca Ali öyle uzun boylu konuşmazdı. Subaşının karşısına çıkartıldığı zaman da, gece geç saatte köprünün üstünde ne aradığını anlatamadı. Bekçilerin bulduğu bütün kanıtlar aleyhine çıkıyordu. Budak Bey'in yeni sattığı beş yüz koyunun parası da mandıradan çalınmıştı. İki güçlü hırsız, bekçi çobanı sımsıkı bağlamışlardı. Sonra canını çıkarıncaya kadar dövmüşler, hatta işkence için bir kolunu da kırmışlardı. Ertesi gün yargıcın önünde bu çoban, hırsızın birini Koca Ali'ye benzettiğini söyledi. Gece geç saate kadar dükkânına gelmemesi, derinin dükkânda, para keselerinden birinin kapısı önünde bulunması, Koca Ali'nin suçlanmasına yetti. Ne kadar inkâr etse hırsızlık suçunu silemiyordu. Üstelik nereden geldiği, nereli olduğu da belli değildi.

Sol kolunun kesilmesine karar verildi.

Koca Ali bu kararı duyunca, ömründe ilk kez sarardı. Dudaklarını ısırdı. Karara boyun eğmekten başka yolu yoktu... Sendeleyerek ayağa kalktı. Yargıca dik bir sesle:

- Kolumu bırakın, kafamı kesin! diye dilekte bulundu.

Bu, ömründe onun ilk dileğiydi. Ama yaşlı yargıç hak yemez biriydi.

- Hayır oğlum, dedi. Sen adam öldürmedin. Eğer çobanı öldürseydin, o zaman kafan giderdi. Ceza suça göredir. Sen yalnız hırsızlık ettin. Kolun kesilecek Hak böyle istiyor. Yasaların kestiği yer acımaz...

Koca Ali'nin kolu kafasından çok değerliydi. Çeliğe "çifte su"yu bu iki koluyla veriyor, bu iki eliyle sınırlarda dövüşen binlerce gaziye çelik kalkanları kıran, ağır zırhları yırtan, demir tolgaları ikiye biçen tüy gibi hafif kılıçlar yetiştiriyor, yok pahasına, pir aşkına çalışıyordu.

Onu, Ağa kapısında bekçilerin odası altına kapattılar. Cezanın uygulanacağı günü burada bekliyor, hiç sesini çıkarmıyor, çolak kalınca örsünün başında çekiç vuramayacağını düşünerek, tanrısı ölen inançlı bir kişinin yasını duyuyordu. Kolunun diyetini verecek on parası yoktu... Şimdiye kadar para için çalışmamıştı.

Bütün kent halkı, Koca Ali gibi büyük bir ustanın kolu kesileceğine acıdı. Bu kadar yakışıklı, mert, çalışkan, güçlü, güzel bir adamın ölünceye kadar sakat sürünmesine en duygusuz gönüller bile dayanamıyordu.

İşte herkes onu seviyordu.

Sipahiler onlara çok ucuza kılıç döven bu adamı kurtarmaya sözleştiler. Kentin en büyük zengini Hacı Mehmet'e başvurdular; bu adam Karun kadar mal sahibi olduğu halde son derece cimriydi. Hâlâ kentin pazar yerinde küçük bir dükkânda kasaplık yapıyordu. Düşündü, taşındı; nazlandı. Suratını ekşitti. Başını salladı: Ama sipahilerle iyi geçinmek gerekiyordu.

- Değil mi ki siz istiyorsunuz, dedi. Ben de onun kolu için diyet veririm. Ama bir koşulum var.

- Ne gibi? diye sordular.

- Varın kendisine söyleyin. Eğer ben ölünceye kadar bana, hiç para almadan hizmetçilik, çıraklık etmeye yanaşırsa...

- Pekâlâ, pekâlâ...

Sipahiler, Ağa kapısına koştular. Hacı Kasap'ın önerisini Koca Ali'ye söylediler. O, önce "kasaplık bilmediğini" ortaya sürdü. Kabul etmek istemiyordu. Sipahiler:

- Adam sen de! Kasaplık iş mi? O kadar savaş gördün. Kılıç salladın. Bağlı koyunu yere yatırıp kesemez misin? diye üstelediler. "Kula kul olmak", ölümlü dünyada "birisine gönül borcu duymak" acıların en büyüğüydü.

O daha çok gençken, vezir amcasının kayırmasını bile çekememiş, gönül borcu altında kalmamak için aile ocağından kaçmış, gurbet ellerine atılmıştı. Şimdi kör talihi, onu bak kime köle edecekti? Sipahiler:

- Hacı'nın yaşı yetmişi aşmış... Zaten daha ne kadar yaşar ki... O ölünce yine sen özgür kalır, bize kılıç yaparsın. Haydi, düşünme usta, düşünme! diyorlardı.

Hacı Kasap, kesilecek kolun diyetini yargıca saydığı gün Hoca Ali'yi arkasına taktı. Dükkânına getirdi. Bu adam pek titiz, pek huysuz, oldukça çekilmez biriydi. Hiç durmadan dırdır söylenirdi. Cimriliğinden şimdiye kadar bir hizmetçi, bir çırak tutamamıştı. Koca Ali'yi eline geçirince hemen dükkânının köşesinde bir set yerleştirdi. Üstüne bir şilte koydu. Geçti, oraya oturdu. Her şeyi ona yaptırmaya başladı. Ama her şeyi... Sabah namazından beş saat önce kentten iki saat ötedeki mandırasından o gün satılacak koyunları ona getirtiyor, ona kestiriyor, ona yüzdürüyor, ona parçalatıyor, ona sattırıyor... ta akşam namazına kadar durmadan buyruklar veriyordu. Zavallıya yedirdiği, içirdiği yalnız bulgur çorbasıydı. Bazen kendi artıklarını köpeğe verir gibi önüne atardı. Geceleri dükkânı baştan aşağı yıkatıyor, uykuya yatmadan ertesi sabah için koyun getirmek üzere mandırasına yolluyordu. Odununu bile ormandan ona kestiriyor, suyunu ona taşıtıyor, her işi, her işini ona gördürüyordu. Hatta evinin bahçesindeki lağım kuyusunu bile ona temizletti.

Koca Ali sade suya bulgur çorbasıyla bu kadar sıkıntıya yıllarca göğüs gerebilecekti. Ama Hacı Kasap'ın ikide bir:

- Ulan Ali!... Kolunun diyetini ben verdim. Yoksa çolak kalacaktın!... diye yaptığı iyiliği tekrarlamasına dayanamıyordu. Bir gün, iki, üç gün

dişini sıktı. Durmadan çalıştı. Gece uyumadı. Gündüz koştu. Efendisinin karşısında elpençe divan durdu. Yine:

- Kolunun diyetini ben verdim.

- ...

- Şimdi çolak kalacaktın, ha...

- ...

- Benim sayemde kolun var.

- ...

Hacı Kasap bu sözleri âdeta "aferin" dercesine diline dolamıştı. Her buyruğunun yerine getirilmesinden sonra kır sakallı, çirkin, sıska yüzünü ekşiterek, mavi çukur gözleriyle onu tepeden tırnağa kadar süzer, "Aklında tut, benim tutsağımsın!" der gibi verdiği diyeti hatırlatırdı. Koca Ali susar, yüreğinin parçalandığını, göğsüne sıcak sıcak bir şeyler yayıldığını, kilitlenen çenelerinin çatırdadığını, şakaklarının attığını duyardı. Geceleri uyuyamıyor, gündüzleri uğraşırken, mandıraya gidip gelirken, salhanede koyunları yüzerken, müşterilere et keserken, "Ne yapacağım, ne yapacağım?" diye düşünüyor, hiçbir şeye karar veremiyordu. Dünyada kimseye eyvallah etmeyerek azla yetinip, gururun mutluluğu için yaşamak isterken başına gelen bu bela neydi?

Kaçmayı namusuna yediremiyordu. İşte o zaman gerçekten hırsızlık etmiş olacaktı. Ama bu herifin ikide bir de yaptığını başa kakmasına dayanmak ölümden pek güç, ölümden pek acı, ölümden pek ağırdı...

Hacı Kasap'a köle olduğunun tam haftasıydı. Günlerden cumaydı. Yine erkenden mandıraya gitmiş, koyunları getirmiş, salhanede yüzmüş, dükkândaki çengellere asmıştı. Tezgâhın solundaki büyük, yağlı siyah taşta satırları biliyor, yine "Ne yapacağım, ne: yapacağım?" diye düşünüyor, dudaklarını ısırıyordu. Daha efendisi gelmemişti. Satırları bitirince büyük bıçakları bilemeye başladı.

"Ne yapacağım, ne yapacağım?" diye düşünmeye öyle dalmıştı ki, kasabın geldiğini duymadı. Ansızın uğursuzun boğuk sesi yüreğini ağzına getirdi:

- Ne yapıyorsun be?...

Döndü. Efendi köşesine oturmuş, çubuğunu tüttürüyordu:

- Bıçakları biliyorum, dedi.

- Hay tembel miskin hay!... Sabahtan beri ne yaptın?

Ses çıkarmadı. Kapakları çürümüş bu küçük, bu hain, bu yılan gözlere kırpmadan baktı, baktı. İhtiyar beklemediği bu acı bakışa kızdı. Sordu:

- Ne bakıyorsun?

- ...

Koca Ali sesini çıkarmıyor, bir hafta içinde belki beş yıllık hizmetini durup dinlenmeden gördüğü halde onu yine "tembel, miskin" diye kötülemekten sıkılmayan bu kötü insanı ezici bir bakışla süzüyordu. Yine yüreği parçalanır gibi oluyor, göğsüne sıcak bir şeyler yayılıyor, çeneleri kilitleniyor, şakakları zonkluyordu. Bir anda bu titreme durdu. Koca Ali gözlerini açtı. Bir hafta buna nasıl dayanmıştı? Şaşırdı. Hacı Kasap çubuğu yanına bıraktı. Hizmetçisinin bu ağır bakışından kurtuluvermiş gibi dırlandı:

- Kolunun diyetini benim verdiğimi unutuyorsun galiba! dedi. Ben olmasaydım şimdi çolak kalacaktın...

Koca Ali yine karşılık vermedi. Acı acı gülümsedi. Kızardı. Sonra birden sarardı. Hızla döndü. Bilediği satırların en büyüğünü kaptı. Sıvalı kolunu, yüksek kıyma kütüğünün üstüne koydu. Kaldırdı, ağır satırı öyle bir indirdi ki... O anda kopan kolunu tuttu. Gördüğü şeyin ürperticiliğinden gözleri dışarı fırlayan Hacı Kasap'ın önüne:

- Al bakalım, şu diyetini verdiğin şeyi! diye hızla fırlattı. Sonra giysisinin kolsuz kalan yenini sıkı bir düğüm yaptı. Dükkândan çıktı.

Onun bir zamanlar geldiği yer gibi, şimdi gittiği yeri de, kentte kimse öğrenemedi.

FORSA

AKDENİZ'in, kahramanlık yuvası sonsuz ufuklarına bakan küçük tepe, minimini bir çiçek ormanı gibiydi. İnce uzun dallı badem ağaçlarının alaca gölgeleri sahile inen keçiyoluna düşüyor, ilkbaharın tatlı rüzgârıyla sarhoş olan martılar, çılgın bağrışlarıyla havayı çınlatıyordu. Badem bahçesinin yanı geniş bir bağdı. Beyaz taşlardan yapılmış kısa bir duvarın ötesindeki harabe vadiye kadar iniyordu. Bağın ortasındaki yıkık kulübenin kapısız girişinden bir ihtiyar çıktı. Saçı sakalı bembeyazdı. Kamburunu düzeltmek istiyormuş gibi gerindi. Elleri, ayakları titriyordu. Gök kadar boş, gök kadar sakin duran denize baktı, baktı.

- Hayırdır inşallah! dedi.

Duvarın dibindeki taş yığınlarına çöktü. Başını ellerinin arasına aldı. Sırtında yırtık bir çuval vardı. Çıplak ayakları topraktan yoğurulmuş gibiydi. Zayıf kolları kirli tunç rengindeydi. Yine başını kaldırdı. Gökle denizin birleştiği dumandan çizgiye dikkatle baktı, Ama görünürde bir şey yoktu.

Bu, her gece uykusunda onu kurtarmak için birçok geminin pupa yelken geldiğini gören zavallı eski bir Türk forsasıydı. Tutsak olalı kırk yılı geçmişti. Otuz yaşında, dinç, levent, güçlü bir kahramanken Malta korsanlarının eline düşmüştü. Yirmi yıl onların kadırgalarında kürek çekti. Yirmi yıl iki zincirle iki ayağından rutubetli bir geminin dibine bağlanmış yaşadı. Yirmi yılın yazları, kışları, rüzgârları, fırtınaları, güneşleri onun granit vücudunu eritemedi. Zincirleri küflendi, çürüdü, kırıldı. Yirmi yıl içinde birkaç kez halkalarını, çivilerini değiştirdiler. Ama onun çelikten daha sert kaslı bacaklarına bir şey olmadı. Yalnız aptes alamadığı için. üzülüyordu. Hep güneşin doğduğu yanı sol ilerisine alır, gözlerini kıbleye çevirir, beş vakit namazı gizli işaretle yerine getirirdi. Elli yaşına gelince, korsanlar onu, "Artık iyi kürek çekemez!" diye bir adada satmışlardı. Efendisi bir çiftçiydi. On yıl kuru ekmekle onun yanında çalıştı. Tanrıya

şükrediyordu. Çünkü artık bacaklarından mıhlı değildi. Aptes alabiliyor, tam kıblenin karşısına geçiyor, unutmadığı âyetlerle namaz kılıyor, dua edebiliyordu. Bütün umudu, doğduğu yere, Edremit'e kavuşmaktı. Otuz yıl içinde bir an bile umudunu kesmedi. "Öldükten sonra dirileceğime nasıl inanıyorsam, öyle inanıyorum, elli yıl tutsaklıktan sonra da ülkeme kavuşacağıma öyle inanıyorum!" derdi. En ünlü, en tanınmış Türk gemicilerdendi. Daha yirmi yaşındayken, Tarık Boğazı'nı geçmiş, poyraza doğru haftalarca, aylarca, kenar kıyı görmeden gitmiş, rastgeldiği ıssız adalardan vergiler almış, irili ufaklı donanmaları tek başına hafif gemisiyle yenmişti. O zamanlar Türkeli'nde nâmı dillere destandı. Padişah bile onu, saraya çağırtmıştı. Serüvenlerini dinlemişti. Çünkü o, Hızır Aleyhisselam'ın gittiği diyarları dolaşmıştı. Öyle denizlere gitmişti ki, üzerinde dağlardan, adalardan büyük buz parçaları yüzüyordu. Oraları tümüyle başka bir dünyaydı. Altı ay gündüz, altı ay gece olurdu! Karısını, işte bu, yılı bir büyük günle bir büyük geceden oluşan başka dünyadan almıştı. Gemisi altın, gümüş, inci, elmas, tutsak dolu vatana dönerken deniz ortasında evlenmiş, oğlu Turgut, Çanakkale'yi geçerken doğmuştu. Şimdi kırk beş yaşında olmalıydı. Acaba yaşıyor muydu? Hayalini unuttuğu, karlardan beyaz karısı acaba sağ mıydı? kırk yıldır, yalnız taht yerinin, İstanbul'un minareleri, ufku, hayalinden hiç silinmemişti. "Bir gemim olsa gözümü kapar, Kabataş'ın önüne demir atarım" diye düşünürdü. Altmış yaşını geçtikten sonra efendisi, onu sözde özgür kıldı. Bu özgür kılmak değil, sokağa, perişanlığa atmaktı, Yaşlı tutsak bu bakımsız bağın içindeki yıkık kulübeyi buldu. İçine girdi. Kimse bir şey demedi. Ara sıra kasabaya iniyor, yaşlılığına acıyanların verdiği ekmek paralarını toplayıp dönüyordu. On yıl daha geçti. Artık hiç gücü kalmamıştı. Hem bağ sahibi de artık onu istemiyordu. Nereye gidecekti?

Ama işte, eskiden beri gördüğü rüyaları yine görmeye başlamıştı. Kırk yıllık bir rüya... Türklerin, Türk gemilerinin gelişi... Gözlerini kurumuş elleriyle iyice ovdu. Denizin gökle birleştiği yere baktı. Evet, geleceklerdi, kesindi bu, buna öylesine inanıyordu ki...

- Kırk yıl görülen bir rüya yalan olamaz! diyordu. Kulübe duvarının dibine uzandı. Yavaş yavaş gözlerini kapadı. İlkbahar bir umut tufanı gibi her yanı parlatıyordu. Martıların, "Geliyorlar, geliyorlar, seni kurtarmaya geliyorlar!" gibi işittiği tatlı seslerini dinleye dinleye daldı. Duvar taşlarının arkasından çıkan kertenkeleler üzerinde geziniyorlar, çuvaldan giysinin içine kaçıyorlardı, gür, beyaz sakalının üstünde oynaşıyorlardı. Yaşlı tutsak rüyasında, ağır bir Türk donanmasının limana girdiğini görüyordu. Kasabaya giden yola birkaç bölük asker çıkarmışlardı. Al bayrağı uzaktan tanıdı. Yatağanlar, kalkanlar güneşin yansımasıyla parlıyordu.

Bizimkiler! Bizimkiler! diye bağırarak uyandı. Doğruldu. Üstündeki kertenkeleler kaçıştılar. Limana baktı. Gerçekten, kalenin karşısında bir donanma gelmişti. Kadırgaların, yelkenlerin, küreklerin biçimine dikkat etti. Sarardı. Gözlerini açtı. Yüreği hızla çarpmaya başladı. Ellerini göğsüne koydu. Bunla~ Türk gemileriydi. Kıyıya yanaşıyorlardı. Gözlerine inanamadı.

"Acaba rüyada mıyım?" kuşkusuna kapıldı. Uyanıkken rüya görülür müydü? İyice inanabilmek amacıyla elini ısırdı. Yerden sivri bir, taş parçası aldı. Alnına vurdu. Evet, işte hissediyordu. Uyanıktı. Gördüğü rüya değildi. O uyurken, donanma burnun arkasından birdenbire çıkıvermiş olacaktı. Sevinçten, şaşkınlıktan dizlerinin bağı çözüldü. Hemen çöktü. Karaya çıkan bölükler, ellerinde al bayraklar, kaleye doğru ilerliyorlardı. Kırk yıllık bir beklemenin son çabasıyla davrandı. Birden kemikleri çatırdadı. Badem ağaçlarının çiçekli gölgeleriyle örtülen yoldan yürüdü. Kıyıya doğru koştu, koştu. Karaya çıkan askerler, ak sakallı bir ihtiyarın kendilerine doğru koştuğuna görünce:

- Dur! diye bağırdılar. İhtiyar durmadı, bağırdı:

- Ben Türk'üm, oğullar, ben Türk'üm.

- ...

Askerler onun yaklaşmasını beklediler. İhtiyar, Türklerin yanına yaklaşınca önüne ilk geleni tutup öpmeye başladı. Gözlerinden yaşlar akıyordu. Haline bakanlar üzülmüşlerdi. Biraz heyecanı dinince sordular:

- Kaç yıldır tutsaksın?

- Kırk!

- Nerelisin?

- Edremitli.

- Adın ne?

- Kara Memiş.

- Kaptan mıydın?

- Evet...

İhtiyarın çevresindeki askerler birbirine karıştı. Bir çığlıktır koptu. "Bey'e haber verin!... Bey'e haber verin!" diye bağrışıyorlardı. İhtiyarın kollarına girdiler. Kuş gibi deniz kenarına uçurdular. Bir sandala koydular. Büyük bir kadırgaya çıkardılar. Askerin içinde onun kahramanlık serüvenlerini bilmeyen, ününü duymayan yoktu. Biraz güvertede durdu. Sevinçten şaşırmış, aptallaşmıştı. Ayağına bir çakşır geçirdiler. Sırtına bir kaftan attılar. Başına bir kavuk koydular.

- Haydi, Bey'in yanına! dediler.

Onu kadırgaya getiren askerlerle birlikte büyük geminin kıçına doğru yürüdü. Kara palabıyıklı, sırmalı giysisinin üzerine demir, çelik zırhlar giymiş iri bir adamın karşısında durdu.

- Sen kaptan Kara Memiş misin?

- Evet! dedi.

- Hızır Aleyhisselam'ın geçtiği yerlerden geçen sen misin?

- Benim.

- Doğru mu söylüyorsun?

- Niye yalan söyleyeceğim?

- Aç bakayım sağ kolunu. ,

İhtiyar, kaftanın altından kolunu çıkardı. Sıvadı. Bey'e uzattı. Pazısında haç biçiminde derin bir yara izi vardı. Bu yarayı, gecesi altı ay süren bir adadan karısını kaçırırken almıştı. Bey, ellerine sarıldı. Öpmeye başladı.

- Ben senin oğlunum! dedi.

- Turgut musun?

- Evet...

İhtiyar tutsak sevincinden bayılmıştı. Kendine gelince oğlu, ona:

- Ben karaya cenk için çıkıyorum. Sen gemide rahat kal, dedi.

Eski kahraman kabul etmedi:

- Hayır. Ben de sizinle cenge çıkacağım.

- Çok yaşlısın baba

- Ama yüreğim güçlüdür.

- Rahat et! Bizi seyret!

- Kırk yıldır dövüşü özledim.

Oğlu, babasının ellerine varıp; vatanını, sevdiklerini göremeden seni tekrar kaybetmeyelim baba diye yalvararak, öptü.

İhtiyar, kafasını kaldırdı, göğsünü kabarttı, daha bir gençleşmiş gibiydi. Bayrağı işaret ederek:

- Şehit olursam bunu üzerime örtün! Vatan al bayrağın dalgalandığı yer değil midir? dedi.

FERMAN

SANKİ bir tufandı. Gök delinmiş gibi aralıksız yağmur yağıyor ve bütün ordu Semlin'e doğru sel, çamur, sis ve bora içinde ilerliyordu. Belgrad - Şabaç yolu çökmüştü. Karanlık ormanlara, sarp yokuşlara, uçurumlu dağlara alışkın olmayan yük develeri, yedekçileriyle birlikte kaybolmuşlardı. Subaylar bağırıyor, boru sesleri işitiliyor, atlar kişniyordu. Hatta padişahın otağı bile ortada yoktu. Bu kısa yol, üç gündür bitip tükenmiyordu.

Konak yerine, yalnız sadrâzamın çadırı kurulabilmişti. Padişah saltanat arabasının penceresinden kendi otağını göremeyince, çevresindeki, ıslanmış, allı yeşilli, sırmalı giysileriyle gözleri kamaştıran iri ve çevik koruyucularına:

- Daha durmayacak mıyız? dedi.

Hiç kimse karşılık vermedi. Herkes önüne bakıyor ve şakır yağmur yağıyordu. Yaşlı padişah hastaydı. Ama ayaklarındaki nıkris sızılarını duymuyor, Kurban Bayramı namazının Semlinde kılınmasını düşünüyordu. Artık eskisi gibi ata binemiyor, hatta vezirleriyle görüşüp konuşmak için bile saltanat arabasından çıkamıyordu.

Konak yerinde padişahın otağını görmeyen bütün ordu, gökyüzünden gelen bu öfke karşısında donakalmış; günah dolu bir topluluk gibi birdenbire sustu. Sesler, borular, uğultular, hatta atların kişnemesi bile kesildi. Yalnız yerlere ve çalılara düşen yağmur damlalarının şıkırtısı duyuluyordu. Sadrazam ne yapmıştı? Tâ İstanbul'dan beri padişahtan bir konak ileri gidiyor, yolları düzeltiyor, padişahın otağını kurduruyordu. Bu onun göreviydi.

Ama hangi padişah otağı?...

Yağmurun loş gölgeleri içinde, koca kavuğu ve uzun boyuyla Sokullu'nun, elleri önünde bağlı, gözleri yerde, yavaş yavaş saltanat arabasına yaklaştığı görüldü. Haberciler açılarak yol veriyordu. Arkasından üç tuğlu vezirler de geliyordu. Kavuğundan sızan sular

solgun yüzüne, sarı sakalına akıyordu. Som sırma perdenin yanına gelince:

- Padişahım, acıyınız, kulunuzun çadırına şeref veriniz, dedi.

- Bizim otağımız niçin yapılmadı?

- Otağcılar fırtınadan yolu kaybetmişler. Konak yerine gelemediler Padişahım...

Padişah bir şey söylemedi, perdenin gerisine çekildi. Yağmur durmuyor, daha da şiddetleniyordu. Sokullu'nun işaretiyle, altın yaldızlı koruyucu mızrakların arasındaki değerli taşlarla süslü saltanat arabası hareket etti. Sakin ve ıslak vezirler, büyük kavuklarındaki parlak tuğları sallayarak, gözleri yerlerde, altın tekerleklerin yanı sıra yürüyorlardı. Çadırın önüne gelince, arabadan inen padişahın kollarına girdiler. Sırma perdeli kapıdan. içeri soktular.

Yağmur hiç durmadan yağıyordu.

... İstanbul'dan kırk dokuz günde Belgrad'a gelen yorgun ordu; yollarda birtakım haydutların saldırısına uğramıştı. Yeniçeri ağası bunları izlemeye çıktı. Malkara Beyi, Evren Bey'le birleşti. Hepsi saklandıkları kovuklarda tuttu. Konak boylarında astırdı. Bu izlemelerde üst düzeyden ve padişahın gözdelerinden pek genç bir kahraman olan Tosun Bey yine kendini gösterdi. Tek başına dağları, ormanları, mağaraları dolaştı. Beşer, onar rastgeldiği haydutlarla tek başına vuruşarak hepsini yere serdi. Bütün ordu yolunu temizledi. Hiçbir yasakçı onun arkasından at süremiyor, kimse ona yetişemiyordu. İleri, geri, üç konağa birden gidiyor; uykusuzluk, yorgunluk nedir bilmiyordu. Dört yıl önce padişah, onu sipahiler arasında görmüş, güzelliğini, yürekli tavırlarını beğenerek yanına almış, ona birçok görev vermiş, hatta bir yıl içinde çavuşbaşlığa kadar çıkarmıştı. Daha yirmi beş yaşındaydı. Gür siyah bıyıkları, şahin bakışlı iri ela gözleri, geniş ve kalın omuzları; gösterişli yürüyüşü, her göreni hayran bırakırdı. Savaşlarda, ayrı ayrı yerlerinden şimdiye kadar otuz yara almış ve pek çok general kafasını mızrağına takarak paşalara armağan getirmişti... O, bütün ordu içinde rakipsiz bir yüreklilik, kahramanlık ve çabukluk örneğiydi. Yaşlı Zal Mahmut'tan daha güçlü olduğunu herkes biliyordu. Kuş gibi

uçar, yıldırım gibi seğirtir, arslan gibi atılır, kaplan gibi parçalardı. Sadrazam en tehlikeli işlere onu salar, büyük ve eşsiz başarılarından sonra padişahın huzuruna çıkarır, ona övgü yağdırırdı. Kendilerinden başka yiğit olmadığına inanan gururlu yeniçeriler bile önlerinden o geçerken kendilerini tutamazlar, coşarak:

- Yaşa Tosun Bey! Seni hangi ana doğurdu! diye nara atarlardı.

Tek başına yaptıklarının ünü dillerdeydi. Kuşatılmış kalelere gece gizlice kurulan ince merdivenlerden çıkmış, yalınkılıç, tek başına, düşman arasına atılmış... Düşman ordugâhlarının görünmeden arkasından dolaşarak, cephanelerini ateşe vermiş... Tutsak olduğu zaman yüzlerce koruyucunun arasından kurtularak, onu bekleyen nöbetçileri öldürüp silahları ve atlarıyla dönmüştü. Herkes onu sever, herkes ona saygı gösterirdi. Hatta vezirler' bile... Çünkü Tosun Bey, bu yüreklilikle yakında beylerbeyi olacak, vezirlik için çok beklemeyecek, evet öyle sayılır ki, daha sakalına kır düşmeden padişahın mührüne kavuşacaktı. Hem yürekli, hem erdemliydi! Savaşa giderken sedefli curayla kahramanlık destanları söyler; barış zamanında gayet çelebice bilgeliklerle dolu gazeller, kasideler yazardı. Kılıç kabzasının nasırlattığı elinde, kalem yabancı durmuyordu. Halkın dilinde onunla ilgili birçok efsane dolaşırdı. Babasının bir emektarı onu büyütmüştü; haksız yere kafası kesilmiş bir, beyin oğluydu.

Yağmur durmadan yağıyordu.

Konak, çamurlu ve bozuk bir yolun sağında kurulmuştu. Her yandan seller akıyor, erler sırayla yerlerine geliyorlar, çadırlar kuruluyor, kazanlar indiriliyor, ötede beride ateşler parlıyordu. Bu kalabalığın arasında Tosun Bey'in al atıyla süzüldüğü görüldü. İki konak geriden orduya yetişmişti. Yol kenarında semeri devrilmiş bir katırı kaldıran yeniçerilere sordu:

- Padişahın otağı nerede, ağalar?

Yeniçeriler onu görünce doğruldular, saygıyla selamladılar. En yaşlıları karşılık verdi:

- Kurulmadı.

- Efendimiz ileri mi gitti?

- Hayır.

- Ya nerede?

- Sadrazam Paşa'nın çadırında.

Tosun Bey durdu. Yeniçerinin yüzüne dikkatle baktı. Yeniden sordu.

- Padişahın otağı nerede kurulmuş?

- Kurulmamış.

- Niçin?

- Kaybolmuş...

- Ne?..

Yeniçeri sustu. Önüne baktı.

- Padişahın otağı mı kaybolmuş?

- Evet...

Tosun Bey fena halde öfkelendi. Dişlerini sıktı. Padişahın otağı nasıl kaybolurdu. Bunu aklı almıyordu. Padişah, onca pek kutsaldı. Otağ, gözünde yeri değiştirilen bir Kâbe'ydi. Kâbe'si yıkılan bir inançlının aceleciliğiyle ağır ve keskin mahmuzlarını atının karnına vurdu. Islak tuğlarıyla bayrak direkleri görünen sadrazam çadırına doğru saldırdı. Ama pek ileri gitmedi. Seğirdim ustaları yağmur içinde dolaşıyordu. Onu pek seven Kazasker Perviz Efendi'nin çadırını gördü. Yere atladı. Atını, koşan bir hizmetkâra verdi. Kahramanlık şiirlerini okuduğu Perviz Efendi, çadırın içinde ayaktaydı. Nişancı Eğri Abdizâde Mahmut Çelebi'yle Sabaç Köprüsü'nün, Semendire Beylerbeyi Bayram tarafından nasıl yapıldığını konuşuyordu. Onun girdiğini görünce:

- Hayrola, Tosun Bey! diye sözünü kesti. Tosun Bey titriyordu. Kendinde değildi:

- Padişahın otağı kaybolmuş.

- Evet oğlum.

- Bu nasıl olur, efendi hazretleri?

- Yolu şaşırmışlar belki...

- Sadrazam Paşa bir konak önden gidiyor. Nasıl kaybetmiş?

Perviz Efendi karşılık vermedi. Mahmut Çelebi yağmurun, fırtınanın şiddetinden söz etmek istedi. Tosun Bey coşuyordu. Açtı ağzını yumdu gözünü... Artık bu kadar kayıtsızlık olur muydu? Bu kulluğa yakışır mıydı? Hasta velinimet hiç düşünülmüyordu. Ya otağı suya kaptırdılarsa... Ya taht bulunmazsa... Daha İstanbul'dan çıkmazdan önce bir çavuş gönderilerek görüşmek için Semlin'e çağrılan Zigismond'u, padişah nerde huzuruna kabul edecekti? Bir parça yağmurdan yollarını şaşıran, dağılan orduya, padişah nasıl güvenecekti? Tosun Bey yürekli adamlara özgü o saldırganlıkla ağzına geleni söylüyordu:

- İki konak arasında bir otağı koruyamayan adam, koca bir devleti nasıl yönetir? dedi.

Bu çok ağır bir soruydu. Perviz Efendi yavaşça, kalın halının üzerine serilmiş erguvani şiltesine çöktü. Mahmut Çelebi bu sözü hiç işitmemiş gibi davrandı. Durmadan yağan yağmurun sayısız ve sinir bozucu damlaları tıpır tıpır çadırın üstüne düşüyor, ordugâhın belirsiz uğultusu içinde, sanki düşsel bir akının uzak ve düzenli ayak seslerini duyuruyordu.

Tosun Bey dışarı çıkınca, aceleyle adamlarını buldurdu. Atını değiştirdi. Kimseyle konuşmadan, tek başına, padişahın otağını aramaya çıktı. Hava gittikçe kararıyordu. Derin yarlardan, sel yarıklarından aştı. Taşan, köpüren derelerden geçti. Ormanlara dalan yollara girdi. Tepelere çıktı. Dört yana naralar savurdu. Sesinin boğuk yankılarından başka bir karşılık alamadı. Gelen gece pek karanlıktı. Yağmur durmuyordu. "Sabah erkenden çıkar, bulurum," diyerek geri döndü. O kadar karanlıktı ki... Dizgini boş bırakıyor, geldiği yollardan atının içgüdüsüyle dönebiliyordu.

Meşaleleriyle, ordugâh uzaklardan görünmeye başladı. Karanlığın, yağmurun, rüzgârın içinde at, dilediğince yürüyordu.

- Kimdir o?

On adım ötede koyu bir karaltı belirdi...

- Yabancı değil...

- Sen misin, Tosun Bey!

- Benim!

- Sadrazam Paşa Efendimiz sizi aratıyor. Biz on süvari, çevreye dağıldık.

- Pekâlâ, gidelim.

Ve karanlığın içinde Tosun Bey önde, sipahi arkada, ordugâha koştular. Meşaleleri, nöbetçileri; mehterleri geçtiler. Zaten hizmetkârlar, solaklar, çavuşlar yağmurun altında bekleşiyorlardı. Tosun Bey'i, sadrazamın yanına götürdüler. Paşa büyük şiltesine yaslanmış, uzun ve değerli taşlarla süslü çubuğunu çekiyordu. Karşısında Silahtar Cafer Ağa ile Nişancı Feridun Bey hazırolda duruyordu.

- Oğlum Tosun, dedi, sana bir iş çıktı. Senin gibi at sürecek er yok. Bu padişah fermanını şimdi al. Koş, Niş'e götür... Oradaki Bey'e ver...

Karşısında sırılsıklam hazırolda duran Tosun Bey'e, öpüp başına koyduğu kırmızı bir keseyi uzattı. Tosun Bey, elleri bağlı; ilerledi. Eğildi. Keseyi aldı. Öptü. Başına koydu. Dışarı çıkarken Sadrazam:

- Haydi arslanım, çabuk, yolun uğurlu olsun! diyerek gülümsedi. Çadırın önünde eşsiz bir kır atın onu beklediğini gördü Tosun Bey. Yağmur hâlâ eski şiddetiyle yağıyordu. Bindi. Karnı açtı. Üzengisini tutan hizmetkârlardan su istedi. Verdikleri suyu sonuna, kadar içti. Ve ağır, keskin mahmuzlarını atın karnına vurdu. Ordugâhın kalabalığı, ışıkları, uğultusu arasından beş dakikada çıktı. Karanlığın, yağmurun, rüzgârın içinde dörtnala uzaklaştı. Kayboldu...

Ormanlardan, derelerden, köprülerden, tepelerden, uçurumlardan şimşek gibi geçti. Belgrad'da durmadı. Hemen atını değiştirdi. Azığını aldı. Yine yola atıldı. Hiç uyumuyor, yalnız düz yerlerde atı tırıs giderken, rüyasız ve uyanık bir uykuya dalıyordu. Gecelerden gündüze, yağmurlardan güneşe girdi. Haziran sıcaklarıyla giysileri kurudu. Kendi ve atı terledi. Akşamları serin rüzgârlara karışan bülbül sesleri işitti. Sabahları cıvıldayan tarlakuşlarının saklandığı ekin denizleri içinde yürüdü. Sonunda bir gece, pek uzaktan Niş'in aydınlıklarını gördü. Büyük bir çiftliğin önünden geçiyordu. İri ve azgın köpekler arkasından koşuyor ve havlıyorlardı. "Gün

doğuncaya kadar şurada kalayım. Erkenden kente girerim," dedi ve çiftliğe saptı. Herkes gibi çiftliğin adamları da onu tanıyorlardı. Atını aldılar. Saygı içinde yukarıya, kuleye çıkardılar.

- Ben biraz dinleneceğim. Gün doğmadan beni uyandırın! diye buyurdu.

Ne olursa olsun, her gelen yolcuya yemek çıkarmak gelenekti. Tosun Bey:

- Hiçbir şey istemem. Bana biraz ayran getirin, dedi. Ve getirip bıraktıkları testiyi dikti. Susuzluğu geçince sedire uzandı. Gözlerini kapadı. Ama uyuyamadı. At üzerinde gelen uykusu, böyle hareketsiz kalınca kaçıyordu. İki yanına döndü. Tolgasını çıkardı. Kılıç kemerini gevşetti. ... Tam dalacağı sırada birdenbire sıçradı. Göğsünün üzerine koyduğu ferman ateş almış yanıyordu. Elini götürdü. Hayır... Tuhaf bir rüya. Ferman yerinde duruyordu. Biraz daldı. Rüyasında, götürdüğü, fermanın eriyerek kan olduğunu, sonra tufan dalgasının kırmızı alevler halinde bütün vücudunu sardığını görüyordu. Sıçradı, uyandı. Hiçbir tehlike karşısında düzenini bozmayan yüreği şimdi hızlı hızlı çarpıyordu. Doğruldu: "Hayırdır, inşallah..." dedi. Oturdu. Bir şeyler okudu. Döndü. Üç kez sol yanına tükürdü. Elini titreyerek fermana götürdü. Yerindeydi. Yavaşça tuttu ve elinde olmâdan çekti. Ocağın üzerindeki kandilin titrek ve sönük aydınlığı içinde baktı. Üstüne sardığı çevreyi çıkardı. Bu, kırmızı bir keseydi. Yanından balmumuyla mühürlenmişti. Dikkat etti. Terden, yağmurdan ve hareketten bu mum mühür yerinden oynamıştı. Acaba içinde ne vardı? Dehşetle rüyasına giren bu ferman neydi? Kesinlikle güvenlikle ilgili kutsal bir buyruk... Çünkü savaş yukarıdaydı. Haydutlar, cephane ya da yollar ve ulaştırıcılar için bir şey olmalıydı. Ama, hayır... Bu önemli, pek önemli bir buyruktu. Çünkü özel olarak kendisiyle gönderiliyordu. Acaba neydi? Fermanı tekrar çevreye sardı. Koynuna koyacaktı. Ama göğsünün görünmez bir baskı altında ezildiğini duydu. Boğazı tıkandı. Sanki ferman gerçekten ateş almış, vücudunu yakıyordu. Sönmez bir merak ateşi ruhunda tutuştu. Zaten işte mühür bozulmuştu. Açsa... Belli bile olmayacaktı. Başını salladı. Kendi kendine: "Sakın, sakın!" dedi.

İçinde tutuşan merak ateşi öldürücü bir sıtma gibi her yerini sarsıyordu. Ateş içinde yanan elleri, sanki kendi güdüsüyle inat eden başka bir vücudun organıymış gibi torbayı açtı. Üçe katlanmış kâğıdı çıkardı. Tosun Bey, istemine başkaldıran ellerinin cinayetinde titredi. Bir ferman açılabilir miydi. Ama kımıldayamıyor, ellerine söz geçiremiyordu. Zincire vurulmuş, hareketsiz yatarken, başkasının işlediği cinayeti karışmadan seyreder gibi, ellerinin hainliğine bakakaldı. Onu dinlemeyen bu eller, fermanı da açtı. Tosun Bey az ışık veren kandilin ışığıyla ancak gördüğü satırları okudu. Taş odanın beyaz duvarları, nakışlı tavan, halı örtülmüş döşeme çevresinde dönmeye başladı. Deli oluyordu.

Cinayetten sonra kaçan katiller gibi elleri iki yanına düştü. Açık ferman dizlerinin üstünde kaldı. "... İşbu kutsal buyruğumuzu getiren, devletimize zararlı olan Tosun Bey kulumun da hemen, vücudundan başın kesesin ve şöyle bilesin ki..." Gözünü bu cümleden ayıramıyordu. Aşağısını okuyamadı. Demek, gece gündüz, hiç durmadan koşarak getirdiği, rüyasında vücudunu yakan bu kırmızı kese, kendi idam fermanıydı. Şaşkınlığı çok sürmedi. Belki elli kez ölümün pek yakından geçerek korkunç kanatlarını sürttüğü geniş ve parlak alnını tuttu. Arkasına dayandı. Sağındaki pencereden siyah ve dağınık bulutların geçişine baktı. Bir an öyle durdu. Derin bir solukla göğsünü kabarttı: "Ama niçin? Ama niçin?" dedi.

Bağlılıktan, yüreklilikten, fedakarlıktan, savaştan, saldırıdan başka ne yapmıştı? Tâ on beş yaşından beri... On yıldır at sırtından inmiyordu. Bütün dünyayı dolaşıyor, en ünlü kahramanların çekindikleri yere gözünü kırpmadan atılıyordu. Kuşatmadaki burçların içine, yüzlerce zırhlı düşmanın arasına, tek başına yalınkılıç atıldığı zamanlar ölmediği halde, şimdi bir celladın, bayağı köpek bir çingenenin satırı altında mı can verecekti? Geçmişi hep birden düşünüyor ve kırılır gibi olan cesareti yavaş yavaş yerine geliyordu. Doğruldu. Ayağa kalktı. Ferman ve kese yere düştü: "Ben kafamı kolay kolay vermem." dedi.

Pencereye yaklaştı. Siyah bulutlar daha hızlı geliyor, tan yeri ağarıyor, çiftliğin yanından akan küçük bir derenin dokunaklı ve hafif şarıltısı işitiliyordu. Bütün Rumeli, bütün Anadolu onu tanırdı.

Anadolu'ya atlayınca hangi şehzadenin yanına gitse, sevgiyle kabul olunacağına güveniyordu. On kişiye, yüz kişiye değil, gerekirse bin kişiye karşı koyabilecek bir cesareti vardı. Sonra gücü, ustalığı, çevikliği... Bütün ülkede bir eşi daha yoktu. Bir kere Anadolu'ya kapağı atınca, ele geçmezdi. İran'a, Turan'a kadar vura kıra gider, adına ününe daha çok ün, şeref eklerdi.. Yüreği yeniden: "Ama niçin? Ama niçin?..." diye burkuldu. Hiçbir şey beklemiyordu. Aklına ancak ödül ve övgü gelirdi. Böyle bir sözcük... Asla... Acaba ne suç işlemişti? Düşünüyor, düşünüyor, bir türlü suça benzer bir şey yaptığını hatırlamıyordu. "Ah iftiracılar! Allah'tan korkmaz karalamacılar!" Kimbilir aleyhinde ne yalan uydurmuşlardı. Ama... O, babası gibi celladın pis kılıcına bir koyun gibi başını uzatmayacak, canını almaya gelenlerin canlarını alacak, kendi canı alınıncaya kadar başkalarından can alacaktı... "Zaman geçirmeyeyim" diye mırıldandı. Tolgasını başına geçirdi. Kılıcının kayışını, kuburluklarını sıkıştırdı. Yerdeki fermanla keseyi aldı. Yine gözüne "devletimize vücudu muzır olan..." sözcükleri ilişti. Niçin onun vücudu devlete zararlıydı? Böyle bir suçlama, canını devlet uğruna adamış bir insan için ne acı bir aşağılama, ne acı bir sövgüydü... Yazıya dikkat etti. Acaba padişahın yazısı mıydı?

Silahtar Cafer Ağa'nın da olabilirdi, padişahla onun yazısı, farksız derecede birbirine benzerdi... Fermanı katladı. Yine keseye soktu. Balmumunu hohladı. Mührü eski yerinden hafifçe yapıştırdı. Azrailin kanadından kopma kanlı bir tüy kadar hafif olan bu müthiş bez içinde, işte hayatı duruyordu. Evirdi çevirdi. Böyle... Bu müthiş şeye bakarken, kafasından hep eremediği dilekleri açıklayamadığı istekleri geçti. Bu dakikaya kadar ne mutluydu. Padişahın en sevgili gözdesiydi. Gördüğü iyilikleri düşündü. Süvarilik zamanlarını hatırladı. Daha on beş yaşındayken bile gücü, yiğitliği, görenleri şaşırtıyordu. Cirit oyunlarında, güreşlerde, vuruşmalarda hep birinci geliyordu. Sonra... Onu evinde büyüten, babasının eski emektarı yaşlı Salih Ağa gözünün önüne geldi. İstanbul'dan çıkarken ayrılık için elini öpmeye gittiği zaman, bu ihtiyarın verdiği öğüdü işitir gibi oldu: "Padişah'ın buyruğundan dışarı çıkma, Canını istese ver. Düşünme. Dünyada olmasa bile öbür dünyada karşılığını görürsün...

Ve geçmişi daha fazla hatırlayamadı. Ansızın bozulan bir saat gibi, sanki kafası durdu. Yalnız kulağından; Salih Ağa'nın sesi çıkmıyordu: "Padişah'ın buyruğundan, dışarı çıkma..." Oysa... Oysa o, işte padişahın buyruğundan dışarı çıkıyor, hatta başkaldırmaya hazırlanıyordu. Bu büyük ve utanç verici günahı işlemiş gibi, yüreğinde heyecan ve pişmanlık karışımı zehirli bir sızı duydu. Canını padişah ve devlet uğrunda vermeye ant içmemiş miydi? O halde bu canı kimden, nereye, niçin kaçıracaktı? Artık birdenbire güçlenmiş istemine bağlı demir elleriyle tuttuğu bu kırmızı keseyi kaldırdı. Dudaklarına dokundurdu. Sonra başına götürdü.

Güneş bulutlar içinden gizlice doğarken, doludizgin Niş'e girdi. Canlı bir yıldırım gibi, dar ve bozuk sokaklardan geçti. Beyin konağı önünde de atından atladı. Onu tanıyan kapıcılar, süvariler, erler:

- Tosun Bey! Tosun Bey! diye koşuştular.

İki kanadı açık geniş kapının, ortasında bir fener sarkan beyaz badanalı kemerin altından, temiz ve zemini kara taşlı kaplı bir avluya ilerledi. Bağırdı:

- Çabuk Bey'e haber verin, ferman var...

Hizmetkârların arasından ayrılan uzun boylu kapıcıbaşı öne düştü. Onu taş merdivenlerden çıkardı. Bey, sabah namazını kılıp selamlığa çıkmıştı, rahat rahat çubuğunu tüttürüyor, uyku sersemliğini üzerinden atmaya çalışıyordu. Odasına ansızın Tosun Bey'i geldiğini görünce şaşaladı. Bu Bey, onun yiğitliğine ve kahramanlığına hayran, yaşlı, feleğin çemberinden geçmiş eski bir askerdi. Hemen ayağa kalktı. Kucakladı. Alnından öptü:

- Hoş geldin yiğidim, iyi haberler getirdin... Tosun Bey gülerek:

- Bir padişah fermanı getirdim, dedi.

Ve koynundan kırmızı keseyi çıkardı. Öptü. Başına koydu. Uzattı. Yaşlı Bey, Tosun Bey'le özel olarak gönderilen bir fermanın önemini düşündü. Yorgun yüreği hopladı. Sarardı. Titrek, zayıf ve kıllı elleriyle bu keseyi aldı. Öptü. Başına koydu. Mumun bozukluğuna bile dikkat edemedi. Kopardı. Fermanı çıkardı. Açtı. Okudu. Ve uzun çubuğunun dayalı durduğu yüksek sedire yıkılıverdi. Karşısında

Tosun Bey, bir eli kalçasında, dinç ve levent duruyor, gülümsüyordu. Zavallı ihtiyar ağlamaya başladı:

- Ne ağlıyorsun, Bey hazretleri? İhtiyar inledi:

- Bu fermanın ne yazdığını biliyor musun?

- Biliyorum. Benim kafamın kesilmesini yazıyor.

Yaşlı Bey, bütün memlekette kahramanlığı dillere destan olan bu al yanaklı, gür bıyıklı, dağ parçası, görünüşü saygı uyandıran, yiğit güzel bahadıra ıslak gözleriyle uzun uzun baktı. Acaba niçin bu öfkeye uğramıştı? Böyle bir arslanı, celladın eline vermek ne büyük bir insafsızlıktı. Hangi vicdan buna razı olurdu? Ak sakalına yakışmayan çocuksu bir hıçkırıkla:

- Suçun ne? diye sordu.

- Padişahım bilir...

- Ben senin başını kesmem, Tosun Bey. Şimdi bağışlanmanı dileyeceğim. Çifte tatar çıkaracağım. Dileğim kabul olunmazsa kendi başımın kesilmesini isteyeceğim.

- Hayır, Bey! Hayır... Padişahın buyruğundan dışarı çıkma. Başımı kes... Kestikten sonra bağışlanmamı dile. Padişahım, kendi buyruğu yerine geldikten sonra, ben kulunu bağışlamalı.

Yaşlı Bey daha çok ağlıyor, hıçkırıyordu:

- Ben senin gibi bir yiğide kıyamam. Ben seni kesemem. Elim dilim buna varmaz.

- ...

- Vallahi seni kesemem...

Yeni uyanmış erkek bir arslan sessizliğiyle gülümseyen Tosun Bey'in parlak yüzü birdenbire karardı. Gür Kaşları çatıldı. Şahin bakışlı iri ele gözleri açıldı. Tiksinti ve öfkeyle kılıcını çekti:

- Padişahımın buyruğunu yerine getirmeyen âsilerin başını ben keserim!... diye kükreyerek yumuşak kalpli, zayıf ve boyun eğmez ihtiyarın üzerine yürüdü.

Al çuhadan büyük kapı perdesinin arkasında gizli nöbet bekleyen silahlı adamlar koşuştu, onu tuttular.

Yarım saat sonra, sırmalı resmi kavuğunu çıkarıp başına gösterişsiz dua külahını geçirmiş olan ak sakallı Bey, ıssız odasında seccadesinde oturmuş, boynu bükük "Yâsin" okurken, dışarda dokunaklı ve belirsiz bir yağmur serpeliyor; iç avlunun siyah taşlarındaki taze ve sıcak kanlar üstünde, süvariler görünmeyen içtenlik dolu gözyaşları gibi damlıyordu.

İLK CİNAYET

BEN, hep acı içinde yaşayan bir adamım! Bu sıkıntı adeta kendimi bildiğim anda başladı. Belki daha dört yaşında yoktum. O gün bugündür, yaptığım değil, sadece düşündüğüm kötülüklerin bile vicdanımda tutuşturduğu sonsuz cehennem sıkıntıları içinde kıvranıyorum. Beni üzen şeylerin hiçbirini unutmadım. Anılarım sanki yalnız hüzün için yapılmış.

Evet, acaba dört yaşında var mıydım? Ondan önce hiçbir şey bilmiyorum. Bilinç, başımıza yakmayan bir yıldırım gibi nasıl düşer? Tolstoy, daha dokuz aylık bir çocukken banyoya sokulduğunu hatırlıyor. İlk duygusu bir hoşlanma! Benimki müthiş bir sıkıntıyla başladı. Ben ilk kez kendimi Şirket vapurunda hatırlıyorum. Hâlâ gözümün önünde: Sanki dünyaya o anda doğmuşum, annemin kucağı... Annem, yanındaki çok sarı saçlı, genç bir hanımla gülüşerek konuşuyor, cigara içiyorlar. Annem cigarasını ince gümüş bir maşaya takmış. Ben bunu istiyorum.

- Al ama ağzına sürme! diyor.

Bana bu ince maşayı veriyor, cigarasını denize atıyor. Galiba yaz. Çok aydınlık, çok güneşli bir hava... Annem, konuşurken mavi tüylü bir yelpazeyi yavaş yavaş sallıyor. Ben kucağından kayıyorum. Beni kollarımdan tutarak yanına oturtuyor. Gümüş maşacığın halkasına parmağımı takıyor, annem görmeden ucunu ağzıma sokuyor, dişlerimle ısırıyorum. Konuştuğu sarı saçlı hanımın çarşafı mavi... Ben beyazlar giymişim. Başım açık. Saçlarım gür. Hem galiba dağılmış. Annem bunları düzeltirken başımı yukarıya kaldırıyorum. Güneşten kum kum parlayan tentenin kenarında el kadar bir gölge kımıldıyor.

- Bak bak, diyorum. Annem de başını kaldırıyor:

- Kuş diyor.

Bu kuşu isteyince,

- Tutulmaz, diyor.

Ben yine istiyorum. Annem şemsiyesiyle bu gölgenin altına vuruyor. Ama gölgede kımıltı yok.

- A kaçmadı.

- Neye acaba?

- Yavru olacak mutlaka...

Yine yanındaki hanıma dönüyor:

- Anne, ben kuşu isterim! diye tutturuyorum,

O vakit annem yelpazesini bırakıp ayağa kalkıyor, beni koltuklarımın altından tutuyor ve küçük bir top gibi dışarıya doğru kaldırırken diyor ki:

- Birdenbire tut ha!

Başım keten tenteye yaklaşınca, gözlerim kamaşıyor. Ellerimi uzatıyorum. Tutuveriyorum. Bu, beyaz bir kuş... Annem alıyor elimden, öpüyor, sarı saçlı hanım da öpüyor, ben de öpüyorum.

- Ah zavallı, daha yavru.

- Martı yavrusu.

- Uçamıyor olmalı.

- Denize düşerse boğulur.

Öteki kadınlar da söze karışıyor, "Yaşamaz!" diyorlar. Annem beyaz kuşu, "A zavallı, o zavallı!" diyerek uzun uzadıya okşadıktan sonra benim kucağıma veriyor.

- Eve götürelim, belki yaşar, diyor. Ama sakın sıkma yavrum.

- Sıkmam.

- Böyle tut işte.

Gümüş maşacığına bir ince sigara takıyor. Yanındaki hanımla yine dalıyor söze. Kuşcağızın tüyleri o kadar beyaz ki... Dokunuyorum... Kanatlarının kemikleri belli oluyor. Ayakları kırmızı. Kaçmak için hiç çırpınmıyor, şaşırmış. Gözleri yusyuvarlak. Kırmızı gagasının kenarında sanki sarı bir şey yemiş de bulaşığı kalmış gibi san bir iz var. Boynunu uzatarak çevresine bakmaya çalışıyor. Ben o zaman

gözlerimi anneme kaldırıyorum. Yanımdaki hanımla gülüşerek konuşuyorlar. Benimle ilgili değil. Sonra beyaz kuşun uzanan ince boynunu yavaşça elimle tutuyorum. Bütün gücümle sıkmaya başlıyorum. Kanatlarını açmak istiyor. Öteki elimle onları da tutuyorum. Mercan ayakları dizlerime batıyor. Sıkıyorum, sıkıyorum, sıkıyorum. Dişlerim kırılacak gibi sıkıyorum, gık diyemiyor. Sarı kenarlı gagacığı titreyerek açılıp kapanıyor. Pembe sivri dili dışarı çıkıyor. Yuvarlak. Gözleri önce büyüyor. Sonra küçülüyor, sonra sönüyor... Birdenbire kasılmış ellerimi açıyorum. Beyaz kuşcağızın ölüsü "pat!" diye düşüyor yere...

Annem dönüyor eğiliyor. Yerden bu henüz sıcak, masum ölüyü alıyor. "A... Aaaa ölmüş!" dedikten sonra bana dik dik bakıyor:

- Ne yaptın?

- ...

- Sıktın mı?

- ...

- Söyle bakayım?

- ...

Karşılık veremiyor, avazım çıktığı kadar ağlamaya başlıyorum. Annemin elinden beyaz kuşun ölüsünü sarı saçlı hanım alıyor:

- Ah, ne günah!

- Zavallıcık.

Başka kadınlar da söze karışıyor. Karşımızda oturan şişman, yaşlı bir kadın cinayetimi bildiriyor:

- Boğdu. Gördüm vallahi, ne hain çocuk...

Annem sapsarı kesilmiş, sesi titriyor:

"Ah insafsız!" diyerek bana yine acı acı bakıyor. Daha beter ağlıyorum. O kadar ağlıyorum ki... Beni artık susturamıyorlar. Ne vakit, nerede, nasıl sustuğumu bugün hatırlayamıyorum. Sanki sonsuza kadar ağlıyorum.

Kendimi bilir bilmez yaptığım bu cinayetin üzerinden işte otuz yıldan fazla bir zaman geçti. Şimdi Şirket vapurlarının güvertelerinde

oturUrken ne zaman bir martı görsem, birdenbire neşemi kaybederim. Bir çocuk, haykırışıyla ağlamak isterim. Yüreğimin içinde derin bir sızı büyür büyür, göğsümü acıtır.

"Ah insafsız!" diyerek beni azarlayan anneciğimin hiç bitmeyen paylamasını duyar gibi olurum.

YENİ BİR HEDİYE

Yemekten kalkalı belki bir saat olmuştu. Karı koca, kahvelerini, her zamanki gibi yalının balkonunda içtiler. İçindeki şeyler silinmiş, süpürülmüş de sonra havaya mıhlanmış gümüş bir tepsiye benzeyen ay, her tarafı aydınlatıyor, dargın denize uzun ve yaldızlı yansımasını bırakıyor; yorgun dağları, ışıksız yalıları, bülbülsüz koruları mor ve serin sisle örtüyordu. Sadi Bey üçüncü sigarasını da bitirdi. Bıı, otuz yaşına gelmeden altmışını tamamlamış sıska bir gençti. Orta yaşa gelmeden dökülmeye başlayan saçlarından şimdi, tepesinde tek bir kıl bile yoktu. Kafası ayın ışığıyla bir balkabağı gibi parlıyordu. Gözlerini uzaklara, pek uzaklara dikmişti...

Karısı Cevriye Hanım -kocasına inat- gürbüz, şişman, canlı kanlı, genç, dinç bir vücuttu. Yirmi beş yaşında vardı. Ama, o kadar körpe görünüyordu ki... Tanıyanlar hep; "Ancak on dördünde..." yargısını verirlerdi. Hem de şairdi. Kafiye ve milli vezin ona, hayat büyüsü gibi etki ediyor, yeni şiirler oldukça şişiyor, bu yazın dayanılmaz sıcağında Tokatlıyan'ın "framboazlı" dondurması yemiş gibi ferahlıyor, iştahı açılıyor, günde on iki defa karnı acıkıyordu.

- Oh ne yüce manzara! dedi.

- ...

Sadi Bey sesini çıkarmadı. Sanki işitmemişti. Cevriye Hanım kıvrandı. Balkonun kenarını sıktı. Bir elini kalbinin üstüne koydu. Sık sık nefes alıyordu:

- Ah ölüyorum!.. diye derin derin içini çekti.

Sadi Bey uykudan uyanmış gibi, sersem bir hayretle sordu:

- Niçin karıcığım?

- Kederden?..

- Hangi kederden?

- Halimi görmüyor musun?

- Görüyorum.

- Ne görüyorsun?

- Çok yemek yedin. Biraz hazımsızlık sıkıntısı...

- Ah, işte erkekler!.. diye Cevriye Hanım hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Tepiniyor, hayali bir bisikletin görünmeyen tekerleklerini çevirir gibi ayaklarını hareket ettiriyor,

- Ah Sadi! Sen hiç beni anlamadın! diyordu.

Sadi Bey, gerçekten karısını iyice anlamamıştı. O kadar duyarlılığına, kederlenmesine rağmen, her gün şişmanlıyor, hiç zayıflamıyordu. Sadi Bey, pek maddi, pek ciddi idi. Her şeyi soğukkanlılıkla düşünürdü. Yine öyle iken savaşın başından beri her sene donlarının kemerinden beşer parmak kasılmak zorunluluğu baş gösteriyordu. Otuz dokuz numara yakalık kullanırken, şimdi otuz iki numara yakanın içindeki boynu, İsveç jimnastiğinin en güç hareketlerini bile rahatça yapabilirdi.

Karısı tekrar sordu:

- Bu halim çok yemek yemekten mi?

- Bilmem.

- Bilmiyorsan, ne iftira ediyorsun?

Sadi Bey cevap vermedi. Yine derinlere daldı, gitti. Fakat Cevriye Hanım'ın siniri geçmedi. Kocasına ters ters bakarak,

- Sende saksağan kadar duygu yoktur... dedi. Aklın fikrin hep yemekte... Balıkpazarı çığırtkanı mısın, nesin? Pirinç, bulgur, yağ, peynir fiyatı... Düşün babam, düşün... Sanki senin düşünmenle fiyatlar düşecekmiş gibi... Halbuki benim etkilenmem ne kadar duygusal, ne kadar ruhsal... Şu havada parlayan aya bakıyorum, bu gülümseyen ay şimdi dünyanın yarısına bakıyor... Kimbilir ne kadar aşk ve ilgiyle seyrediyor...

Sadi Bey omuzlarımı büzerek sinirli bir tavırla.

- Bize ne? dedi. Ne seyrederse etsin...

Cevriye Hanım, kocasına baktı. Sonra ellerini aya kaldırarak.

- Ey, ilahi çehre! Gülen gözlerinin altında ne kadar hayvanlar bulunduğunu anlıyor musun? dedi.

Yıldızsız gökyüzünde yalnız başına bakan ay, "Anlıyorum, anlıyorum..." der gibi sanki daha beter gülümsüyor, hafif bir rüzgâr denizdeki uzun yansımasını genişletiyordu. Sadi Bey,

- Benim başkalarının aşklarıyla uğraşacak vaktim yok... dedi. Cevriye Hanım cevap verdi:

- Balıkpazarı çığırtkanlarının işleriyle uğraşacak vaktin var ama...

Karı koca birbirlerine baktılar. Sadi Bey sordu:

- Sen benim ne düşündüğümü biliyor musun?

- Biliyorum.

- Ne?

- Et.

- Hayır.

- Pirinç.

- Hayır.

- Yağ.

- Hayır.

- Bulgur.

- Hayır.

- Eh, öyle ise fasulye.

- Hayır.

- Kuru fasulye.

- Hayır diyorum, hanım.

Cevriye Hanım kocasının başka bir şey düşüneceğine hiç ihtimal vermezdi.

- Şüphesiz bir saattir şairane hayallere dalmamıştın ya?

Doğru... Şairane değil...

- Ne düşünüyordun, öyleyse sen söyle...

- Ne düşüneceğim? Yeni bir masrafı...

- Ne gibi?

- Bütçemizi altüst edecek bir masraf... Bu ay üçüncü hediyeyi alacağız. Cevriye Hanım birden anlamadı.

- Ne hediyesi?

- Dayının çocukları sünnet oldular. Yarın akşam davetliyiz... Ne hediye götüreceğiz? Bu ay düğünleri olan iki akrabamıza beşer liralık hediye götürdük.

Cevriye Hanım,

- Mutlaka maddi bir hediye götürmek lazım mı? dedi. Manevi bir hediye götürelim. Bedava, fakat çok kıymetli bir şey...

- Ne gibi?

- Ben bir şiir yazayım. Onu götürelim.

- Böyle bir maskaralık olmaz.

- Vay, sen şiiri küçük görüyorsun ha...

- Canım... şey...

- Ne?

- Böyle şey olur mu? Niçin?

- Sonra bize...

- Ne diyecekler?

- Deli derler..

Karı koca yarım saat kadar tartıştılar. Her tartışmadan olduğu gibi, onların tartışmalarından da hiçbir sonuç çıkmadı. "Fikirlerinin çarpışmasından sanki gerçek şimşeği söndü." Ay, onları daha iyi görebilmek için yavaş yavaş, çaktırmadan, daha tepeye, göğün ta ortasına çıkıyordu. Cevriye Hanım,

- Boş laflarınla şairane hayallerimi dağıtıyorsun! diye kocasına darıldı.

Kederinden, gerine gerine yatak odasına çıktı. Balkonda yalnız kalan Sadi Bey, karısının içine fenalık verecek derecede etkili bu yüce manzara içinde, yarın alacağı hediyeyi düşündü. "Ne alayım? Ne alayım..." diyordu.

İki tane sünnet çocuğu... Birer kol saati alsa... Üçer liradan altı lira... Birer hokka takımı... Beşer liradan on lira. Pigmalyon'da kemik bir kâğıt bıçağının fiyatını sormuş ve tenekeden ürken cesur bir spor beygiri gibi iki adım geriye fırlamıştı... Düşündü, düşündü. Dünyada ucuz bir şey kalmamıştı. Bu ay hediye için on lira mümkün değil veremeyecekti. Ayın sonuna daha on sekiz gün vardı. Gözlerini havadan denize indirdi. Ayın yansıması, içinden bir karartı geçiriyordu. Dikkat etti. Bir torpido...

- Havada ay... Denizde ayın yansıması... Ayın yansımasının içinde de yaldızlı, gümüş köpükler saçarak yürüyen sessiz, kahraman bir torpido... Bir ressam olsa şu manzaraya deli olurdu.

Sadi Bey, böyle düşünürken sanki ressammış gibi deli oldu.

- Buldum! Buldum!... diye haykırdı.

Karısı henüz uyumamıştı. Yatak odasının penceresinden dağınık saçlı başını çıkardı:

- Ne buldun?

- Alacağımız hediyeyi...

- Ne? Ucuz bir şey mi?

- Hem ucuz, hem pahalı...

- Pahalı... Kaç kuruş? Bin kuruş mu?

- Hayır, bir milyon kuruş...

- Tanesi mi?

- Evet.

- Sen deli olmuşsun? Bu parayı nerde bulacaksın?

- Bir milyon kuruş kıymetinde, ama tanesi bir liraya...

- O ne?

- Bil bakayım...

- Benimle eğleniyorsun...

- Hayır, vallahi doğru söylüyorum.

- Söyle Allah aşkına ne?

- Söyleme, sen de düşün, bul...

- Söyle diyorum, şimdi zihnim dağınık...

- Canım, sende hiç hızlı anlama yeteneği yok mu?

- Sende hızlı anlama yeteneği yok mu?

Sadi Bey balkonda bir kahkaha attı.

- Pekala, bende hızlı anlama yeteneği yoktur. Sende vardır. Öyle ise işte sana söylüyorum. Bir milyon kuruş değerinde bir hediye! Fakat alırken bir liraya alacağız. Nedir? Bul...

- Eğleniyorsun benimle...

- Hayır, eğlenmiyorum.

- Yenir mi? Yenmez mi?

- Yenmez be... Bir milyon liralık şey hiç yenir mi? 140

- Büyük mü, küçük mü?

- El kadar.

Cevriye Hanım, pencereden yarı beline kadar sarkarak balkona atılacakmış gibi kocasına bakıyor, düşünüyor düşünüyor, bir türlü bulamıyordu.

- Yumuşak mı, katı mı?

- Yumuşak, ama pamuk gibi değil. Kâğıt gibi.

- Baş harfini söyle.

- D...

Cevriye Hanım "D" harfiyle başlayan birçok şey saydı: "Dondurma, davul, dama, def, damızlık koyun, duvar saati, dev aynası, darı, diba, demir, dem çeken güvercin, dikiş makinesi... vs..." O söyledikçe Sadi Hey gülüyor; "Bu milyon kuruş kıymetinde mi?" diye karısını üzüyordu. Cevriye Hanım, bu hediyenin ne olduğunu bulamadı. Canı öyle sıkıldı ki.. Sonunda cevaben dedi ki:

- Söyle, nedir, yoksa vallahi kendimi aşağı atarım! diye haykırdı.

Sadi Bey, gülmekten katılıyor, parlak kafası sarsılıyordu.

- Kendini atmağa gerek yok, de ki, "Bende hızlı anlama yeteneği yok!" söyleyeyim.

- Pekala, yok...

Sadi Bey, sandalyesinden kalktı. Meraktan kıvranan karısının yüzüne bakarak şen ve keyifli bir kahkaha attı.

Ağır bir masraftan birdenbire kurtulan züğürtlere mahsus samimi bir sevinçle ellerini oğuşturarak içeri girdi ve o gece pek rahat bir uyku uyudu.

PEMBE İNCİLİ KAFTAN

Büyük kubbeli serin divan, bugün daha sakin, daha gölgeliydi. Pencerelerinden süzülen mavi, mor, sincap rengi bahar aydınlığı, çinilerinin yeşil derinliklerinde birikiyor, koyulaşıyordu. Yüksek ipek şiltelere diz çökmüş yorgun vezirler, önlerindeki halının renkli nakışlarına bakıyorlar, uzun beyaz sakalını zayıf eliyle tutan yaşlı sadrazamın sönük gözleri, çok uzak, çok karanlık şeyler düşünüyor gibi, var olmayan noktalara dalıyordu.

- Yürekli bir adam gerekli, paşalar... dedi. Biz onun sırmalara, altınlara, elmaslara boğarak gönderdiği elçisine padişahımızın elini öptürmedik, ancak dizini öpmesine izin verdik. Kuşkusuz o da karşılıkta bulunmaya kalkacak.

- Kuşkusuz.

- Hiç kuşkusuz.

- Mutlaka.

Kubbealtı vezirlerinin tamamıyla kendi görüşünü paylaştıklarını anlayan sadrazam düşündüğünü daha açık söyledi:

- O halde bizden elçi gidecek adamın çok yürekli olması gerek! Öyle bir adam ki, ölümden korkmasın. Devletinin şanına dokunacak hareketlere karşı koysun. Ölüm korkusuyla, uğrayacağı hakaretlere boyun eğmesin...

- Evet!

- Hay hay.

- Çok doğru... Sadrazam sakalından çektiği elini dizine dayadı. Doğruldu. Başını kaldırdı. Parlak tuğları ürperen vezirlere ayrı ayrı baktı:

- Haydi öyleyse... Yürekli bir adam bulun!.. dedi... Hoca takımından, Enderundan, divandan benim aklıma böyle gözüpek bir adam gelmiyor. Siz düşünün bakalım...

- ...

- ...

- ...

Sofu, barışsever, sessiz padişahın koca devletine, sessiz küçük bir beyin olan divan düşünmeye başladı.

Bu elçi, yedi yıl sonra takdirin "Yavuz!" namındaki yaman sillesiyle her gururunun, her cinayetinin cezasını bir anda gören İsmail Safavi'ye gönderilecekti. Şehzadeliğini ata binmekten, cirit oynamaktan, silah kullanmaktan çok, kitapla geçiren bilge Bayezid'in yaradılışı son derece uysaldı. Yalnız şiiri, bilgeliği, tasavvufu sever; savaştan, mücadeleden nefret ederdi. Vezirler, sevgili padişahlarının rahatını bozmamayı en büyük görevleri sanırlardı... Bununla birlikte sınırlarda yine kavganın önü alınamıyordu. Bosna, Eflak, Karaman, Belgrat, Transilvanya, Hırvatistan, Venedik seferleri birbirini izliyor; Modon, Koron, Zonkiyo, Santamavro ele geçiriliyordu. Sanki İstanbul fatihinin kararlılığıyla dehası -tahta geçer geçmez, babasının heykelini, "Gölgesi yere düşüyor" diye kırdırıp savaşa girmeye kalkan- halefinin zamanında da sönmüyor; sönmez bir alev, bir ruh gibi yaşıyordu. Rahat istendikçe dert çıkıyordu. Hele Doğu... Kan içinde, ateş, kıyım içinde kıvranıyordu. Yıkılan, sönen Akkoyunlu hanedanının yıkıntıları üstünde Şah İsmail serserisi saltanat kurmuştu. Geçtiği yerlerde dikili ağaç bırakmayan, babasıyla büyükbabası Cüneyd'in öcünü aldığı için delice bir gurura kapılan bu kudurmuş şah, akla gelmedik canavarlıklarla sağına soluna saldırıyordu. Kendine sığınanları bile, çağırdığı şölende, yemekmiş gibi kaynattırdığı büyük kazanlara atıp söğüş yapan, yendiği Özbek padişahının kafatasıyla şarap içen bir acımasız şah, dünyada gerçekten eşi görülmemiş bir kıyıcıydı. Bayezit divanının çelebi, sessiz, temiz huylu, dinine bağlı vezirleri onun işkencelerini hatırlamaya dayanamazlardı. Bu kıyıcı, bir gün mutlaka bizim sınırımıza da saldıracak, Doğu illerini ele geçirmeye kalkacaktı. Bunu herkes biliyordu. Geçen yıl Zülkadriye egemeni Alaüddevle'den nikahla kızını istemişti. Alaüddevle kızını vermedi, İsmail uğradığı bu aşağılamaya öfkelendi; öç için padişahın toprağından geçti. Savunmasız Zülkadriye topraklarına girdi. Diyarbekir, Harput

kalelerini aldı. Sarp bir dağa kaçan Alaüddevle'nin oğlu ile iki torunu eline tutsak düştü. Şah İsmail, bu zavallıları ateşte kızartıp kebap ettirdi. Etlerini kuzu gibi yedi. Böyle korkunç bir şey Doğu'da yeni duyuluyordu. Savaş istemeyen padişah, Ankara'ya, Yahya Paşa kumandasında bir ordu göndermekten başka bir şey yapmadı. Bu şah, kıyıcı olduğu kadar da kurnazdı... Osmanlı toprağına geçtiği için özür diliyor, birbiri arkasına elçiler gönderiyordu. O zamanlar Trabzon Valisi olan Şehzade Yavuz, babası gibi dayanamamış, Tebriz sınırını geçmiş, Bayburt'a, Erzincan'a kadar her yeri yağmalamış, hatta şahın kardeşi İbrahim'i tutsak etmişti. İsmail'in elçisi şimdi bu saldırıdan da yakınıyor, Osmanlı toprağına son akınlarının padişahın devletine karşı değil, sırf Alaüddevle'ye karşı olduğunu tekrarlıyordu. İşte divanda bu kurnaz, bu kıyıcı, acımasız türediye gönderilecek uygun bir elçi bulunamıyordu; çünkü kendini Osmanlı Hakanı'yla bir tutan, hatta bütün Doğu'da egemenlik kuran bu serseri, karşısında devleti temsil edecek adama kuşkusuz birçok densizlik yapacak; densizliklerine karşılıkta bulunanı ola ki kazığa vuracak, derisini yüzecek, akla gelmedik korkunç bir işkenceyle öldürecekti. Sadrazamın sağındaki, deminden beri bir mezar taşı gibi kımıltısız duran kırmızı tuğlu kavuk, yerinden oynadı. Yavaş yavaş sola döndü:

- Ben, tam bu elçiliğe uygun bir adam biliyorum, dedi, babası benim yoldaşımdı. Ama devlet memurluğunu kabul etmez.

- Kim?

- Muhsin Çelebi.

Sadrazam bu adamı tanımıyordu. Sordu:

- Burada mı oturuyor?

- Evet.

- Ne iş yapıyor?

- Biraz zengindir. Vaktini okumakla geçirir. Tanımazsınız efendim. Hiç büyüklerle ahbaplık etmez. Büyük mevkiler istemez.

- Niye?

- Bilmem ama, belki "düşüşü var" diye.

- Tuhaf...

- Ama çok yüreklidir. Doğrudan ayrılmaz. Ölümden çekinmez. Birçok kez savaşmıştır. Yüzünde kılıç yaraları vardır.

- Bize elçi olmaz mı?

- Bilmem.

- Bir kere kendisini görsek...

- Bilmem, çağırınca ayağınıza gelir mi?

- Nasıl gelmez?

- Gelmez işte... Dünyaya minneti yoktur. Şahla dilenci, gözünde birdir.

- Devletini sevmez mi?

- Sever sanırım.

- O halde biz de kendimiz için değil, devletine hizmet için çağırırız.

- Deneyiniz efendim....

Sadrazam, o akşam kahyasını Muhsin Çelebinin Üsküdar'daki evine gönderdi. Devlet, ulus hakkında bir iş için kendisiyle konuşacağını, yarın mutlaka gelmesi gerektiğini yazmıştı.

Sabah namazından sonra sarayının selamlığında, Hint kumaşından ağır perdeli küçük loş bir odada kâtibinin bıraktığı kâğıtları okurken, sadrazama, Muhsin Çelebinin geldiğini bildirdiler.

- Getirin buraya.... dedi.

İki dakika geçmeden odanın sedef kakmalı, ceviz kapısından palabıyıklı, iri, levent, şen bir adam girdi. İnce siyah kaşlarının altında iri gözleri parlıyordu. Belindeki silahlık boştu. Bütün kullarının etek öpmesine, secdesine alışan sadrazam, bir an eteğine kapanılmasını bekledi. Oturduğu mor çuha kaplı sedirin hep öpülen ağır sırma saçağındaki yumağı, altından, içi boş küçük bir kafa gibi şaşkın duruyordu. Sadrazam söyleyecek bir şey bulamadı. Böyle göğsü ileride, kabarık, başı yukarı kalkık bir adamı ömründe ilk defa görüyordu. Kubbe vezirleri bile huzurunda iki büklüm dururlardı. Muhsin Çelebi çok doğal bir sesle sordu:

- Beni istemişsiniz, ne söyleyeceksiniz efendim?

- Şey...

- Buyurunuz efendim.

- Buyur oğlum, şöyle otur da...

Muhsin çelebi, çekinmeden, sıkılmadan, ezilip büzülmeden çok rahat bir hareketle kendine gösterilen şilteye oturdu. Sadrazam hâlâ ellerinde tuttuğu kıvrık kağıtlara bakarak içinden, "Ne biçim adam? Acaba deli mi?" diyordu. Ama hayır... Bu çelebi, çok akıllı bir insandı! Yiğide, alçağa gerek duymayacak kadar bir serveti vardı. Çamlıca ormanının arkasındaki büyük mandırayla büyük çiftliğini işletir, namusuyla yaşar, kimseye eyvallah demezdi. Yoksula, zayıflara, gariplere bakar, sofrasından konuk eksik olmazdı. Dinine bağlıydı. Ama tutucu değildi. Din, ulus, padişah aşkını ta yüreğinde duyanlardandı. Devletin büyüklüğünü, kutsallığını anlardı. Tek ülküsü, "Tanrı'dan başka kimseye secde etmemek, kula kul olmamak"tı... Bilgisi, olgunluğu, herkesçe biliniyordu. İbni Kemal ondan söz ederken, "Beni okutur!" derdi. Şairdi. Ama ömründe daha bir tek kaside yazmamıştı. Hatta böyle övgüleri okumazdı bile... Yaşı kırkı geçiyordu. Önünde açılan yükselme yollarından daha hiçbirine sapmamıştı. Bu altın kaldırımlı, mine çiçekli, cenneti andıran nurlu yolların sonunda, hep "kirli bir etek mihrabı" bulunduğunu bilirdi. İnsanlık onun gözünde çok yüksek, çok büyüktü. İnsan yeryüzünün üzerinde, Tanrı'nın bir çeşit temsilcisiydi. Tanrı insana kendi ahlakını vermek istemişti. İnsan, her varlığın üstündeydi. Kuyruğunu sallaya sallaya efendisinin pabuçlarını yalayan köpeğe yaltaklanma pek yakışırdı ama, insan... Muhsin Çelebi her türlü aşağılanmayı sindirerek yüksek mevki tepelerine iki büklüm tırmanan maskara, tutkulu insanlardan, kendine saygı duymayan kölelerden, güçsüzler gibi yerlerde sürünen pis kölelerden tiksinirdi. Hatta bunları görmemek için insanlardan kaçar olmuştu. Yalnız savaş zamanları Guraba Bölüklerine kumandanlık için ortaya çıkardı. Huzurda serbest, içinden geldiği gibi oturuşu sadrazamı çok şaşırttı. Ama kızdırmadı:

- Tebriz'e bir elçi göndermek istiyoruz. Tarafımızdan sen gider misin oğlum?

- Ben mi?

- Evet

- Ne ilgisi var?

- Aradığımız gibi bir adam bulamıyoruz da...

- Ben şimdiye kadar devlet memurluğuna girmedim.

- Niçin girmedin?

Muhsin Çelebi biraz durdu. Yutkundu, Gülümsedi.

- Çünkü ben boyun eğmem, el etek öpmem, dedi. Oysa zamanın devletlileri mevkilerine hep boyun eğip, el etek, hatta ayak öpüp, bin türlü yaltaklanmayla, ikiyüzlülükle, dalkavuklukla çıktıklarından, çevrelerine hep bu aşağılayıcı geçmişlerin çirkin hareketlerini tekrarlayanları toplarlar. Gözdeleri, nedimeleri, Korudukları, hep alçak ikiyüzlüler, ahlaksız dalkavuklar, namussuz maskaralardır. Yiğit, doğru, kendisine saygılı, özgür vicdanının sesine kulak veren bir adam gördüler mi, hemen kin bağlarlar, yıkmaya çalışırlar. Gedik Ahmet Paşa niçin hançerlendi, Paşam?

Sadrazam yavaşça dişlerini sıktı. Gözlerini süzdü. Tuttuğu kâğıdı buruşturdu. Öfkelenmiyordu. Ama öfkelendiği zamanlarda olduğu gibi, yanaklarına bir titreme geldi. Vezirken değil, hatta daha beylerbeyiyken bile karşısında akranlarından kimse ona böyle açıkça söz söyleyememişti. Yine "Acaba deli mi?" diye düşündü. Deli değilse... bu ne küstahlıktı? Bu derece küstahlık, dünya düzenine karşı çıkmak değil miydi? Gözlerini daha beter süzdü. İçinden: "Şunun başını vurdursam..." dedi. Kapıcılara bağırmak için ağzını açacaktı. Ansızın vicdanının -neresi olduğu bilinmeyen bir yerinden gelen, derin sesini işitti: "İşte sen de yaltaklanma, ikiyüzlülük, dalkavukluk yollarından yükselenler gibi, dürüstçe bir sözü çekemiyorsun! Sen de karşında yiğit bir insan değil, ayaklarını yalayan bir köpek, hor görülmenin altında iki kat olmuş bir maskara, bir rezil istiyorsun!" Süzük gözlerini açtı. Avucunda sıktığı kâğıdı yanına koydu. Yine Muhsin Çelebi'ye baktı. Ortasında geniş bir kılıç yarasının izi parlayan yüksek alnı... al yanakları... yeni tıraşlı beyaz, kalın boynu... biraz büyücek, eğri burnu... ince sarığı... tıpkı Şehname sayfalarında görülen eski kahramanların resimlerine benziyordu. Evet, bu alnında yarası görülen kılıcın yere

düşüremediği canlı bir kahramandı. İnsaflı sadrazam, vicdanının ruhunda yankılanan sesini, gururunun karanlığıyla boğmadı. "Tam bizim aradığımız adam işte..." dedi. Bu kadar korkusuz bir adam, devletine, ulusuna yapılacak hakareti de çekemez, ölümden korkarak, göreceği hakaretlere eyvallah diyemezdi. Kavuğu hafifçe salladı:

- Seni Tebriz'e elçi göndereceğiz. Muhsin Çelebi sordu:

- Katınızda bu kadar nişancılar, kâtipler, hocalar var. Niçin onlardan birini seçmiyorsunuz?

- Sen Şah İsmail denen kötü ruhlu adamın kim olduğunu biliyor musun?

- Biliyorum.

- Devletini seviyor musun?

- Seviyorum.

Yüce sadrazam doğruldu. Arkasına dayandı:

- Pekala öyleyse... dedi, bu kötü ruhlu adam "elçiye zeval yok" kuralını kabul etmez. Bizimle boy ölçüşme davasındadır. Er meydanında bize yapamadıklarını, bizim göndereceğimiz elçiye yapmak ister. Ola ki işkenceyle idam eder. Çünkü Tanrı'dan korkusu yoktur. Oysa elçimize yapılacak hakaret devletimize demektir. Bize öyle bir adam gerekli ki, hakaret görünce başından korkmasın... Bu hakareti aynen o kötü ruhlu adama iade etsin... Devletini seversen, sen bu fedakârlığı kabul edeceksin!

Muhsin Çelebi hiç düşünmedi:

- Ettim efendim, ama bir koşulum var... dedi.

- Ne gibi.

- Madem ki bu bir fedakârlıktır, ücretle olmaz. Karşılıksız olur. Devlete karşı ücrette yapılacak bir fedakârlık, ne olursa olsun, gerçekte kişisel bir kazançtan başka bir şey değildir. Ben maaş, makam, ücret filan istemem... Karşılık beklemeden bu hizmeti görürüm. Koşulum budur!

- Ama oğlum, bu nasıl olur? Onun elçisi çok ağır giyinmişti. Atları, hizmetkârları kusursuzdu. Bizim elçimizin atları, hizmetkârları, giysileri daha gösterişli, daha ağır olmalı... Bunlar için mutlaka hazineden sana birkaç bin altın vereceğiz. .

Muhsin Çelebi döndü. Önüne baktı. Sonra başını kaldırdı:

- Hayır, dedi, hazineden bir pul almam. Gerekli göz alıcı muhteşem takımlı atları, süslü hizmetkârları ben kendi paramla düzeceğim. Hatta...

Sadrazam gözlerini açtı.

- ... Hatta sırtıma Şah İsmail'in ömründe görmediği ağır bir şey giyeceğim.

- Ne giyeceksin?

- Sırmakeş Toroğlu'ndaki, kumaşı Hint'ten, harcı Venedik'ten gelme, "Pembe İncili Kaftan"ı alacağım.

- Ne... O kadar parayı nereden bulacaksın, oğlum? Sadrazamın şaşmaya hakkı vardı. Bir ay önce tamamlanan, üzeri ender bulunur pembe incelerle işlemeli bu kaftanın ününü İstanbul'da duymayan yoktu. Vezirler, elçiler, padişaha armağan etmek için Toroğlu'na başvurdukça, o fiyatını artırıyordu. Muhsin Çelebi bu ünlü kaftanı nasıl alacağını anlattı:

- Çiftliğimle mandıramı ve evimi rehine vereceğim: Tüccarlardan on bin altın borç toplayacağım, iki bin altını atlarla hizmetkârlara harcayacağım. Geriye kalan sekiz bin altınla da bu kaftanı alacağım.

Sadrazam bu davranışı uygun bulmadı:

- Geldikten sonra bu kaftan senin işine yaramaz. Yalnız bir gösteriş aracıdır. Mallarını elinden çıkaracaksın. Yoksul düşeceksin.

- Hayır, sekiz bin altına alacağım kaftanı altı ay sonra Toroğlu benden yedi bin altına geri alır. Yedi bin altınla ben çiftliğimi rehinden kurtarırım. Geri kalan borçlarımı ödeyemezsem, varsın babamın yadigâr bıraktığı mandıram devlete feda olsun... Devletten hep alınmaz ya... Biraz da verilir!

Muhsin Çelebi'yle konuştukça sadrazamın şaşkınlığı artıyordu. Yüreği rahatladı. Îşte küstah, türedi bir hükümdara haddini bildirmek

için gönderilecek uygun bir adam bulunmuştu. Gülüyor, ağır ağır kavuğunu sallıyordu. Divanın nazik, korkak, hesapçı çelebileri canlarıyla mallarını çok severlerdi. Bunlardan biri elçi gönderilse, devletinin onurundan çok alacağı bağışı düşünerek, kendisine yapılan her hakareti kabul edecekti. Sadrazam, Muhsin Çelebi'yi yemeğe alıkoymak istedi. Başaramadı, giderek onu ta sofaya kadar uğurladı.

... Altı ay içinde Muhsin Çelebi büyük çiftliğini, mandırasını, evini, dükkânlarını, bahçesini, bostanını rehine koydu. Tüccarlardan para topladı. Atlarını düzdü. Bunların hepsi gerçekten eşi görülmedik derecede göz alıcıydı. Dönüşte yedi bin altına iade etmek koşuluyla Toroğlu'ndan ünlü Pembe İncili Kaftanı da aldı. Genç karısıyla iki küçük çocuğunu akrabasından birinin evine bıraktı. Altı aylık nafakalarını ellerine verdi. Sonra padişahın mektubunu koynuna koyarak yola düzüldü. Konak konak ilerledikçe bu yeni elçinin gösterişi, zenginliği, hele incili kaftanının ünü bütün Anadolu'dan geçerek Şah İsmail'in ülkesine ulaşıyordu. Muhsin Çelebi bir gün Tebriz Kalesi'ne büyük bir gösterişle girdi. Bu küçük başkentin, süse, zenginliğe, renge, süs eşyasına tutkun halkı, İstanbul elçisinin kaftanını görünce şaşırdı. Kent, saray, bütün encümenler kaftanın hikâyesiyle doldu. $ah İsmail, "Pembe İnci"yi yalnız masallarda işitmiş, daha nasıl şey olduğunu görmemişti. Kendisinin daha görmediği şeye sahip olan bu zengin elçiye karşı içinden derin bir kin duydu. Onu hakareti altında ezmeye karar verdi. Huzuruna kabul etmezden önce tahtının arkasına cellatları hazırlattı. Tahtının önündeki ipekli kumaştan şilteleri, ipek seccadeleri kaldırttı. Sağında vezirleri, solunda savaşçıları duruyorlardı.

Muhsin Çelebi, geniş somaki kemerli açık kapıdan rahat adımlarla girdi. Yürüdü. Başı her zamanki gibi yukarda, göğsü her zamanki gibi ilerideydi. Koynundan çıkardığı padişah mektubunu öptü. Başına koydu. Sonra altın tahtın üstüne -allı, yeşilli, mavili, morlu ipek yığınlarına sarılmış, sarmalarla, tuğlarla, sancaklarla çevrelenmiş- garip bir yırtıcı kuş sessizliğiyle tünemiş şaha uzattı. Ayağı öpülmeyen şah kızgınlığından sapsarı kesildi. Gözlerinin beyazları kayboldu. Mektubu aldı. Muhsin Çelebi, tahtın önünden çekilince

şöyle bir çevresine baktı. Oturacak bir şey yoktu. Gülümsedi. İçinden, "Beni zorla ayakta, saygı duruşunda tutmak istiyorlar galiba..." dedi. Bir an düşündü. Bu harekete nasıl karşılık vermeliydi? Hemen sırtından Pembe İncili kaftanını çıkardı. Tahtın önüne yere serdi. Şah İsmail, vezirleri kumandanları aptallaşmışlar, şaşkınlık içinde bakıyorlardı. Sonra bu değerli kaftanın üzerine bağdaş kurdu. Dev, ejderha resimleri işlenmiş sivri kubbeyi, yaldızlı kemerleri çınlatan gür sesiyle:

- Mektubunu verdiğim büyük padişahım. Oğuz Kara Han soyundandır! diye haykırdı. Dünya yaratıldığından beri onun atalarından kimse kul olmamıştır. Hepsi padişah, hepsi hakandır. Ataları doğuştan beri hükümdar olan bir padişahın elçisi, hiçbir yabancı padişah karşısında divan durmaz. Çünkü dünyada kendi padişahı kadar soylu bir padişah yoktur... Çünkü...

Muhsin Çelebi Türkçe olarak bağırdıkça; Türkçe bilmeyen şah kızıyor, sararıyor, morarıyor, elinde heyecandan açamadığı mektup tir tir titriyordu... Tahtının arkasındaki cellatlar kılıçlarını çekmişlerdi. Muhsin Çelebi bağırdı, çağırdı. Danışmanlar, vezirler, cellatlar, savaşçılar hükümdarlarının sabrına, buna dayanmasına şaşıyorlardı. Hatta içlerinden birkaçı mırıldanmaya başladı. Muhsin Çelebi sözünü bitirince izin filan istemedi, kalktı. Kapıya doğru yürüdü. Şah İsmail taş kesilmişti. Çaldıran'da kırılacak olan gururu, bugün bu tek Türk'ün ateş bakışları altında erimişti. Muhsin Çelebi dışarı çıkarken, kendi gibi şaşkınlıktan donan nedimelerine:

- Şunun kaftanını veriniz! dedi.

Savaşçılardan biri koştu. Tahtın önünde serili kaftanı topladı. Türk elçisine yetişti:

- Buyurun, kaftanınızı unuttunuz.

Muhsin Çelebi durdu. Güldü. Çıktığı kapıya doğru dönerek şahın işiteceği yüksek bir sesle:

- Hayır, unutmuyorum. Onu size bırakıyorum. Sarayınızda büyük bir padişah elçisini oturtacak seccadeniz, şilteniz yok... Hem bir Türk, yere serdiği şeyi bir daha arkasına koymaz... Bunu bilmiyor musunuz? dedi.

Geçtiği yollardan gece gündüz dört nala döndü. Üsküdar'a girdiği zaman, Muhsin Çelebi'nin cebinde tek bir akçe kalmamıştı. Süslü hizmetkârlarına dedi ki:

- Evlatlarım! Bindiğiniz atları, haşaları, takımları, üstünüzdeki giysileri, belinizdeki değerli taşlarla süslü hançerlerinizi size bağışlıyorum. Bana hakkınızı helal ediyor musunuz?

- Ediyoruz... Ediyoruz...

- Anamızın ak sütü gibi.

Karşılığını alınca onları başından savdı. Derin bir soluk aldı. Evine uğramadan, deniz kıyısına koştu. Bir kayığa atladı. Sadrazamın konağına gitti. Mektubu şaha verdiğini, hiçbir hakarete uğramadığını, şahın iznini bile almaksızın habersizce kalkıp İstanbul'a döndüğünü söyledi. Zaten sadrazam, onun görevini hakkıyla yerine getireceğine son derece güveniyordu. Yollar, derebeyleri; aşiretlerle ilgili bazı şeyler sordu. Çelebi kalkıp çekileceği zaman:

- Ben satın almak istiyorum oğlum, kaftanın burada mı? dedi.

- Hayır, getirmedim.

- Acemistan'da mı sattın?

- Hayır, satmadım.

- Çaldırdın mı?

- Hayır.

- Ya ne yaptın?

Sadrazam üsteledi, tekrar tekrar sordu. Kaftanın ne olduğunu bir türlü anlayamadı. Muhsin Çelebi yaptığıyla övünecek kadar küçük ruhlu değildi. O akşam Üsküdar'a döndü. Ertesi gün yedi bin altını geri almak için kendisini bulan sırmakeş Toroğlu'na da, kaftanı ne yaptığını söylemedi. Meraklı İstanbul'da hiç kimse, ünlü "Pembe İncili Kaftan"ın "Nasıl, nerede, niçin" bırakıldığını öğrenemedi. Tebriz Sarayı'ndaki serüven, tarihin karanlığına karıştı, sır oldu. Ama eski zengin Muhsin Çelebi; bu kaftan için girdiği borçları verip, çiftliğini, mandırasını, iratlarını rehinden kurtaramadı. Elçilikten yadigâr kalan atıyla değerli taşlarla süslü takımını satıp, Kuzguncuk'ta minimini bir bahçe aldı. Onu ekip biçti. Çoluğunun çocuğunun ekmeğini çıkardı.

Ölünceye kadar Üsküdar Pazarı'nda sebze sattı. Pek yoksul, pek acı, pek yoksun bir hayat geçirdi. Ama yine de ne kimseye boyun eğdi, ne de bütün servetini bir anda yere atmakla gösterdiği fedakârlık üzerine gevezelikler yaparak, boşu boşuna övündü.

- SON -